Incipit tabula materiarum de vilitate condicionis humane

De miseria hominis
De vilitate nature
De vitio conceptionis
Quali cibo conceptus nutriatur
De imbecillitate infantis
De dolore partus et ululatu nascentis
De nuditate
Quem fructum homo producat
De brevitate vite
De incommodis senectutis
De labore mortalium
De studio sapientum
De variis studiis hominum
De diversis anxietatibus
De miseria pauperis et divitis
De miseria servorum et dominorum
De miseria continentis et coniugati
De miseria bonorum et malorum
De hostibus hominis
De inopinato dolore
De brevi leticia
De vicinitate mortis
De terrore sompniorum
De compassione
Quot innumere sunt egritudines
De subitis infortuniis accidentibus
De diversis generibus tormentorum
De quodam horrendo facinore
De penitencia innocentis

Incipit ii pars

De cupiditate
De insaciabili desiderio cupidorum
De iniquis muneribus
De venditione iustitie
De acceptione personarum
Quare cupidus faciat non prosit
Ratio quare non saciatur cupidus
De falso nomine divitiarum
Exempla contra cupiditatem
De divitiis et opibus
De inquietudine divitum
De superflua sollicitudine cupidorum
De avaricia mundana
Cur avaricia dicatur ydolorum servitus
De proprietatibus avari
De gulositate
Exempla contra gulam
De turpitudine ebrietatis
Exempla contra ebrietatem
De luxuria
De generalitate luxurie
De diversis speciebus luxurie
De coitu contra naturam
De penitencia huius sceleris
Exemplum contra ambitiosum
De nimia ambitione
Exemplum absalonis de ambitione
Brevis vita et miseria magna
De diversis proprietatibus superborum
De superbia et casu luciferi
De arrogancia superborum
De abhominatione superborum
Contra arrogantiam superborum
Contra fraudem ambitiosorum
De proprietatibus arrogantium
De superfluo ornatu
Contra superfluum ornatum
Quod plus defertur vestibus quam honoribus
De obfuscatione colorum

Incipit tercia

De dampnabili condicionis humane egressu
De putredine cadaverum in sepulcro
De tristi memoria dampnatorum
De inutili penitencia reproborum
De ineffabili angustia dampnatorum
De igne gehennali
De tenebris inferni
De confusione penarum
De indeficiencia tormentorum
Quod reprobi numquam liberantur a penis inferni

De supliciis eternalibus
De die iudicii
De precedenti tribulatione
De die iudicii in mattheo
De potentia. sapientia. et iusticia
De iudicio divino
Quod nichil proderit dampnatis. dampnationis
De quatuor doloribus mortis
De penis inferni Explicit tabula

Incipit prologus

Domino patri karissimo petro portuensi episcopo. lotarius indignus diaconus. gratiam in presenti et gloriam in futuro. Modicum ocii quod inter multas angustias secundum ea que nostis occasione captavi. non omnino mihi preterit ociosum. sed ad deprimendam superbiam. que caput est omnium viciorum. vilitatem conditionis humane. utcumque descripsi. Titulum autem presentis opusculi. vestro nomini dedicavi. Rogans et postulans ut si quid in eo vestra discretio dignum invenerit. divine gratie totum ascribat. Si tamen vestra paternitas sugesserit. dignitatem humane nature christo favente describam. quatinus ita per hoc humilietur elatus. ut per id etiam humilis exaltetur

Explicit prologus

Gloria tibi trinitas equalis una deitas

Incipit tractatus de vilitate conditionis humane

De miseria hominis

Quare de vulva matris egressus sum, ut viderem laborem et consumerentur in labore dies mei? Si talia ille de se locutus est, quem deus sanctificavit in utero, qualia loquar ego de me, quem mater mea genuit in peccato? Heu me dixerim, mater mea, quia me genuisti filium amaritudinis et doloris. Quare non in vulva mortuus sum, et egressus de utero non statim perii? Cur exceptus genibus et lactatus uberibus, natus in combustionem et cibum ignis? Utinam in utero fuissem mortuus, ut fuisset mihi mater mea sepulcrum et vulva eius conceptus eternus. Fuissem enim quasi non essem, de utero translatus ad tumulum. Quis dabit oculis meis fontem lacrimarum, ut fleam miserabilem humane conditionis ingressum, culpabilem humane conversationis progressum, dampnabilem humane dissolutionis egressum? Consideravi cum lacrimis de quo factus est homo. Sane formatus de terra, conceptus in culpa, natus ad penam. Agit prava que non licet, turpia que non decet, vana que non expediunt. Fiet cibus ignis, esca vermis, massa putredinis. Exponam id planius et differam plenius. Formatus est homo de pulvere, de luto, de cinere, quodque vilius est, de spurcissimo spermate. Conceptus in pruritu carnis, in fervore libidinis, in fetore luxurie, quodque deterius est, in macula labe. Natus ad laborem, dolorem, timorem, quodque miserius est, ad mortem. Agit prava quibus offendit deum, offendit proximum, offendit se ipsum. Agit turpia quibus polluit famam, polluit personam, polluit conscientiam. Agit vana quibus negligit seria, negligit utilia, negligit necessaria. Fiet cibus ignis qui semper urit et ardet inextinguibilis, esca vermis qui semper rodit et comedit immortalis, massa putredinis que semper fetet et sordet horribilis.

De vilitate nature.

Formavit igitur dominus deus hominem de limo terre, que ceteris est indignior elementis. Planetas et stellas fecit ex igne, flatus et ventos fecit ex aere, pisces et volucres fecit ex aqua, homines et iumenta fecit ex terra. Considerans igitur aquatica se vilem inveniet, considerans aerea se viliorem agnoscet, considerans ignea se vilissimum reputabit. Nec valebit se parificare celestibus, nec audebit se preferre terrenis, quia parem se iumentis invenient, similem recognoscet. Unus enim est hominis et iumentorum interitus, et equa utriusque conditio, et nichil habet homo iumento amplius. De terra orta sunt et in terram pariter revertentur. Verba sunt non cuiuslibet hominis, sed sapientissimi Salomonis. Quid est igitur homo nisi lutum et cinis? Hinc enim dicit ad dominum homo: Memento quaeso quod sicut lutum feceris me, et in pulverem reduces me. Hinc enim dicit ad hominem deus: cinis es et in cinerem reverteris. Comparatus sum, ait, luto et assimilatus sum favillae et cineri. Lutum efficitur ex aqua et pulvere utroque manente. Cinis autem fit ex ligno et igne utroque deficiente. Expressum misterium, sed alias exprimendum. Quid igitur lutum superbis? De quo pulvis extolleris? Unde cinis gloriaris? Unde illud forsitam ipse respondebit, quia ipse Adam fuit de limo terre formatus, tu autem ex hu-

Cinis [illegible] cum limus [illegible] turpissimus limus
Unde superbis homo [illegible] ad terram quia redimus

Eccles. xxii.
Gen. ii.
Eccl.
Job. x.
Gen. iii.

mano semine peccat. At ille fuit formatus de terra. sed virgine. tu vero procreatus de semine sed inmundo. Quis enim potest facere mundum de inmundo conceptum semine. Quid homo est ut inmaculatus sit et iustus appareat natus de muliere. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum et in delictis peperit me mater mea. et non in una tantum iniquitate non in uno tantum delicto. sed in multis iniquitatibus et in multis delictis. In delictis et iniquitatibus propriis et in delictis et iniquitatibus alienis

job xiiij.
job xv.
ps. l.

De vicio conceptionis

Est autem duplex conceptio. una seminum et altera naturarum. Prima fit in commissis. secunda in contractis. parentes committunt in prima, proles contrahit in secunda. Quis enim nesciat concubitum. etiam coniugalem numquam omnino committi sine pruritu carnis. sine fervore luxurie. sine fetore libidinis. sine labe peccati. Unde semina concepta fedantur. maculantur. viciantur. Ex quibus anima tandem infusa. contrahit labem peccati. maculam culpe. sordem iniquitatis. sic ex vase corrupto. liquor infusus corripitur et pollutum contingens. ex ipso contactu polluitur. Habet enim anima tres natales potentias seu tres vires natales. Racionalem ut discernat inter malum et bonum. Irascibilem. ut respuat malum. Concupiscibilem ut appetat bonum. Iste vero tres virtutes tribus oppositis viciis originaliter corrumpuntur. Vis racionabilis per ignorantia ut non discernat inter bonum et malum. Vis irascibilis per iracundiam ut respuat bonum. Vis concupiscibilis per concupiscentiam ut appetat malum. Prima gignit delictum, media delictum generat et peccatum. Ultima parit peccatum. Est enim delictum non facere faciendum. Peccatum agere non agendum. Hec tamen vicia contrahuntur ex carne corrupta per tres naturales. vel natales illecebras. In carnali quippe coitu racionis sopitur intuitus. ut ignorantia seminetur. libidinis irritatur pruritus. ut iracundia propagetur voluntatis saciatur effectus. ut concupiscentia contrahatur. Hec est tirannus carnis lex membrorum. fomes peccati. languor nature. Pabulum mortis. sine quo nemo nascitur. sine quo nemo moritur. Quod si quandoque transsit reatu: semper tamen remanet in actu. Ideo sicut dicimus quia peccatum non habemus. nos ipsos seducimus et veritas in nobis non est. O gravis necessitas et infelix condicio. antequam peccemus. peccato constringimur et antequam delinquimus. delicto tenemur. Per unum hominem in hunc mundum peccatum intravit. et per ipsum peccatum in omnes homines mors transiit. Ezechiel xviij. ait patres nostri comederunt uvam acerbam et dentes filiorum obstupescunt.

johis
ad rom

Qualiter cibo concepta nutriatur

Sed attende quo cibo nutriatur conceptus in utero. profecto sanguine menstruo qui cessat ex femina post conceptum. ut ex eo nutriatur conceptus in femina. qui fertur esse tam detestabilis et inmundus. ut eius contactu fruges non germinent. arescant arbusta. moriantur herbe. amittant arbores fructus. si canes exinde comederint in rabiem efferantur. Ferrum corrodit. aer ingrescat. Concepti vero fetus vitium ex feminis contrahunt. ita ut leprosi et epilentici ex hac corr-

nascantur

Levit. xii.

(con)ceptione. Unde secundum legem moysaycam mulier que menstruo patitur reputatur immunda. et si quis ad menstruatam accesserit iubetur interfici. atque propter immunditiam menstruorum precipitur ut mulier si masculum pareret xl si vero feminam lxxx diebus cessaret a templi ingressu.

[illegible]

Job. iii. c.

Quare ergo data est misero lux et vita hiis qui sunt in amaritudine anime. Felices illi qui moriuntur priusquam oriantur. prius mortem sentientes quam vitam scientes. Nolite flere super mortuum neque lugeatis super eum fletu. plangite eum qui egreditur quia non revertetur ultra nec videbit terram nativitatis sue. Filii in mortuum produc lacrimas et quasi dira passus incipe plorare. Plorabo die et nocte interfectiones filie populi mei. Quidam enim ita deformes et prodigiosi nascuntur ut non homines sed ut abhominationes potius videantur. Quibus forte melius fuisset provisum si numquam prodiissent ad visum. Quia monstra monstrantur et ostenduntur ostentui. Plurique vero diminuti membris et sensibus corrupti nascuntur. amicorum tristitia. parentum infamia. propinquorum verecundia. Quid ergo particulariter dixerim de quibusdam cum generaliter omnes sine scientia. sine verbo. sine virtute nascantur flebiles. debiles. imbecilles. parum a brutis distantes. immo minus in multis habentes. Nam illa statim ut orta sunt gradiuntur. Nos autem non solum erecti pedibus non incedimus. verum etiam curvati manibus non reptamus.

amus

De dolore partus et ululatu nascentis

Omnes nascimur ululantes ut nature miseriam exprimamus. Masculus enim recenter natus dicit a. femina dicit e. Unde versus: Dicentes e vel a quotquot nascuntur ab eva. Quid est ergo eva nisi heu ha. utrumque dolentis interiectio est. doloris exprimens magnitudinem. Hec enim ante peccatum virago appellari meruit. post peccatum eva meruit appellari. ex quo sententiam audivit. In dolore paries. Non est dolor sicut dolor parturientis. Unde rachel pre nimio dolore partus interiit. Et moriens vocavit filium suum benoni id est filium doloris. Unde uxor finees subitis doloribus irruentibus peperit simul ac periit. et in ipso mortis articulo vocavit filium suum hycabod. Mulier autem cum parit tristitiam habet. Cum vero pepererit masculum iam non meminit pressure propter gaudium quia natus est homo in mundo. Concipit ergo cum immunditia et fetore. parit cum angustia et labore. nutrit cum instantia et timore.

Gen. iii.

Gen. iii.

Gen. xxxv.

Primo Reg. iiii.

Joh. xvi.

De nuditate

Nudus egreditur et nudus revertitur. pauper accedit et pauper recedit. Nudus inquit egressus sum de utero matris mee et nudus revertar illuc. Nichil intulimus in hunc mundum. haud dubium est quia nec auferre quid possumus. Si quis autem nudus egreditur attendat quale proferat indumentum. turpe dictu. turpius auditu. turpissimum visu. Fedam peliculam sanguine cruentatam. Hec est illa maceria de qua thamar ait in partu. Quare divisa est propter te maceria. Et ob hanc causam vocavit nomen eius phares quod interpretatur divisio.

Job. i.

Eccl. v.

Gen. xxxviii.

Quem fructum homo producat

O vilis humane conditionis indig
nitas. O indigna vilitatis conditio. Her
bas et arbores investiga. Ille de se pro
ducunt fructus, frondes et flores. Et tu
de te lendes et pediculos et lumbricos. Ille
de se fundunt oleum, vinum et balsamum, et
tu de te urinam, sputum et stercus. Ille de se
spirant suavitatem odoris, et tu de te red
dis abhominationem fetoris. Qualis est
(m. vii) arbor talis est fructus. Non enim potest arbor ma
la fructus bonos facere. Quid est homo secundum
formam nisi arbor eversa? Cuius radices sunt
crines, truncus est caput cum collo, stipes est
pectus cum alvo, rami sunt ulne cum tibiis,
frondes sunt digiti cum articulis. Hoc est
(Job xiii) folium quod a vento rapitur, et stipulam que
a sole siccatur. De brevitate vite et incommodis senectutis

In primordio conditionis
humane nongentis annis et am
plius homines vixisse leguntur. Sed pau
latim vita hominis declinante dixit dominus
(Gen. vi) ad Noe: Non permanebit spiritus meus in homine in
eternum quia caro est. Eruntque dies eius centum
viginti annorum. Quod intelligi potest tam de ter
mino vite quam de spatio penitendi. Et
tunc enim rarissime homines leguntur plus vi
xisse. Sed cum magis ac magis vita re
cedat humana, dictum est a psalmista:
(ps lxxxix) Dies annorum nostrorum in ipsis septuaginta
anni. Si autem in potentatibus octoginta
anni, amplius eorum labor et dolor. Nunc
(Job x) autem paucitas dierum meorum finietur brevi.
(Job vii) Dies mei velocius transierunt quam a texente te
(Job xiiii) la succiditur. Homo natus de muliere bre
vi vivens tempore repletur multis miseriis.
Qui quasi flos egreditur et conteritur et fugit velut
umbra et numquam in eodem statu permanet. Pa
uci nunc ad xl, paucissimi ad lx annos
pervenient. Si quis autem ad senectutem
processerit, statim cor eius affligitur et caput
concutitur, languet spiritus, fetet anhelitus,
facies rugatur, statura curvatur, calig
ant oculi, vacillant articuli, nares
effluunt, crines defluunt, tremit ta
ctus et deperit actus. Dentes putrescunt
et aures surdescunt. Senex facile pro
vocatur et difficile revocatur. Cito cre
dit et tarde discredit. Tenax, cupidus,
tristis et querulus, velox ad loquendum
et tardus ad audiendum. Laudat antiquos
et spernit modernos, vituperat presens et
commendat preteritum, suspirat et anxiatur,
torpet et infirmatur. Audi poetam: Mu (Seneca)
lta senem circumveniunt incommoda. Verum
porro nec senes contra iuvenes glorientur nec in
solescant iuvenes contra senem. Quia quod
sumus iste fuit, erimus quandoque quod hic est.
De labore mortalium

Avis nascitur ad volandum et homo
nascitur ad laborandum. Cuncti d (Job v)
ies eius laboribus et erumpnis pleni sunt,
nec per noctem quiescit mens eius. Et hoc non
ne vanitas? Non est quicquam sine labore
sub sole, non est sine defectu sub luna,
non est sine vanitate sub tempore. Tempus
enim est mora motus rerum mutabilium.
Vanitas vanitatum inquit ecclesiastes
et omnia vanitas. Quam vana sunt ho
minis studia, quam diversa sunt exercitia.
Unus tamen est omnium finis et idem effectus. La (ecc. i)
bor et afflictio spiritus. Occupatio magna (ecc. i)
creata est omnibus hominibus et iugum gra
ve super filios Adam a die exitus de ventre
matris eorum usque ad diem sepulture in
matrem omnium. De studio sapientum

Pervestigent sapientes et investi
gent alta celi, lata terre, profunda

maris. de singul' disputent. decitis
peritenti. discant semp ac doceant.
Et q' ex hac occupacone. nisi do
lore ac labore inueniet. et afflicto
ne spc. Sol'iat hs experimento q' dice
bat. Dedi cor meu ut scire pru
dentia atq3 doctrina. errore et stulti
ciam. et agnoui q' hs eet labor et a
fflico sps. eo q' in multa sapia sit
indignaco multa. et q' addit scien
tiam addit et dolore. Licet eni oppo
rteat indignitate. p multis insu
dare uigiliis et inuigilare sudori
bus. nec tn e qcq' ta uile. nec est
ta facile. q' ad plenu intelligat.
cophendat ad liqdu. n forsita illo
pfecte sciat. quod nichil sciat pfe
cte. q' q' ex hs in solubil' redargu
co sequat. q' miru. Corpus quod
corrupit aggrauat anima. et deprimit
terrena ihabitaco sensu multa
ante cogit. Audi q' sup hs salomo sentiat
Cuncte res difficiles intellectu no
p homo eas explicare sermone. Est
homo q' diebus ac noctibus sopnu
no capit oculis. et nulam opu dei
p inuenire racone. et qnto plus
laborauit ad qrendu tanto min
inueniet. Defficiunt g scrutantes
scrutinio. quam accedit ho ad cor
altu. et ex ds. Perscrutator eni ma
gestatis opmet agla. q' magis
intelligit mag dubitat. et ille ui
detur s plo sape q' plo dubitat. Pa
rs g scientie e scire. qd nesciat.
Fec aut ds homine rectu. et ipe se
miscuit qstionibus infinitis

De uariis studiis hominu

Querunt et discurrunt mortales per
sepes et semitas. ascendunt motes. tran
scendunt colles. transuolat rupes. perfo
rant alpes. transgrediunt foueas. ingrediun
tur cauernas. rimantur uiscera terre. pfunda
maris. litora fluminis. opaca nemo
ris. inuia solitudinis. exponunt se uen
tis et imbribus. tonitruis et fulminibus
fluctibus et procell' ruinis et pcipiciis. me
tala fundunt. et conflant lapides sculp
unt et poliunt. ligna succidunt. et dolant
telas ordiunt. et texunt. uestes induunt
et exuunt. hedificant domos. plantant
ortos. excolunt agros. plantant uine
as. succendunt clibanos. extruunt mo
lendina. piscantur uenantur et aucupantur.
meditantur et cogitant. consiliantur et ordin
ant. querelantur et litigant. diripiunt et fu
rantur. decipiunt et mercantur. contendunt et pli
antur et innumerabilia talia. ut opes con
gregent. ut questu multiplicent. ut lucra
sectent. ut honores adquirant. ut dig
nitates extollant. ut potestates exten
dant. et hs q' labor et metis afflicto. Si
m no credit salomoni credat. Magnifica
ui inquit opa mea. edificaui m domos
et plantaui uineas. feci ortos et pomia
et conseui cuctis generibus arborum. Extruxi m
piscinas aquarum ut irrigarem siluam ligno
rum germinantium. Possedi seruos et ancil
las multamq3 familiam habui. Armen
ta q3 et magnos ouium greges ultra oms
q' fuert ante me in ierlm. Coaceru
aui m aurum et argentum. et sustancias
regum et prouinciarum. feci m cantatores
et delicias filiorum hominum. sciphos et
urceolos in ministerio ad uina funde
da. et sup gressus sum oms opibus qui

ego uero quid illam scientiam magis appetere
quam inscientiam nostram aperiat nobis quam gemitum non
extollentiam doceat. hec est nulla uera.
de qua salomon ait addidit [illegible]
[illegible]

ante me fuerunt in Ierusalem. Sapientia quoque perseveravit mecum. Et omnia que desideraverunt oculi mei non negavi eis, nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur et oblectaret se in hiis que paraveram, et hanc ratus sum partem meam si uterer labore meo. Cumque me convertissem ad universa que fecerant manus mee, et ad labores quibus frustra sudaveram, vidi in omnibus vanitatem et afflictionem animi, et nichil permanere sub sole quod non sit labor et afflictio spiritus.

De diversis anxietatibus

Quanta mortales angit anxietas. Affligit cura, sollicitudo molestat, metus excitat, tremor concutit, horror adducit, dolor affligit, conturbat tristitia, constat conturbatio. Pauper et dives, servus et dominus, coniugatus et continens, denique boni et mali omnes mundanis cruciatibus affliguntur et mundanis afflictionibus affliguntur. Experto crede magistro. Si impius, inquit, fuero, ve michi est; et si iustus, non levabo caput meum saturatus afflictione et miseria. Iob x.

De miseria pauperis et divitis

Pauperes enim premuntur inedia, cruciantur erumpna, fame et siti, frigore et nuditate; vilescunt et tabescunt, spernuntur et confunduntur. O miserabilis conditio mendicantis: et si petit, pudore confunditur, et si non petit, egestate consumitur, sed ut mendicet necessitate compellitur. Deum causatur iniquum quod non recte dividat; proximum criminatur malignum quod non plene subveniat. Indignatur, murmurat, imprecatur. Adverte super hoc sententiam sapientis: Melius est mori quam indigere. Eccli. xl. Et Salomon: Melior est mors quam vita amara. Etiam proximo suo pauper odiosus erit. Omnes divites et pauperes mali. Fratres mali pauperis oderunt eum. Insuper et amici procul recesserunt ab eo. Cum fueris felix multos numerabis amicos. Tempora si fuerint nubila, solus eris. Proh pudor, secundum fortunam extimatur persona, cum potius secundum personam sit extimanda fortuna. Tam bonus reputatur ut dives, tam malus ut pauper, cum potius tam dives sit reputandus ut bonus, tam pauper ut malus. Dives autem superfluitate resolvitur et iactantia effrenatur. Currit ad libitum et corruit ad illicitum, et fiunt instrumenta penarum que fuerant oblectamenta culparum. Labor in adquirendo, timor est in possidendo, merore eum fatigat semper, sollicitat et affligit. Ubi enim thesaurus tuus, ibi est et cor tuum. Mt. vi. Sed de hiis plenius in sequentibus dicam.

De miseria servorum et dominorum

Servus nimis terretur, angariis fatigatur, plagis affligitur, opibus expoliatur. Quod si non habet, habere compellitur, et si habet, cogitur non habere. Culpa domini servi pena, culpa servi domini preda. Quicquid delirant reges plectuntur Achivi. Venatio leonis onager in heremo, sic pascua divitum pauperes. O extrema conditio servitutis. Natura liberos genuit, sed fortuna servos constituit. Servus cogitur pati et nemo sinitur compati. Dolere compellitur et nemo condolere permittitur. Sic ipse non suus est, ut nemo sit suus. Sunt miseri qui casus sequuntur. Quod miserum est aliena vivere quadra. Dominus si crudelis est, oportet illum vereri propter nequitiam subiectorum. Si mitis est, contingit illum contempni propter insollertiam subditorum. Severum igitur metus affligit, et mansuetum vilitas parvipendit. Nam crudeli-

tas parit odium et familiaritas parit contemptum. Familiaris cura fatigat et domestica sollicitudo molestat. Oportet eum semper esse paratum undique, ut possit malignantium insidias precavere munitus, pugnantium iniurias propulsare, hostes terrere, cives tueri. Nec sufficit diei malitia sua, sed dies diei laborem eructat et nox nocti sollicitudinem indicat. Dies ergo laboriosi ducuntur et noctes deducuntur insompnes.

De miseria continentis et coniugati

Sicut ignis non urere, sic caro non concupiscere. Quantumcumque pugnet, numquam tamen ex toto rebus ille potest expelli. Natura namque expellas furca, tamen usque recurret. Non omnes inquit capiunt verbum istud sed quibus datum est. Sed qui potest capere capiat. Nam cum dominus deo pontificalibus indumentis iussisset ut Moyses Aaron et filios eius vestiret, et de solis feminalibus uterentur cum ingrederentur tabernaculum testimonii. Sed apostolus inquit: Nolite fraudare invicem, nisi forte ex consensu ad tempus, ut vacetis orationi, et iterum revertimini in idipsum, ne temptet vos Sathanas propter incontinentiam vestram. Melius est enim nubere quam uri. Pugnat ergo continentia angelo Sathane qui carnem stimulat et ipsum colaphizat. Ignem nature suggestionibus flatu succendit, materiam apponit, facultatem tribuit et opportunitatem ministrat. Pugnat et spiritus, quae subito visa facile concupiscit. Nam cum David per meridiem deambularet in solario domus regie, vidit Bersabee se lavantem. Erat autem mulier pulcra valde. Misit et tulit eam et dormivit cum ea. Porro qui cum uxore est, sollicitus est que sunt mundi et quomodo placeat uxori, et divisus est. Distrahitur enim per multas angustias et in varias sollicitudines dissecatur, ut filiis et uxori, famulis et ancillis necessaria querat et subministret. Tribulationes ergo carnis habebunt huiusmodi. Uxor contendit habere preciosum ornatum et variam supellectilem, ut plerumque sumptus superet censum mariti. Alioquin per dies ac noctes suspirat, plangit, garrit et murmurat. Tria sunt enim que non sinunt hominem in domo manere: fumus, stillicidium et mala uxor. Illa inquit ornatior procedit in publicum, hec ab omnibus honoratur; ego misera in conventu feminarum sola despicior. Sola vult diligi, sola vult laudari; alterius amorem suum asserit odium, alterius laudem suum dedecus suspicatur. Amandum est omne quod diligit, odiendum est omne quod odit. Vincere vult, sed vinci non patitur; famulari non patitur, sed dominari molitur. Cuncta vult posse, nulla non nosse. Si pulcra fuerit, facile adamatur; si feda, facile contempnitur. Sed difficile custoditur quod a multis diligitur, et molestum est possidere quod nemo dignatur habere. Alius forma, alius facetiis, alius ingenio, alius liberalitate sollicitat, et sic aliquo modo vel parte capitur quod undique lacessitur. Equus et asinus, bos et canis, vestis et lectus, calix et urceolus prius probantur et postea comparantur. Sponsa vix ut tandem ostenditur, ne prius displiceat quam ducatur. Qualiscumque casu advenerit, necessario est habenda: si feda, si egra, si fatua, si superba, si iracunda, si viciosa. Propter solam fornicationem sive uxor a viro dim

ci. Sed nec dimittens aliam post ducere. nec
dimissa post alii copulari. Propterea qui cumque
dimiserit uxorem suam nisi ob for-
nicationis et aliam duxerit, mechatur
et qui dimissam duxerit mechatur. Quod si
uxor a uiro discesserit. manere debet
innupta. aut uiro suo reconcilia-
ri. Similiter si uir discesserit ab uxore.
Graue nimis est pondus coniugii. Nam
stultus et impius est qui tenet adulteram. patro-
nus est turpitudinis. qui celat crimen uxo-
ris. Et si dimittat adulteram absque su-
a culpa punitur quoniam illa uiuente co-
gitur continere. Propter quod et discipuli ei di-
xerunt. Si ita est causa hominis non expe-
dit nubere. Quis unquam equanimiter potest
sustinere riualem. Sola suspicio zelo-
typum uehementer affligit. Nam licet scrip-
tum sit erunt duo in carne una. ze-
lotypus tamen uiri duos in una carne non pa-
titur.

De miseria bonorum et malorum

Non est impiis gaudere dicit dominus. quia
post quem peccat homo postea et torquetur.
Vermis enim conscientie nunquam moritur et
ignis racionis nunquam extinguitur. Vidi eos
qui operantur iniquitatem et seminant dolores
et metunt eos flante deo perisse et spiri-
tu ire eius consumptos. Superbia inflat. inui-
dia rodit. auaritia stimulat. iracun-
dia accendit. angit. gula dissoluit. luxuria li-
gat. mendacium maculat. homicidi-
um. sic et cetera uiciorum porrecta. ut que sunt
hominibus delectamenta peccandi. deo sint
instrumenta puniendi. Inuidus acrius
marcescit rebus opimis. Sed inuidia
seculi non inuenit tyranni maius tormen-
tum. Vicium enim corrumpit naturam. apostolo
testante qui ait. quia euanuerunt in cogita-
tionibus suis et obscuratum est insipiens
cor eorum. Propterea quia tradidit illos deus in de-
sideria cordis eorum. in immunditiam ut con-
tumeliis afficiant corpora sua in semet-
ipsis. et sicut non probauerunt deum in noti-
ciam habere tradidit illos deus in reprobum sen-
sum ut faciant ea que non conueni-
unt. Sed qui pie uolunt uiuere in christo ihesu
persecutionem patiuntur. Alii ludibria et uerbera
experti insuper et uincula et carceres. lapi-
dati sunt. secti sunt. temptati sunt in occasione
gladii mortui sunt. Circuierunt in melotis
et in pellibus caprinis. egentes angustiati
afflicti quibus dignus non erat mundus. In so-
litudinibus errantes. in montibus et in spelun-
cis et in cauernis terre. Periculis fluminum
periculis latronum. periculis ex genere. periculis
ex gentibus. periculis ex falsis fratribus. In
labore et erumpna. in uigiliis multis.
In fame et siti. in ieiuniis multis. In frigore et
nuditate. in angustiis multis. Qui enim
abneget semetipsum. Crucifigens mem-
bra sua cum uiciis et concupiscentiis ut
sic mundus crucifixus sit et ipse mundo. Non
habet hic manentem ciuitatem sed futuram inquirit.
sustinet seculum tanquam exilium. Clausus
in corpore tanquam in carcere. Incola igitur
ego sum in terra et peregrinus sicut omnes patr-
es mei. Remitte mihi ut refrigerer pri-
usquam abeam et amplius non ero. Heu me quia incol-
atus meus prolongatus est. habitaui cum habitantibus cedar. multum incola fuit anima
mea. Quis infirmatur et ego non infirmor. quis scan-
dalizatur et ego non uror. Nam peccati prim-
ordia frixorium sunt in corde. Hoc est irriguum
quod caleph patre filie sue dedit in dotem.

De militia hominis

Militia est uita hominis super terram. Et
non una militia. sed multiplices
hostes undique semper insidiantur ut capi-
ant. persequuntur ut perimant. Militat

demum et mundus et caro. Demones cum angelis, homo cum celestibus, mundus cum elementis, caro cum spiritibus. Caro namque concupiscit adversus spiritum et spiritus adversus carnem. Verum non est nobis colluctacio adversus carnem tantum et sanguinem, sed adversus spiritualia nequitie in celestibus, adversus rectores tenebrarum harum. Adversarius enim noster diabolus tanquam leo rugiens circuit querens quem devoret, accedunt in ea tela nequissimi. Mors ingreditur per fenestras. Bellis animam depredatur. Pugnat orbis terrarum contra insensatos. Gens contra gentem et regnum adversus regnum, terremotus magni per loca, pestilentie et fames, terroresque de celo et tempestates. Terra ponit spinas et tribulos, aque procellas et fluctus, aer tempestates et tonitrua, ignis coruscaciones et fulgura. Maledicta igitur terra in opere tuo, donec revertaris in terram, quia terra es et in terram ibis. Insidiatur aper de silva et singularis ferus depascitur eam. Lupus et ursus, leo et pardus, tigris et onager, cocodrillus et grifes, serpens et coluber, basiliscus et aspis, cerastes et draco, scorpiones et vipere, lendes et pulices, pulices et pediculi, sciniphes et musce, scabrones, vespe, pisces et volucres. Plane qui creati fuimus ut dominaremur piscibus maris et volatilibus celi et universis animantibus que moventur in terra, nunc dampnum illis ipsi patimur. Scriptum est enim: Dentes bestiarum immittam in eos cum furore.

(ad gal. v.; Ier. ix.; Sap. v.; Mt. xxiiii.; Gen. iii.; Ps. lxxix.; Gen. i.; Deut. xxxii.)

De carcere anime

Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Certe non vult educi de carcere qui non vult educi de corpore, nam carcer anime corpus est. De quo dicit psalmista: Educ de carcere animam meam. Nusquam pax et securitas, ubi timor et tremor, ubi labor et dolor. Caro dum vivit dolebit et anima super semetipsam lugebit.

De inopinato dolore

Quis unquam vel unicam diem totam duxit in sua delectatione iocundam, quem in aliqua parte diei reatus conscientie vel impetus ire vel motus concupiscentie non turbaverit, quem livor invidie vel ardor avaritie vel tumor superbie non vexaverit, quem aliqua iactura vel offensa vel passio non commoverit, quem denique visus vel auditus vel actus aliquis non offenderit? Rara avis in terris nigroque simillima cigno. Audi super sententiam Salomonis: A mane usque ad vesperum mutabitur tempus. Cogitationes vane subvertunt mentes, rapiunt in devia. Tenent tympanum et cytharam et gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos et in puncto ad inferna descendunt. (Eccl. xviii.; Iob xxi.)

De brevi letitia

Semper enim mundane letitie tristitia repentina succedit, et quod incepit a gaudio desinit in merore. Mundana quippe felicitas multis amaritudinibus est respersa. Noverat hoc ille qui dixerat: Risus dolore miscebitur, et extrema gaudii luctus occupat. Experti sunt hoc liberi Iob, qui cum comederent et biberent in domo fratris primogeniti, repente vehemens irruit a regione deserti ventus et concussit quatuor angulos domus, que corruens universos oppressit. Merito pater aiebat: Versa est in luctum cythara mea et organum meum in vocem flentium. Melius igitur est ire ad domum luctus quam ad domum convivii. Salubre consilium: In die bonorum ne immemor sis malorum. In omnibus memorare novissima tua et in eternum (Prov. xiiii.; Iob i.; Iob xxx.; Eccl. vii.; Eccl. xi.; Eccl. vii.)

nō peccab. De ultimitate mortis

Semp ultim dies pxim: & nūq pxim
ultim dies reputatur. cū tn ita
semp dees tiq mori sup oportat
Ecci. xiiii. Sepm ē. Memor esto q mors nō
tardat. tps pterit & mors appinqt.
Ps. lxxxix. q mille anni an oculos morientis sic
dies hesterna que pterit. Sep enī fu
tā nascunt: semp psentia moriūt &
qcqd ē pteritū totū ē mortuū. Morim
g semp dū uiuimus cū desim uiue
Melius ē g moriunte q uiue mor
ti. q nichil ē uita mortal nisi mors
Eccles. iiii. uiues. Salomon. Laudaui magis m
ortuos q uiuentes & utro q feliciore
iudicaui. q needū nat ē. n uidit q
sub sole fiūt. Vita uelocit fugit
& retiniri nō p. Mors aut instant o
currit impediri nō ualet. Hoc ē ad
mirabile q qnto plus uita crescit. tā
to magis decrescit. q qnto plus uita pce
dit tanto magis ad finē accedit

De terrore sompnior

Tps qd qdam decessium ē nō accidit
ec qdam sca terent sompnia. uision
es cturbant & lic nō sit in uirtute trista
l. tribulia l. laboriosa que sompniant so
pniantes. tn in uirtute trant. terent
& fatigant. in tn ut dormientes. aliq
ndo lacriment & uigilantes sepissime
cterent. Vnde q sup h dicat Heli
Job iiii. phat temanites. In orrore uisionis
nocturne qn solz sopor occupare hom
nes. timor tenuit me & tremor & oia
ossa mea pterita sūt & cū sps me psen
te transiret inorruerunt pili carnis mee
Job vii. Consilia iob dicentē. Si dixi m cosolab
me lectulo meo & reuelabor loqns me
cū i strato meo. terebit me psonnia p

uisiones orrore concutiet. Nabuco Danielis
donosor sompniū uidit quod eū ual
de pterruit uisiones capitis cturba
uerunt eū. Multas curas secut somp
nia & ubi multa sompnia plime ua
nitates. Multos errare fecit so
pnia & ceciderunt spantes in ill. Appa
ret frequent in ill sompnijs. tres yma
gines. ex qbs pollusiones nocturnas
nō solū caro polluit s etiā aīa ma
culat. Vnde dns in leuitico Si fu
sit int uos homo q nocturno pollut
sit sompnio egdiat extra castra & non
reuertat pusq ad uesperam lauet aq
& p sol occasum regdiat in castra

De cōpassione

Quanto dolore tbamur. qnto tre
more ccutimur. camicor dāpna sen
tim. c parentū picula formidam.
plo merdū sani formidine q īfirmi
egritudine ptbat. plo hnolūtari
affectu doloris. q is q iniuict effectu
langoris affligit. Verū enī ē illd
poeticū. Res ē soliciti plena timo
ris amor. Cuius pect tā ffcreū. cui
cor tā lapideū. ut gemit nō erum
at. lacrimas nō effūdat. c pximi. l.
amici morbū. l. initiū itueat. ut pa
tienti nō cpatiat & dolenti nō ccole
at. Ipe ihus cū uidisset mariam & Iohs xi
iudeos q cū ea uenāt ad monumē
tū lazari plorantes. infremuit spū
cturbauit semetipm & lacrimat ē. Ec
co poti q mortuū ad uite misias
reuocabat. Fiat aut se culpabi
lit dirū & dure culpabile q cor
porale amici sui morte deplorat.
spūale anime sue morte nō deflet

De fatuis [illegible]

Subito cum non suspicatur infortunium accidit, calamitas irruit, morbus invadit, mors interficit, quam nullus evadit. Ergo ne glorieris in [prov. xxvii] crastinum, ignorans enim quid superventura pariat dies. Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo et sicut aves comprehenduntur laqueo, sic capiuntur homines tempore malo cum eis extemplo mors supervenerit.

De diversis generibus tormentorum

Quid dicam de hiis qui per infinita tormentorum genera perimuntur? Ceduntur fustibus ac gladiis et lapidibus obruuntur. Discerpuntur ungulis et patibulis suspenduntur. Torquentur uncinis et scorpionibus flagellantur. Artantur vinculis et laqueis suggillantur. Detruduntur carceribus et ieiuniis macerantur. Precipitantur et submerguntur. Scorticantur et distrahuntur. Secantur et suffodiuntur. Qui ad mortem, [Je. xv°] ad mortem; qui ad gladium, ad gladium; qui ad famem, ad famem; et qui ad captivitatem, ad captivitatem. Crudele iudicium et inmane supplicium. Fiunt spectaculum, dantur in escam volatilibus celi, bestiis terre, piscibus maris. Heu, [Gen. i. c] heu, heu, misere matres que tam infelices filios genuistis.

De quodam horrendo facinore

Illud horribile factum liber infert quod Iosephus de Iudaica obsidione describit. Mulier quedam facultatibus et genere nobilis, coacta multitudine que confluxerat Ierusalem, communem cum omnibus obsidionis casum ferebat. Huius reliquas facultates quas de domo in urbem convexerat tiranni penitus invaserant. Si quid vero reliquiarum ex magnis opibus fuerat quo victum cotidianum protrahere ducebat, irruentes premonita predonum satellites rapiebant. Pro quibus ingens mulierem ex indignatione quedam velud insania fatigabat, ut interdum predones in necem suam maledictis et diris instigaret. Verum cum nec irritatus quisquam nec miseratus illam perimeret, et si quid forte cibi finxisset, ab illa quesitum id ab aliis quereretur, nec usquam fieret copia reperiendi, fames autem dira visceribus insistens ac medullis et ad furorem iam famis incendia perurgeret, pessimis usa consiliis contra ipsam iam armatur naturam. Erat enim sub uberibus parvulo filio, quem ante oculos ferens: Infelicis, inquit, matris, o infelicior fili, in fame et bello ac direptione predonum cui te reservabo? Nam si possit vita sperari, iugo tamen servitutis urgemur. Verum nunc, o mi nate, esto matri cibus, predonibus furor, seculis fabula, que sola deerat cladibus Iudeorum. Et cum hec dixisset, parvum filium iugulavit. Tunc demum igni suppositum torret, et medium quidem comedit, medium conservat obtectum. Et ecce confestim predones irruerunt, et adusti carnis odore decepto mortem minantur, nisi sine mora cibos quos paratos senserant demonstraret. Tunc illa aperit: Partem, inquit, vobis optimam reservavi. Et continuo membra que superfuerant retexit infantis. At illos repente ingens horror invasit, et immanis quamvis animi diriguere, vox est tamen faucibus interclusa. Illa vero truci vultu et ipsis iam predonibus truculentior: Meus, inquit, filius meus est, et partus meus, factum meum est. Edite, nam ego prior comedi quem genui. Nolite vos effici aut matre religiosiores aut femina molliores. Quod si vos pietas vincit et meos execramini cibos, ego que iam talibus pasta sum, ego hiis iterum pascar. Post hec illi

triti trementesque discedunt. quod hinc so
lum creditis facultatibus misere nituntur alii

De penitentia innocentis | reliquit

Nemo se confidat excepte culpa quia se
novit immunem a culpa. quia stat ut ce
at necadat. nam sepe dampnatur innocens
et nocens absolvitur. impius punitur et impius
honoratur. Ihesus crucifigitur et barabas
liberatur. Hodie vero queritur inutilis vir reli
giosus hypocrita, vir simplex fatuus rep
utatur. Deridetur enim iusti simplicitas. lampas
contempta apud cogitationes divitum

Incipit ii pars de cupiditate

Tria maxime solent homines
affectare. opes. voluptates.
honores. De opibus prava.
de voluptatibus turpia. de honoribus
vana procedunt. Hinc enim Iohannes apostolus
ait. Nolite diligere mundum neque ea que in
mundo sunt. quia quicquid in mundo est concupis
centia carnis est et concupiscentia oculorum et
superbia vite. Concupiscentia carnis
ad voluptates. Concupiscentia oculorum
ad opes. superbia vite pertinet ad ho
nores. Opes generant cupiditatem
et avaritiam. voluptates pariunt gu
lam et luxuriam. honores nutriunt su
perbiam et iactantiam. De insatiabili desid

erio cupidorum

Nichil scelestius est avaro celesti.
nichil iniquius quam amare pecu
niam. Verbum est sapientis quod confirmat ap
ostolus dicens. Qui volunt divites fieri
incidunt in temptationem et laqueum diabo
li et desideria multa et inutilia et noci
va que mergunt hominem in interitum et
perditionem. Radix omnium ma
lorum est cupiditas. Hec sacrilegia commit
tit et furta. et rapinas exercet et predas.
bella gerit et homicidia. simonias et

ipsi

vendit et emit. iniuste petit et recipit.
iniuste negotiatur. instat dolis et imminet
fraudibus. dissolvit pactum et violat
iuramentum. corrumpit testimonium et

De iniquis muneribus | pervertit iudicium

Omnes diligunt munera. sequuntur
retributiones. Pupillo non iu
dicant. et causa vidue non ingreditur ad eos.
Non procedunt retributiones. quia non iudi
cant amore iustitie. sed retributiones pre
cedunt eos. quia iudicant amore pecunie.
Sequuntur enim semper largitionem vel promis
sionem vel spem. et ideo pupillo non iu
dicant. quia non largitur aut promittit aut
sperat. Principes infideles socii furum.
quicunque diligitis munera. sequimini re
tributiones. numquam excutietis manum
a munere. nisi prius excludatis cupidi
tatem a corde. Ve ubi igitur propheta Ie
zechiel. Principes eius quasi lupi rapi
entes predam. et avara sectando lucra.
Principes eius in muneribus iudicabant.
et sacerdotes eius in mercede docebant. et prophete
eius in pecunia divinabant. Precepit dominus

Deut. xvi

per Moysen pater in lege. Iudices et ma
gistros constitues in omnibus portis tuis ut
iudicent populum iusto iudicio. nec in
alteram partem declinent. Non accipies in
iudicio personam nec munera. quia excecant
oculos sapientium et mutant verba ius
torum. sed iuste quod iustum est persequeris. ut vi
vas. Duo dicit. iustum et iuste. Quidam
iuste quod iustum est. alii quod iniustum est
iniuste. Rursus quidam iuste quod iniustum.
alii iniuste quod iniustum est persequuntur.

De acceptione personarum

Ve vobis qui corrupti estis pro dono. qui
tracti estis amore vel odio di

catis bonum malum et malum bonum. ponentes tenebras lucem et lucem tenebras. mortificantes animas que non moriuntur et uiuificantes animas que non uiuunt. Vos enim non attenditis merita causarum sed merita personarum. non iura sed munera. non iustitiam sed pecuniam. non quod ratio dictet sed quod uoluntas affectet. non quod lectio sanciat sed quod mens cupiat. non inclinatis animum ad iustitiam sed iustitiam inclinatis ad animum. non ut quod licet hoc libeat sed ut liceat hoc quod libeat. Numquid in uobis ita simplex est oculus. ut totum corpus sit lucidum. sed aliquid semper inmiscetis fermenti quod totam massam corrumpitis. Pauperum causam cum mora negligitis. diuitum causam cum instantia promouetis. In illis rigorem extenditis. cum istis ex mansuetudine dispensatis. Illos cum difficultate respicitis. istos cum fauore tractatis. Illos negligenter auditis istos subtiliter auscultatis. Clamat pauper et nullus exaudit. loquitur diues et omnes applaudit. Diues locutus est et omnes tacuerunt et uerbum illius usque ad nubes perducent. Pauper locutus est et dicunt quis est hic et si offendit subuertent illum. Clamat inde patiens et nullus exaudit. uociferatur et non est qui iudicet. Si forte pauperum causas suscipitis. illos remisse fouetis. Cum autem diuitum causam sumitis illos pertinaciter adiuuatis. Pauperes despicitis. diuites honoratis. istis uenientibus assurgitis. illos despicabiliter conculcatis. Si introierit in conuentu uestro uir anulum aureum habens in ueste candida et pauper in sordido habitu et

intendatis in eum qui induitur est ueste preclara et dicitis ei tu sede hic bene. pauperi uero dicitis tu sta illic. aut sede sub scabello pedum meorum. nonne iudicatis apud uos metipsos et facti estis iudices cogitationum iniquarum. De hiis enim et contra uos dicit propheta. magnificati sunt et dictati. incrassati et impinguati. causam pupilli non direxerunt. et iudicium pauperum non iudicauerunt. Sed in lege precipitur. Nulla erit distantia personarum. ita paruum audietis ut magnum. non accipietis cuiusquam personam. quia dei iudicium est. non est personarum acceptio apud deum. Quicumque enim sine lege peccauerunt: sine lege peribunt. Et quicumque in lege peccauerunt per legem iudicabuntur. Non enim auditores legis iusti sunt tantum sed factores legis iustificabuntur.

De uenditione iustitie

Vos autem non gratiam datis gratis. non iustitiam iuste redditis. quia non uenit. non peruenit. non datur nisi uendatur. Sepe iustitiam tam differtis. quod litigantibus plus quam totum aufertis. quia maior est sumptus expense quam fructus sententie. Quid autem illi potius in districto iudicio respondebitis. qui gratis accepistis. gratis date. Lucrum in archa. dispendium in conscientia. pecuniam captatis. sed animam captiuatis. Verum quid proficit homini si mundum uniuersum lucretur. anime uero sue detrimentum patiatur. Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua. Frater non redimit homo et cetera. Et nec pretium redemptionis anime sue. laborabit in eternum et uiuet adhuc in finem. Que utilitas in sanguine meo dum et cetera. Audite diuites quod contra uos Iacobus apostolus ait. Agite nunc diuites plorate ululantes in miseriis uestris

que advenient vobis. Divitie vestre pu-
trefacte sunt et vestimenta vestra a tineis
comesta sunt. Aurum et argentum vestrum
eruginatum est et erugo eorum erit vobis in te-
stimonium et manducabit carnes vestras sicut
ignis. Thesaurizatis vobis iram in novissi-
mis diebus. Ecce merces operariorum qui me-
sserunt regiones vestras que fraudata est
a vobis clamat et clamor eorum in aures domini
mt. vi. sabaoth introivit. Propterea inquit veritas: Nolite
thesaurizare vobis thesauros in terra,
ubi erugo et tinea demolitur, ubi fures
effodiunt et furantur. **Quod cupiditas** ...

Ignis inextinguibilis cupiditas, non potest-
tas insatiabilis. Quia numquam cupidus primo
fruitur voto contentus. Sed adipiscitur quod obtaverat,
ampliora desiderat. Semper in habendis et numquam
eccli. xiiij. in habitis finem constituit. Insatiabilis est
oculus cupidi et in parte iniquitatis non satia-
ecclesiastes v. bitur. Avarus non implebitur pecunia et qui am-
at pecunias fructum non capiet ex eis. Infer-
nus et perditio numquam replentur. Similiter oculi
prov. xxx. hominum insatiabiles. Sanguisuge du-
e sunt filie dicentes: affer, affer. Tanto crescit
amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Ratio quare non satiatur cupidus

Vis cognoscere quare semper es inanis et
numquam impletus. Ad rem non est plena
mensura quam quantumcumque contineat ad hunc
capax est amplioris. Sed humanus animus ca-
ii cor. vi. pax est dei quia quod adhibet deo non sufficit ei
eo. Quantumlibet quis contineat numquam est pleno
nisi deum habeat cuius semper est capax. Si vis
ergo cupide satiari desinas esse cupidus quia
ii cor. vi. dum fueris cupidus satiari non potes. Non
mt. vi. enim est conventio lucis ad tenebras, nec christi ad
belial. Quia non potestis servire deo et mamo-
ne.

De falso nomine divitiarum

O falsa divitiarum felicitas que divi-
tem revera efficiat infelicem. Que enim fal-
so quia opes mundi divitie nuncupantur.
Opposita sunt esse divitem et egenum.
Ac opes mundi non auferunt sed afferunt
egestatem. Magis enim sufficit modicum
pauperi quam plurimum diviti. Unde david:
Melius est modicum iusto. Quoniam ubi
ecclesiastes v. multe divitie multi sunt qui come-
dunt illas. Quoniam et quanti magnati indi-
geant, ipsemet vir frequenter experitur. Di-
tes itaque non faciunt divitem sed egenum.
Unde quidam versificator ait: Cui satis est
quod habet, satis illum constat habere. Quia
facit ut non copia sufficientem, et non
paupertas sed mentis vitium egentem.

Exempla de cupiditate

Quam multos seduxit cupiditas.
Quam plures perdidit avaritia. Bala-
numeri xxij. am asina redarguit et precio seductus
advenit quia captus cupiditate promissorum
disposuerat maledicere israeli. Acha-
iosue vij. or populus lapidavit quia tulit argen-
tum et aurum de anathemate iericho.
iij reg. xxi. Nabaoth interemptus est ut acab vine-
iiij reg. v. am eius possideret. Giezi lepra perfunditur
quia fecit et recepit argentum et vestes
mt. xxvij. sub nomine helisei. Iudas laqueo se
suspendit quia vendidit et tradidit christum.
actuum v. Anania et saphira subitanea morte
ceciderunt quia defraudaverunt de precio agri
apostolum petrum. Edificavit tyrus muni-
tionem suam et coacervavit argentum quasi hu-
mum et aurum ut lutum platearum. Sed
ecce dominus possidebit eam et percutiet in
mari fortitudinem eius et hec igni devorabitur.

De iniqua possessione divitiarum

Verum est quod sapiens protestatur:
eccli. xxxi. Multos perdidit aurum et argen-
tum. Qui aurum diligit non iustificabitur.

Ve illis qui sectantur illud: Ecce ipsi peccatores et habundantes in seculo optinuerunt divitias. Hinc veritas ipsa precipiebat apostolis dicens: (mt x) Nolite possidere aurum neque argentum nec pecuniam in zonis vestris. (mt xix) Et sicut camelus non potest intrare per foramen acus, ita est difficile divitem intrare in regnum celorum. Arta est (mt vii) via et angusta porta per quam itur et intratur ad vitam. Intrate per angustam portam, quia longa est porta et via que ducit ad perditionem et spetiosa, et multi sunt qui intrant per eam. Et quam angusta est porta et arta via que ducit ad vitam, et pauci sunt qui inveniunt eam. (actus iii) Apostolus gradum secutus regulam veritatis aiebat: Argentum et aurum non est mihi. Ve qui coniungitis domum ad domum et agrum agro copulatis usque ad terminum loci. (ysa v) Repleta est terra auro et argento et non est finis thesaurorum eius. Propter iniquitatem avaritie eius iratus sum et percussi eum.

De divitiis et opibus

(gen xiii) Licet autem Abraham dives erat, Iob locuples, et David opulentus, tamen de (gen xv) Abraham inquit scriptura: quia credidit deo, reputatum est illi ad iustitiam. Et de Iob quia non fuit consimilis ei in terra, vir simplex (iob i c) et rectus ac timens deum et recedens a malo. De David autem quia dominus invenit virum secundum cor suum. At isti fuerunt quasi nichil habentes et omnia possidentes, secundum illud apostoli: Si divitie affluant nolite cor apponere. Nos autem sumus omnia possidentes et quasi nichil habentes. Secundum illud psalmiste: Divites eguerunt et esurierunt. Facilius invenies qui diligat divitias et non habeat, quam qui habeat et non diligat. Ita difficile est esse in igne et non ardere, difficilius est possidere divitias et non amare. Audi prophetam Ieremiam: A minimo usque ad maximum omnes avaritie student, et a propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum.

De inquietudine divitum

Omnis cupidus contra naturam nititur et molitur. Natura namque pauperem adducit in mundum, natura pauperem reducit de mundo. Nudum enim terra suscepit, et nudum suscipiet. Cupidus autem cupit et curat fieri dives in mundo. Destruam, inquit, orrea mea et maiora faciam, et illic congregabo que nata sunt mihi et omnia bona mea. Sed o stulte, hac nocte demones (luc xii) repetent animam tuam a te; que autem parasti cuius erunt? Thesaurizas et ignoras cui congreges ea. Dormierunt sompnum suum et nichil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis. Dives cum dormierit nichil secum afferet; (iob xxvii) aperiet oculos suos et nichil inveniet. Ne timueris cum dives factus fuerit homo et cum multiplicata fuerit gloria domus eius, quia gloria eius secum et vermis est. (i machab ii c) Non cum morietur accipiet hec omnia nec simul cum eo descendet gloria eius domus. Sed relinquent alienis divitias suas, et sepulcra eorum domus illorum in eternum. Hinc etiam sapiens attestatur qui aiebat ex animo suo iniuste: aliis congregat, et in bonis suis alius luxuriabitur. Pro dolor (sac. c. nonne xxxvii di) quem habebat hostem dimittit heredem.

De superflua sollicitudine cupidorum

Cur ad congregandum quis insistit, cum stare non possit ille qui congregat? Nam quasi flos egreditur et conteritur et fugit velud umbra et nunquam in eodem statu permanet. (iob xiiii) Cur multa desiderat cum pauca sufficiant? Habentes igitur victum et tegumentum hiis contenti sitis. Cur necessaria multa sollicitudine querit, cum ipsa sine magna

(Matth. vi) dificultate se offerant. Audi quod super hoc dicat veritas. Nolite solliciti esse dicentes. quid manducabimus. aut quid bibemus aut quo operiemur. scit enim pater vester celestis quia hiis omnibus indigetis. Querite ergo primum regnum dei et iusticiam eius et hec omnia adicientur vobis. Nunquam enim vidi iustum derelictum nec semen eius querens panem.

De avaricia mundana

Tantalus sitit in undis et avarus eget in opibus. cui tantum est quod habeat quantum est quod non habeat. quia nunquam utitur acquisitis sed semper inhiat acquirendis. (Proverb. xiii) Salomon. Est quasi dives cum nil habeat. et est quasi pauper cum in multis divitiis sit. Avarus et infirmo utique comedit et non digerit. recipit et non reddit. Avarus nec patientibus compatitur nec miseris miseretur. sed offendit deum. offendit proximum. offendit se ipsum. Nam deo detinet debita. proximo denegat necessaria. sibi subtrahit oportuna. deo ingratus. proximo impius. sibi crudelis. (Eccl. xiiii) Viro cupido et tenaci sine ratione est substantia. et homini invido ad quid aurum. Qui sibi nequam est. cui alii bonus erit. et non iocundabitur in bonis suis. (i Iohis iii) Qui habuerit substantiam huius mundi et clauserit viscera sua ab eo quomodo caritas dei manet in illo. Non enim proximum suum diligit sicut se ipsum. quem in inedia perimit. egestate consumit. Neque deum diligit super omnia. cum preferat aurum.

Cur avaricia dicitur ydolorum servitus [...] preponit argentum

(ad Coll. iii) Hec diffinit apostolus. avaricia est ydolorum servitus. Sic enim ydolatra servit simulacro. sic avarus servit thesauro. (ad Ephe. v) Nam ille cultum ydolatrie diligenter amplificat. et iste cumulum pecunie libenter augmentat. Ille cum omni diligentia colit simulacrum et iste cum omni cura custodit thesaurum. Ille spem ponit in ydolatria. iste spem constituit in pecunia. Ille timet mutilare simulacrum. iste timet minuere acervum thesauri.

De proprietatibus avari [capitulum]

Avarus est ad petendum promptus. ad dandum tardus. ad negandum frontosus. Si quid expedit. totum admittit. [...] cavillosus et morosus. sollicitus. suspiciosus. dubius. habet et in victu expedit. Magnificat datum. sed vilificat dandum. Amat ut lucretur. sed non lucratur ut det. Largus in alieno. sed parcus in proprio. Gulam evacuat ut archam impleat. corpus extenuat ut acervum extendat. Manum habet ad dandum collectam. sed ad recipiendum porrectam. ad dandum clausam. sed ad recipiendum apertam. Porro substantie iniustorum sicut fluvius exsiccabuntur. quia quod male congregatur. cito dispergitur. Iustum iudicium est. ut quod de malo provenit. ad mala perveniat. Nec accedat ad bonum quod non processit ex bono. Avarus ergo dampnacionem habet in vita quam in morte.

De gulositate [...]

(Eccl. xxix) Initium vite hominis panis et aqua et vestimentum et domus protegens turpitudinem. Nunc autem non sufficiunt gulosis fructus arborum. non genera leguminum. non radices herbarum. non pisces maris. non bestie terre. non aves celi. sed queruntur pigmenta. comparantur aromata. nutriuntur altilia. capiuntur obesa. que studiose coquuntur arte cocorum. et que laute parentur officio ministrorum. Aliud contunditur et colatur. aliud infunditur et conficitur. substantiam convertit in accidens. naturam mutat in artem. ut sacietas transeat in esuriem. ut fastidium revocet appetitum. ad irritandum gulam.

non ad sustentandam naturam, non ad in-
firmitatem supplendam, sed ad aviditatem
explendam. Certum tam brevis est gu-
le voluptas, ut spatio loci vix sit qua-
tuor digitorum, et spatio temporis vix
sit totidem momentorum. Contempnitur me-
diocritas et superfluitas affectatur. In diver-
sitate ciborum et varietate saporum avi-
ditas nescit modum et voracitas ex-
cedit mensuram. Sed indignatur sto-
machus, turbatur sensus, opprimitur intelle-
ctus. Inde non salus nec sanitas, sed mor-
bus et mors. Audi super hoc sententiam sapi-
entis: Noli avidus esse in omni epula-
tione, et non te effundas super omnem
escam. In multis enim escis erit infir-
mitas, et propter crapulam multi obierunt.
Esca ventri et venter escis; Deus autem et hunc
et has destruet.

Exempla contra gulam

Gula carnis tributum exigit, sed vil-
issimum reddit, quia quanto sunt de-
licatiora cibaria, tanto sunt fetidiora
stercora. Turpiter egeritur quod turpiter ingeritur,
superius et inferius orribilem flatum exprimen-
tes et abhominabilem sonum emittentes.
Gulla paradisum clausit, primoge-
nita vendidit, suspendit pistorem,
decollavit Baptistam. Nabuzardan prince-
ps coquorum templum incendit et Ierusalem to-
tam evertit. Balthasar in convivio ma-
num contra se scribentem aspexit: Mane, tech-
el, phares. Hoc est interpretatio: Mane:
numeravit Deus regnum tuum et complevit
illud. Techel: appensum est in statera et in-
ventum est minus habens. Phares: divisum
est regnum tuum et datum est Persis et Me-
dis. Tunc iubente rege indutus est Dani-
el purpura, et eadem nocte interfectus est a Ca-
ldeis. Sedit populus manducare et

bibere, et surrexerunt ludere. Sed adhuc
erant in ore ipsorum, et ira Dei ascendit super
eos. Qui nesciebant voluptuose interie-
runt in viis; qui nutriebantur in croceis am-
plexati sunt stercora. Dives ille qui epu-
labatur cotidie splendide sepultus est in *luc. xvj*
inferno.

De turpitudine ebrietatis

Quid turpius ebrioso, cui fetor in ore,
tremor in corpore, qui promittit stul-
ta, prodit occulta, cui mens alienatur,
facies transformatur? Salomon: Nullum
enim secretum ubi regnat ebrietas. Fecun-
di calices quem non fecerunt disertum? Porro
non sufficit vinum, non sicera, non cervisia, sed
studiose conficitur mustum, siropus, clare-
tum, labore multo, sollicitudine mag-
na, sumptu non modico. Sed inde conten-
tiones et rixe, lites et iurgia. Vinum m-
ultum potatum, ut ait sapiens, irritatio-
nem et iram et ruinas multas facit. Et
Osee: Vinum et fornicatio et ebrietas aufe-
runt cor. Propterea dicit apostolus: Fugite vi- *ad ephe. v.*
num in quo est luxuria. Et Salomon: Luxuriosa
res vinum et tumultuosa ebrietas.
Filii Racab et filius Zacharie vinum et
siceram et omne quod inebriare potest non bi-
berunt.

Exempla contra ebrietatem

Ebrietas enim verenda nudavit, ince- *Gen. ix.*
stum commisit, filium regis occidit,
principem exercitus iugulavit. Verum est ergo quod
Salomon ait: Vacantes potibus et dan-
tes simbola consumentur. Et Ysay-
as: Ve qui consurgitis mane ad ebrietatem
sectandam et potandum usque ad vespe-
ram, ut vino estuetis. Cithara et lira
et timpanum et tibia et vinum in convivi-
is vestris. Ve qui potentes estis ad biben-
dum vinum et viri fortes ad miscendam
ebrietatem. Ecce gaudium et letitia.

occidere vitulos et iugulare arietes comedere carnes et bibere vinum. Comedamus et bibamus cras enim moriemur. Et revelata sunt in auribus domini exercituum Si dimittetur vobis hec iniquitas donec moriamini. Ve corone superbie ebriis effraym. Sacerdos et propheta nescierunt pre ebrietate absorti sunt a vino. nescierunt videntem. ignoraverunt iudicium. Propinator cum ad propinandum evangelice lectionis accedat putat benedictionem petere hesternam crapulam et nocturnam ebrietatem eructans. Fur alia nocte dixisse potum furorum suorum benedicat rex angelorum

De luxuria

Porro tempus maturi generat filiam temporis. Iustum enim ut qui in sordibus est sordescat adhuc. Ad hunc omnis adulantes quasi celibatus successio acquiritur. Leprosi principes fuerunt [illegible]. Venerem enim sacerdotes [illegible] libertate venerem amplexantur. Extrema libidinis turpitudo. que non solum mentem effeminat. sed corpus enervat. non solum maculat animam. sed fedat personam. Omne namque peccatum quod fecerit homo extra corpus est. qui autem fornicatur in corpus suum peccat. Semper illam precedunt ardor et petulantia. semper comitantur fetor et immunditia. semper sequitur dolor et penitentia. Favus enim distillans labia meretricis et nitidius oleo guttur eius. novissima autem illius amara sunt quasi absinthium et acuta quasi gladius biceps

De generalitate luxurie

Familiaris inimicus habitans [illegible] non potest [illegible] virtus in lumbis eius et fortitudo illius in umbilico ventris eius. Sed nunquam fugatur nisi confugit. Nunquam mactatur nisi commactatur. Ad causam erigit libertatem et habundantiam sed respicit ad effectum facultatem et ad licentiam. Hec enim etatem corrumpit. omnem sexum confundit. omnem ordinem solvit. omnem gradum pervertit. Invadit enim senes et iuvenes. mares et feminas. prudentes et simplices. superiores et inferiores. Ad extremum etiam sacerdotes qui nocte venerem amplexantur mane virginem venerantur. Turpe dictu sed turpissimum actu. ut liceat. ut agi non libeat. Nocte filium veneris agitant in cubili. mane filium virginis offerunt in altari

De diversis speciebus luxurie

Quis eius multiplices species sufficienter valeat explicare. Hec enim pentapolim cum adiacenti regione subvertit. Sichem cum populo interemit. Her et Onan filios iude percussit. Iudeum et madianitem in regione confodit. tribum beniamin pro uxore levite delevit. filios heli sacerdotis in bello prostravit. Uriam occidit. Amon interfecit. presbiteros lapidavit. [illegible] maledixit. Sansonem seduxit. Salomonem pervertit. Verum est quod legitur. propter speciem mulieris multi perierunt. Vinum et mulieres apostatare faciunt homines sapientes. Hec multos vulneratos deiecit et fortissimi quique interfecti sunt ab ea. Vie inferi domus eius penetrantes interiora mortis. Hec vires enervat. sensum diminuit. dies consumit. opes effundit

De vitio contra naturam

Hec ignominiosa metamorphosi patitur quam tamen apostolus non confunditur nominare. Propterea inquit apostolus tradidit illos deus in passionem ignominie. Nam femine eorum commutaverunt naturalem

usum in eum qui est contra naturam. Similiter et masculi relicto naturali usu femine exarserunt in desideriis suis in invicem masculi in masculos turpitudinem operantes et mercedem quam oportuit erroris sui in semetipsis recipientes. Quid hac turpitudine turpius, quid hoc crimine criminosius. In lege quippe paria coniunguntur concubitus maris cum masculo et coitus hominis cum iumento. Sic enim legitur in Levitico: Cum masculo non commisceberis coitu femineo quia abhominatio est. Cum omni pecore non coibis nec maculaberis cum eo. Utrique par pena subscribitur. Qui dormierit cum masculo coitu femineo uterque operati sunt nephas morte moriantur. Qui cum iumento coierit morte moriatur, pecus quoque occidite. Qui habet aures audiendi audiat, ymo qui desipit resipiscat.

De penitentia huius sceleris

Penam docuit quod hec culpa promeruit. Pluit enim dominus super Sodomam et Gomorram sulphur et ignem de celo. Noluit deus cuiquam angelorum vel hominum execucionem huius pene committere, sed ipse sibi vindictam huius sceleris reservavit, secundum illud: Michi vindicta et ego retribuam. Et ideo pluit dominus a domino, id est a se ipso, non per nubem vel rorem, sed sulphur et ignem. Sulphur super fetorem luxurie, ignem super ardorem libidinis, quatinus pena similis similis esset culpe. Nec misisse dicitur sed pluisse, quatinus ipso verbo magnitudinem et habundantiam pene notaret. Nemini pepercit oculus eius, sed omnes simul extinxit. Uxorem quoque Loth que retro respexerit in statuam salis mutavit. Non solum urbes sed omnem circa regionem adiacentem in mare mortuum et vallem salinarum convertit. Horrendum est quidem incidere in manus dei viventis, qui quanto maiorem sue longanimitatis exhibet patientiam, tanto duriorem sue severitatis infert vindictam.

Exempla ambitiosorum

Opes cupidus aggregat et avarus conservat, voluptates gulosus et luxuriosus exercet, honores ambitiosus affectat et superbus extollit. Ambitiosus autem est semper pavidus, semper attentus, ne quid dicat vel quid faciat quod in oculis hominum valeat displicere. Humilitatem simulat, honestatem mentitur, affabilitatem exhibet, benignitatem ostendit, subsequitur et obsequitur, cunctos honorat, universis inclinat, frequentat curias, visitat optimates, assurgit et amplexatur, applaudit et adulatur. Bene novit illud poeticum: Et si nullus erit pulvis, tamen excute nullum. Promptus et fervidus ubi placere cognoverit, remissus et tepidus ubi putaverit displicere. Improbat mala, detestatur iniqua. Sed alia cum aliis probat et improbat, ut iudicetur ydoneus, ut reputetur acceptus, ut laudetur ab omnibus, ut a singulis approbetur. Et ecce grave in se sustinet penam, dum fidelesque conflictum, dum iniquitas pulsat animum et ambitio continet manum. Quod illa suggerit faciendum, et hec fieri non permittit: colludunt tamen ad invicem mater et filia, iniquitas et ambitio. Sola mater in aperto subsistit, in occulto filia non resistit. Hec ergo sibi vendicat publicum, illa secretum. Ambitiosus libenter agit de principatu quem ambit et dicit: Quando principa

b[ea]t[us] ille q[ui] s[er]uus sit i[n] iustitia. pi[us] in
m[isericord]ia. q[ui] no[n] t[i]meat amore[m]. u[e]l odio. q[ui]
no[n] corru[m]pit[ur] p[re]ce. u[e]l p[re]cio. q[ui] c[on]dat t[ri]
delib[us]. [et] acq[ui]escat simplicib[us]. q[ui] sit
humil[is] [et] benign[us]. larg[us] [et] mansuet[us].
c[on]sta[n]s. patiens. sapiens [et] astutus

De nimia ambic[i]o[n]e

Si forsan hac arte no[n] p[ro]ficit. re
currit. ad alia[m]. aduocat symo
ne[m]. [et] accedit ad giezi. p[er] hu[n]c ab illo
nitit[ur] emere. q[uo]d p[er] se no[n] p[re]ualet obti
ne[re]. supplicat [et] p[ro]mittit. offert [et] t[ri]
buit. p[ro] pudor. g[ra]tia[m] q[uam] g[ra]tis adi
pisci no[n] potuit. p[er] fas [et] ne fas adi
pisci nitit[ur]. nec desistit ad huc. s[ed] in
sistit [et] in uadit uiolent[er] honorem.
[et] i[m]pudent[er] arripit dignitate[m]. ami
cor[um] suffragio. p[ro]pinq[u]or[um] p[re]sidio. tan
toq[ue] d[omi]nac[i]o[n]is i[n]flamat[ur] ardore. ta[n]
ta libidine p[re]sidendi. ut sacrilegium(?) no[n]
horreat. scandalu[m] no[n] formidet.

iiij. Re. v. Sed giezi lep[ra] p[er]cussit [et] symo[n] p[er]it
[cum] pecunia. chore cu[m] c[om]plicib[us] ig[ni]s
c[on]su[m]psit. dathan [et] abiro[n] t[er]ra uiuos
absorbuit. Nullus itaq[ue] s[ibi] assumat
honore[m]. s[ed] q[ui] uocat[ur] a deo ta[m]q[uam] aaro[n]

Exe[m]plu[m] absolonis de ambic[i]o[n]e

Liquidu[m] ambic[i]o[n]is exe[m]plu[m] rep[er]
it[ur] in absalone q[ui] cu[m] aspiraret

ij Re. xv. ad regnu[m]. fecit s[ibi]. curru[m] [et] eq[ui]tes [et]
q[ui]nq[ua]ginta uiros q[ui] p[re]cederent eu[m]. et
mane c[on]surge[n]s absalo[n] stabat iux
ta i[n]troitu[m] porte. [et] omne[m] uiru[m] q[ui] habebat
negotiu[m] ut ueniret ad regis iudi
ciu[m] uocabat ad se [et] dicebat. De q[ua]
ciuitate es tu[?] Q[ui] respo[n]de[n]s. aiebat
Ex una tribu isr[ae]l. ego sum. Et (?)
respo[n]debat ei absalo[n] uide[n]t[ur] m[ih]i s[er]m
ones tui boni [et] iusti. s[ed] no[n] est q[ui]
te audiat c[on]stitut[us] a rege. Dicebatq[ue]
absalo[n]. q[ui]s me c[on]stitueret iudice[m]
sup[er] t[er]ram. ut ad me ueniant o[mne]s
q[ui] habent negotia [et] iuste iudicem.
Sed [et] cu[m] ad eu[m] accederet homo [et] salu
taret eu[m] extendebat manu[m] sua[m] [et] a
p[re]hendens eu[m] osculabat[ur]. faciebatq[ue]
h[oc] om[n]i israeli q[ui] ueniebat ad iudi
ciu[m]. ut audiret[ur] a rege [et] sollicita
bat corda uiror[um] isr[ae]l. Cum abisset q[ua]r[e]
absalo[n] in ebro[n]. misit explorator
es p[er] uniu[er]sas t[ri]b[us] isr[ae]l. dicens statim
ut audieritis clamore[m] bucine di
cite regnauit absalo[n] i[n] ebro[n]. Et
facta e[st] c[on]iurac[i]o ualida. p[o]p[u]l[u]sq[ue] c[on]cu
rrens augebat[ur] c[um] absalone

De breui [illegible] miseria magna

Sed esto ut sublimet[ur] i[n] altu[m]. p[ro]
uehat[ur] ad su[m]mu[m]. statim cure s[ibi]
ub crescunt. sollicitudines cumu
lant[ur]. extendunt[ur] ieiunia. uigilie
p[ro]ducu[n]t[ur]. ex q[ui]b[us] natura corru[m]pitur
sp[iritu]s infirmat[ur]. Corru[m]pit[ur] so[m]pnu[s]
ad mittit[ur] appetit[us]. debilitat[ur] u[ir]t[us].
atenuat[ur] corp[us]. [et] sic in senio defi
cie[n]s no[n] dimidiat dies suos. s[ed] mi
s[er]abile[m] uita[m]. miserabiliori fine co[n]
cludit. Uerum e[st] illud p[ro]uerbiu[m]. In te
magna ruunt. su[m]mis sep[er]q[ue] nega
tu[m] e[st] stare diu. Tollunt[ur] in altum
ut lapsu g[ra]uiore ruant. Veru[m] e[st]
illud p[ro]pheticu[m]. Uidi impiu[m] sup[er]exal
tatu[m] [et] eleuatu[m] sic[ut] cedros libani [et]
t[ra]nsiui [et] ecce no[n] erat. q[ua]re [et] n[on] e[st] i[n]ue[n]t[us]. iob. xx
Ant[ra]p[h]ones i[n]piea[n]t[ur] p[er]ibunt. lear[?]
q[ua]si uinea in p[ri]mo flore botri ei[us].
[et] sic oliua p[ro]iicie[n]s flore[m]. Audi
sup[er] h[oc] sententia[m] sapie[n]tis. Omnis
potestas. breuis uita:

De diuersis speciebus superbie

Statim autem ut ambiciosus promotus est ad honorem, in superbiam extollitur et in iactanciam effrenatur. nec curat prodesse, sed gloriatur preesse. presumit se esse meliorem, quia cernit se superiorem. Ad honorem facit non gradus sed virtus, non dignitas sed honestas. Priores dedignatur, amicos notos ignorat, hesternos comites contempnit, antiquis vultum auertit. Collum extollit, ceruicem erigit, fastum ostendit, grandia loquitur, sublimia meditatur. subesse non patitur, preesse molitur. Prelatus infesto subditis honorosus, molestias non sufferit, precepta non differt, preceps audax, gloriosus et arrogans, grauis et importunus.

De superbia ...

Superbia cunctis inpeccabilis, omnibus odiosa. inter omnia vicia tu semper es prima, tu semper es ultima. Ista omne peccatum te accedente committitur, et recedente dimittitur. Scriptum est enim: Initium omnis peccati superbia est. primogenita mortis. (Eccli. x.) Hec enim inter ipsa primordia rerum creata, tunc post creatorem erexit angelum contra deum, sed eum absque mora deiecit, qui in ueritate non stetit, ab innocencia in peccatum, a celis in miserias, a celo empireo in aerem caliginosum. Audi prophetam: Quomodo cecidisti lucifer qui mane oriebaris, qui dicebas in corde tuo: In celum conscendam, super astra exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti in lateribus aquilonis, ascendam super altitudinem nubium, similis ero altissimo. Tu signaculum similitudinis plenus sapiencia et perfectus decore in deliciis paradisi fuisti. omnis lapis preciosus operimentum tuum, sardius, thopazius et iaspis, crisolitus, onix et berillus, saphirus, carbunculus, smaragdus, aurum opus decoris tui. Tu cherub extentus et protegens, et posui te in monte sancto dei, in medio lapidum ignitorum ambulasti perfectus in uiis tuis a die condicionis tue, donec inuenta est iniquitas in te. Peccasti et eiecit te dominus de monte dei. Eleuatum est cor tuum in decore tuo et interim proiecit te. Cedri non fuerunt altiores illo in paradiso dei, abietes non equauerunt ad summitatem eius, platani non fuerunt equales frondibus illius. Omne lignum preciosum paradisi non est assimilatum illi et pulcritudini eius. Quoniam speciosum fecit eum in multis et condensis frondibus. Ipse est rex super omnes filios superbie. Ipse draco magnus rufus, habens capita septem et cornua decem, in capitibus suis septem diademata, cuius cauda trahebat terciam partem stellarum celi et misit illas in terram. Et proiectus est draco ille magnus, serpens antiquus, qui uocabatur diabolus et sathanas, qui seducit omnem orbem, et proiectus est in terram et angeli eius missi sunt cum illo. De quo ueritas ait: Uidebam sathanam sicut fulgur de celo cadentem. (Luc. x.) Nam qui se exaltat humiliabitur. (Luc. xiiij.)

De arrogancia superborum

Superbia presumptio est, presumptuosa superbia, que non solum angelos deo uoluit adequare, sed homines presumpsit deificare. porro quos erexit destruxit, et quos exaltauit humiliauit. Unde dominus ad prophetam: Fili hominis dic principi Tyri. Hec dicit dominus: eo quod eleuatum est cor tuum, et dixisti Deus ego sum, cum sis homo et non deus, idcirco ego adducam super te robustissimos gencium et interficiam te et morieris in interitu occisorum. (Ezechiel. xxviij.) Nabuchodonosor qui potenciam suam su- (Daniel. iiij.)

pte iactavit et ait. Nonne hec est ba
bilon quam ego hedificavi in domum
regni in robore fortitudinis mee
et in gloria decoris mei. Cum adhuc
sermo esset in ore eius vox de celo ruit
[illegible] tibi dicitur. Nabuchodonosor rex re
gnum transiit et ab hominibus deiciet et cum besti
is et feris erit tua habitacio. fenum quasi
bos comedes et septem tempora mutab
untur super te. donec scias quod excelsus
dominatur in regno hominum et cuicumque vo
luerit det illud. Eadem hora conple
tus est sermo super nabuchodonosor. Verum
est quod legitur. Homo cum in honore esset
non intellexit. Item Superbia turrem
evertit et linguam confundit, prostravit go
liam et suspendit aman, interfecit nich
anorem et perimit antiochum. pharao
nem submersit et senacherib interemit
sedes superborum destruit deus et radices

De abhominacione superbie.

Quam detestabilis sit superbia dominus
per prophetam testatur. Iuravit dominus de
us in anima sua. dicit dominus exercituum. de
testor ego superbiam et iuravit dominus in super
biam iacob. Si oblitus fuero usque ad
finem opera eorum. Unde inter illa sex que
dominus odit et septimum quod detestatur
anima eius. Salomon ponit oculos subli
mes. i. superbiam. Et ysayas. dies domini exerci
tuum super omnem excelsum superbum et super
omnem arrogantem et humiliabitur.
et super omnes cedros libani sublimes
et erectas et super omnes quercus basan et super
montes excelsos et super omnes colles ele
vatos. et super omnem turrem excelsam
et super murum munitum et curvabitur
sublimitas et humiliabitur altitudo
virorum. Propterea dilatavit infernus
animam suam. aperuit os suum absque
ullo termino. et descendent sublimes
gloriosique eius ad eum. Dominus exercituum co
gitavit hoc ut detraheret superbiam
omnis glorie. Iob quoque dicit. Si ascenderit
usque ad celos superbia. caput eius
nubes tetigerit. quasi sterquilinium in fine
perdetur.

Contra arrogantiam superborum.

Omnis viciosus fere diligit sibi
similem. superbus odit elatum. Unde
salomon. Inter superbos semper sunt iu
rgia. et ubi fuerit superbia. ibi et contume
lia. Superbus insolita gestit. consue
ta fastidit. magnum reputat. si loco
dignetur maximum. si surgat et am
pleretur. Estimat plus dignitatem
quam ipsam assequitur dignitatem. Nunquam
quam vult uti potestatis affectu
sed semper vult uti dominacionis imperio.
superbia eius et arrogancia et indig
nacio plusquam fortitudo eius. Revolvat
in animo quod legitur in evangelio
Facta est contencio inter discipulos ihesu
quis eorum esset maior. Et ait illis ihesus.
Principes gencium dominantur eorum. et qui
potestatem habent super illos benefici
vocantur. vos autem non sic. sed qui maior
est inter vos erit sicut minor et qui precessor
sicut ministrator. Et petrus apostolorum ma
gister. non quasi dominantes in clero. sed for
ma facti gregis ex animo. Unum est [illegible]
uno quia est deus. unus est dominus. ceteri non
sunt domini. sed ministri. quantum [illegible]
dominium. et [illegible] ministerium. Audi
sermonem sapientis. Rectorem te posue
runt. noli extolli. esto in illis quasi unus [ex illis.]

Contra ambiciosos.

Filii zebedei quod appetit intuen
tum matris honorem postulantes

runt Christo. Dic inquit ut sedeant
hi duo filii mei, unus ad dexte-
ram et unus ad sinistram tuam in reg-
no tuo. Et Iesus respondens ait: Nesci-
tis quid petatis. Non enim honore, sed
onere pervenitur ad regnum. Unde dominus
subdit: Non est meum dare vobis. Meum
est quidem dare, sed non vobis, id est ambiciosis qua-
les vos estis. Licet autem omnis potest-
as a deo sit, superbus autem non regnat
ex deo, secundum illud propheticum: Ipsi
Osee viii. regnaverunt, sed non ex me; principes
extiterunt, et non cognovi eos.

De prelatibus arrogantium

Superbus amat primo cathedras
in synagogis, primos recubitus in
cenis, salutationes in foro, et voca-
ri ab hominibus rabbi. Non nomine perso-
ne, sed nomine fortune vult appel-
lari, non ut homo sed ut deus vult hon-
orari. Sedens sublimis, incedit erec-
tus, vult sibi omnes assurgere, singulos
inclinare. Porro philosophus quidam vo-
lens arrogantiam cuiusdam regis
eludere, cum vidisset eum in throno regali
sublimem sedere, prostratus in terram suppli-
citer adoravit, et confestim non mutatus
ascendens iuxta regem consedit. Quod
rex vehementer admiratus, eo quod no-
sset eum esse philosophum, quare hoc egit
exquisivit. Philosophus igitur respondit:
Aut deus es aut homo. Si deus es, debui
te adorare; si homo, bene potui iuxta
te sedere. Rex autem eidem convertens contra
philosophum ait intulit: Immo si homo
sum, non debuisti me adorare; si deus,
non debuisti iuxta me sedere. Ante
sapienter respondit, sed ille prudenter elu-

De superfluo ornatu

sit.

Primis parentibus fecit deus pellizo- Gen. iii.
mata post peccatum. Et Christo de-
[rpian?]. Non duas tunicas habebitis,
sed iuxta Iohannis consilium, qui habet duas Luc. iii.
det unam non habenti. Superbus autem ut
magnificus videatur, satagit vestiri du-
plicibus, indui mollibus, preciosis or-
nari. Sed quid est homo preciosis ornatus nisi
sepulcrum foris dealbatum, intus autem
plenum spurcicia. Iacinctus et purpura, coc-
cus et bissus in limo putrescunt. Aurum
et argentum, lapides et gemme in luto sor-
descunt. Dignitas et potestas male
iacent in pulvere, honor et gloria male se-
dent in cinere. Quid igitur? Scribe phylacteria di-
latas et magnificas fimbrias. Dives Mt. xxiii. Luc. xvi.
ille qui induebatur purpura et bisso se-
pultus est in inferno. Dina patriarche Ia-
cob filia, antequam egrederetur, ut ait
Iosephus, ut ornatum emeret provincia-
lium mulierum, virgo permansit. Cum Gen. xxxiiii.
autem exiisset, Sichem filius regis eam
violenter oppressit. Olofernes qui se- Iudith x.
debat in conopeo quod erat ex purpura
et auro et smaragdo et lapidibus preci-
osis, in terram iugulatus est a Iudith, que cum
prius uteretur cilicio, tunc ornamentum iocun-
ditatis assumpsit. Audi sermonem huius consili-
um sapientis: In vestitu ne glorieris Eccli. xi.
unquam. Et apostolus: Non in veste preciosa,
nec sit extrinsecus capillatura aut circum-
datio auri, aut vestimentorum cultus.
Attende quid contra superfluum ornatum comminetur
dominus per prophetam: Pro eo quod elevate sunt Ysaye iii.
filie Syon et ambulaverunt extento collo
et nutibus oculorum ibant, decalvabit
dominus verticem Syon et crinem earum nudabit.
In die illa auferet dominus ornatum calcia-
mentorum, lunulas et torques et moni-

lia et armillas, et mitras et discriminalia et periscelidas et murenulas et olfactoriola et inaures, anulos et gemmas in fronte pendentes, et mutatoria et pallia et linteamina et acus et specula et sindones et vittas et theristra. Et erit pro suavi odore fetor, et pro zona funiculus, et pro crispanti crine calvicium, et pro fascia pectorali cilicium. Pulcherrimi quoque viri tui gladio cadent, et fortes tui in prelio. Et merebunt atque lugebunt porte eius, et desolata in terra sedebit. Ecce iusta redditur pena pro culpa, ut in eo puniatur in quo peccavit. Audi prophetam: Bissus varia de Egypto texta est tibi in velum, iacinctus et purpura de insulis Elisa facta sunt operimentum tuum. Dentes eburneos commutaverunt in pretio tuo, gemmam et purpuram et scutulata et bysso et sericum et cetinum posuerunt in mercato. Dedan institores tui in tapetibus ad sedendum. Et repleta es et glorificata es nimis. Et nunc contrita es in mari et in profundis aquarum. Opes tue ad nichilum ducte et non eris usque in perpetuum.

Quod propter vestes exteriores honorabantur

Cum quidam philosophus in habitu contemptibili principis aulam adisset, et diu pulsans non fuisset admissus, set quotiens temptasset ingredi, totiens contigisset repelli, mutavit habitum et assumpsit ornamentum. Tunc ad primam vocem patuit aditus venienti. Qui procedens ad principem pallium quod gerebat cepit venerabiliter osculari. Super quo princeps admirans quid hoc ageret exquisivit. Philosophus respondit: Honorantem me honoro. Quod enim virtus non potuit, vestis optinuit. O vanitas vanitatum, plus honoris deferri vestibus quam virtutibus, plus venustati quam honestati.

De obfuscatione coloris

Artificialis species superadducitur et facies obducitur naturalis, tanquam hominis artificium artem superet creatoris. Non sic, non sic. Considerate lilia agri quomodo crescunt, et non laborant neque nent. Dico autem vobis quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est sicut unum ex istis. Absit ut adulterinus color comparabilis sit nativo. Quinimmo cum facies adulterino colore fucatur, os abhominabili fetore corrumpitur. Verum universa vanitas omnis homo vivens. Quid ergo vanius quam pectere crines, planare cesariem, fingere genas, ungere faciem, producere supercilia? Quoniam fallax est gratia et vana est pulcritudo. Omnis caro fenum, et omnis gloria eius quasi flos feni. Quoniam tamquam fenum velociter arescent, et sicut olera herbarum cito decident. Quid autem ornatum persone premittam, ne malignus quis videar aliquos succedere? Quid vanius quam ornare mensam mantilibus picturatis, cultellis ebore manicatis, vasis aureis, vasculis argenteis, ciphis et nappis, vocalibus et gradalibus, scutellis, coclearibus, fuscinulis et salariis, barrilibus et urceolis, capsulis et flabellis. Quid prodest pingere cameras, dictare porticus, palliare vestibulum, substernere pavimentum, componere lectum inflatum plumis, opertum sericis, obductum cortinis aut certe conopeo. Scriptum est enim: Non cum morietur accipiet hec omnia, nec cum eo descendet gloria domus eius.

Incipit tertia pars

De dampnabili ingressu condicionis humane egressu

Non est qui de cordis mundicia
valeat gloriari, quoniam in mul-
tis offendimus omnes. Et si dixerimus
quia peccatum non habemus, nos ipsos sed-
ucimus et veritas in nobis non est. Quis est qui
illud dicere valeat cum apostolo: nichil michi
conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum.
Quis est hic et laudabimus eum. Ecce inter
sanctos nemo est immutabilis, et celi non
sunt mundi in conspectu eius, et in angelis
suis reperit pravitatem. Quanto magis
abominabilis est et inutilis homo qui bibit
quasi aquam iniquitatem. Penituit ergo deum
Gen. vi quod fecisset hominem in terra eo quod mul-
ta esset malicia hominis super terram, et cun-
cta cogitatio cordis omni tempore ad malum
intenta, et ideo tactus dolore cordis in-
trinsecus: delebo hominem quem creavi.
Mt. xxiiii Porro quia habundavit iniquitas, re-
frigescit caritas multorum. Omnes de-
Ps. l iii clinaverunt, simul inutiles facti
sunt; non est qui faciat. Tota pene vita m-
ortalium mortalibus est plena peccatis,
ut vix valeat inveniri qui non de-
viet ad sinistram, qui non revocetur
ad vomitum, qui non putrescat in sterco-
re, quin potius gloriantur cum male fecerint
et exultent in rebus pessimis. Re-
Rom. i. pleti sunt omni iniquitate, malicia, forni-
catione, avaricia, nequicia, plenos
invidia, homicidiis, contentione,
dolo, malignitate, susurrones,
detractores, deo odibiles, contumelio-
si, superbi, elati, malorum inventores,
parentibus non obedientes, incomposi-
ti, sine affectione, absque federe, sine
misericordia. Talibus et peioribus mundus iste
repletus habundat: hereticis et scis-
maticis, perfidis et tyrannis, simoni-
acis et ypocritis, ambiciosis et cupidis,
raptoribus et predonibus, violentis et ex-
tortoribus, usurariis et falsariis, impiis
et sacrilegis, proditoribus et mendacibus, a-
dulatoribus et fallacibus, garrulis et v-
ersutis, gulosis et ebriosis, adulteris et in-
cestuosis, mollibus et immundis, pigris et
negligentibus, vagis et prodigis, impetuo-
sis et iracundis, impacientibus et inconstanti-
bus, veneficis et auguribus, periuris et des-
peratis, denique insanis et ineptis.
Porro sicut fumus deficit, deficient, et sicut
fluit cera a facie ignis, ita peccatores pere-
ant.

De putredine cadaveris mortuorum sepe. Luc.

Exibit spiritus eius et revertetur Luc.
in terram suam; in illa die peribunt omnes cogitationes eorum. Omnes
et cuncta mortales de mundane prosperita-
tis iocunditate cogitant, sed repente mor-
tis articulo repente cuncta que cogitave-
runt evanescunt. Sic umbra deficiat, ab-
lati sunt et excussi sunt sicut locuste. Ex-
Ps. ibit ergo non voluntarie sed invitus, quia cum dolo-
re dimittet quod cum amore possidebat.
Atque velit nolit statutus est ei terminus quem
non poterit preterire. Revertetur terra in terram
sicut erat; scriptum est enim: terra es et in terram ibis. Sic
tale scriptum est, ut materia in materiam resol-
vatur. Auferet ergo spiritum eorum et deficient
et in pulverem suum revertentur. Cum autem mor-
Eccl. x. ietur homo, hereditabit bestias, serpentes
et vermes. Omnes enim in pulvere dormient
et vermes operient eos. Sic vestimentum
comedit tinea, sic comedet eos
vermis, et sicut lanam tinea devorabit. Et
si putredo consumet sicut quasi vestimen-
Job xvii tum quod comeditur a tinea. Putredini dixi
pater meus es, mater mea et soror mea ver-
mibus. Homo putredo et filius hominis vermis.
Quid in terris putridius quam vilis filius? Quid

abhominabil' fetor. Concept' ē ho
enī de sang'ne. p ardore libidinis pu
tre fcō. cui tm̄ cadauer̄. q̄si funebres ue
rmes assistēt. uiu' genuit pediculos
7 lūbricos. mortu' generabit u'mes et
muscas. Viu' pduxit h'bas 7 uomitū.
mortu' pducet putredinē 7 fetorē
Viu' hoīnē unicū ipugnauit.
mortu' u'mes plimos ipugnabit
Qd fetidi' humano cadau'e. Qd
horribili' hoīe mortuo. cui g'tissi
m' erat amplex' i uita. molest' erit
aspect' i morte. Qd g' psunt di
uitie. qr epule. q' delicie. nō libab
unt a morte. nō defendet a u'me.
nō eripiet a fetore. Q' m' sedebat
gl'osus i thro. iacet despect' in tum
ulo. Q' m' fulgebat ornat' i aula.
m' sordet nud' in tūba. Q' m' uesceb
at' deliciis i cenaculo. m' ɔsumit'
De t'sti memoria dapnantor i sepulc°
[U] indicta ēnis ipij. u'mes 7 igni
ut'q; duplex. interior 7 exterior.
interior q̄ rodit 7 urit cor. exterior q̄
rodit 7 urit corp'. Vermis iq̄t eor
nō morietur. 7 ignis eor nō extingu
et. dabit enī dn̄s ignē in eor car
nes urant' 7 sentiant usq; i sepit
nū. Vermis ɔsciencie t'pliciter lacerabit.
affliget memoriā. t'babit penā. tor
q̄bit angustia. ueniet i cogitacōne
peccōr suor. timidi 7 t'nsducet illos
ex adu'so iniq̄tas eor dicentes. Qd
pfuit nb' sup'bia 7 iactancia diuici
aru. q' cōtulit nb' t'nsierunt enī oīa
q̄si umbra. sic nauis q̄ t'nsit fluctu
antē undā. ei' ɔ'tijt nō ē iuenire
uestigiū. sic 7 nos tu' ɔtinuo desi
nim' ee. u'tutis q̄dē nullū signū

ēt u'mes

ualeim' ostēdere. s' in malignitate
nr̄a ɔsūpti sum'. cū ingenti t'bula
cōne recogitabunt. q' ɔdelectacōe
fecerunt. ut stimulo memorie pū
gat ad penā. q's aculeus malicie
stimulauit ad culpā.
De inutili pn̄ia ɔ repbor
[D]icent int' se penitenciā agen
tes. Erravim' a uia u'itatis.
7 iusticie lumē nō illux' nb'. Tunc
incipient dicere mōtib' cadite sup
nos. 7 collib' operite nos. Peni
tebunt ad penā. s' nō ɔtent' ad ue
niā. Iustū ē enī ut q' noluerunt
ɔ potuerunt. cū uelint nō possint.
Dedit enī ill' de' loc' penitencie 7 job xxiiii
ipi abusi sunt eo. Propterea di
ues ille q' cruciabat' in flāma.
dicebat ad abrahā. Rogo te pat'
ut mittas lazarū i domo patris
mei. hēo enī q̄nq; fr̄s. ne 7 ipi
ueniant in hunc locū. Cui ait
respondit abrahā. habēt moysē
7 pphas. audiant illos. subiūx'
Nō p' abrahā. Sz si q' mortuus ibit
ad eos pn̄iam agent. Agebat
7 ipē penitenciā i inferno. Sz qr cog
noscebat illā inutilē. rogabat
ut annūciaret' h' fratrib'. q̄ tūc
agent penitenciā i h' sc'lo fructu
osam. qr tūc pdest hoī penitere
De ineffabili angustia repbor. p' peccata
[U]identes turbabunt'
timore horribili. gementes
p' angustia sp'c 7 dicentes. Hij sunt
q's aliq̄ndo habuim' i derisū et in
similitudinē ip'prij. Nos insensati
extimabam' uitā eor insaniā 7 finē sine honore. Ecce

q̄m̄ ꝯputati sūt int̄ filios dei ⁊
int̄ sc̄os sors illoꝝ ē. Supplicium ērit
maior. intuere gl'iam bonoꝝ. hec
forte post finē iudicij. ubi quidem
in suum sūt reprobos ī tormētis. sec
undum illd. letabit̄ iust' cū uidit ui
dictā ī pioꝝ. Reprobi nō sūt uisuri
bonos ī gl'ia. scdm̄ illd. Tollat̄ ipi
ne uideat gl'iam dei. talia dicēt
peccatores in infno. q̄m̄ spes ipi ij. tāq̄
lanugo ē. q̄ a uēto tollit̄ ⁊ tāq̄ spu
ma gracil' q̄ a pcella dispgit̄ ⁊ tā
q̄ uent' a fumo difusus ē ⁊ tāq̄ me
moria uni diei

De igne gehēnali

Ignis gehēne n̄ lignis nutrit̄ n̄
flatu succēdit. s; adeo cāt' ē inex
tingibil' ab origine mūdi. Scp̄tū
est enī. Deuorabit eos ignis q̄ nō
succēdit. Creditur autē eē subtus.
scdm̄ illd pphetiā. Infn̄ subt'
ꝯturbat' est ī occursū aduēt' tui. s;
⁊ oīs loc' reprobis ē penal'. q̄ ubicūq̄
sēp secū defērūt cruciatū ⁊ ubiq̄
ꝯtra se tormētū inueniūt. Produ
cā igit̄ ignē de medio tui. q̄ come
dat te. Ignis autē gehēne sēp
ardebit ⁊ nūq̄ lucebit. sēp urit
⁊ nō ꝯsumet. semp afficiet ⁊ nū
q̄ deficiet. Est enī apd īfos sū
ma tenebrarū obscuritas. īmēsa
penaꝝ acerbitas. infinita miseriaꝝ
eternitas. Ligatis manibus ⁊ pedi
bus mittite eū ī tenebras exteriores
ubi ē flet' ⁊ strido; dentiū. Singu
la mēbra p̄ sīnis peccatis ppa sustine
bunt tormēta. ut ī eo penā pati
ant' ī q̄ peccauerunt. Scp̄tū ē enī
p q̄ peccauit hō. p h̄ ⁊ torq̄t̄. Diues
q̄ lingua peccauit cruciabit̄ ī lingua.

Propt' qd ipse clamabat. pat' a
braham miserere mei ⁊ mitte lazarum
ut intinguat extremū digiti sui ī
aquā ut refrigeret linguā meā qr crucior
in hac flāma

De tenebris infni

Reprobi n̄ nō solū exterioribus tene
bris s; īteriorib; inuoluēt̄. q2 spi
rituali pit' ⁊ corporali luce careb
unt. Scp̄tū ē enī. tollat̄ ipi ne uide
at gl'iam dei. q̄ solus est erit ī luce
sēpit'na. Tanta aut̄ ī penis ipi ij to
lerabunt angustiā. ut aliud cogi
tare ualeant p't penas. S; illuc di
rigent īpetū cogitacōnes. ubi se
ntiunt uim doloris. Vnde q̄dā disci
pulo fert' apparuisse post mortē
magistro. qd cū mgr̄ interrogasset eē
dapnatū. q̄ sinit adeo si aliq̄ q̄sti
ones apd infos uertent'. Qui dicitur
respōdisse. apd infos q̄rit̄ q̄ solū
modo nō sit pena. S; ⁊ salomō ait
nec opus nec racio. n̄ sciencia ē a
pd inferos q̄ tu ppas. Erit enī
tanta mētis obliuio reprobis. tan
ta cecitas animi. tāta ꝯfusio racio
nis. ut raro l' nūq̄ ad cogitandum
q̄cq̄ de deo possint assurge. ne dum
ad ꝯfitendū ualeant respirare.
Nā a mortuo tāq̄ ab eo q̄ nō ē perit
ꝯfessio. Scp̄tū est enī. Nō mortui
laudabunt te dne neq; oēs. q. d. i. i. f.
Nō infernū ꝯfitebit̄ t. n̄ mortui lauda
bunt te

De ꝯfusione penitentiū

Dimitte me dic̄ iob ut plangam
paululū dolorē meū. añ q̄ uadā
⁊ nō reu'tar. ad t'rā tenebrosā ⁊ opta
mortis caligine. t'ram miserie ⁊ tenebraꝝ
ubi umbra mortis ⁊ null' ordo s; sēpit'n' horror ī habitat.
Ecco q̄dē erit in q̄ntitate penarū

ysa. xxvi

quoniam que mensura mensi fuerint remetie-
tur eis. ut qui graviter peccaverunt graviter
puniantur. potentes enim potenter tormen-
ta patiuntur. Sed ordo non erit in qua-
litate rerum. qui de nive transibunt ad ca-
lorem nimium. ut subito contrarior muta-
tio gravior inferat cruciatum. Ex
experimento cognovimus quod adustus si fri-
gidum statim adhibeat. ardentiorem se-
ntit cruciatum.

De infinitate tormentorum

Sicut oves in inferno positi sunt. et
mors depascet eos. Dictum est hoc assimi-
li iumentorum que non radicitus erbas evel-
lunt. sed solummodo summitates carpunt.
ut iterum herbe renascantur ad pastum.
Sic et ipsi quasi morte depasti revivi-
scent ad mortem ut eternaliter moriantur.
Sic in consumpti semper qui renascentes non
pereunt ut possint perpetuo perire. Tunc erit
mors immortalis. tunc vivent mortem
qui vite sunt mortui. Querent mortem
et non invenient. quia vitam habuerunt
et perdiderunt. Audi iohannem in apocali-
psi dicentem. In diebus illis querent homines
mortem et non invenient eam. desiderabunt
mori et fugiet mors ab eis. O mors
quam dulcis es quibus tam amara fu-
isti. te solam optabunt desiderant
qui te solam vehementer oderant.

Quod reprobi numquam liberantur a penis.

Nullus igitur se blandiatur et dicat quod
deus non in fine irascetur. nec in eternum in-
dignabitur. sed miserationes eius super omnia
opera eius. Vera sententia est non obliviscitur
misereri nec quicquam eorum que fecit odivit.
Assumentes in argumentum erroris quod
ait dominus per prophetam. Congregabu-
ntur in congregatione unius fascis

ys. xxiiii

in lacum et claudentur in carcerem
et post multos dies visitabuntur.
Homo namque peccavit ad tempus.
non igitur punietur deus in eternum. O spes
inanis. o falsa presumptio. non cen-
struit errore deceptus quod aliqua pro
redemptione sit. quoniam in inferno nulla
est redemptio. Congregabuntur igitur
peccatores in lacum et claudentur in carcere
id est in inferno in quo sine corporibus usque
ad diem iudicii torquebuntur. et post
multos dies. postquam scilicet cum corpo-
ribus resurgent in novissimo die
visitabuntur non ad salutem. sed ad iu-
dicium. quia post diem iudicii gravius pu-
nientur. Sed alibi dicitur Visitabo in
virga iniquitates eorum et in v. p. eorum
Pre ssinatis igitur deus irascitur temporaliter.
qui flagellat omnem filium quem reci-
pit. de quibus illud accipitur non in fine ira-
scetur deus. Reprobis autem deus irascitur
eternaliter. quia iustum est ut qui in ipsius
in suo prevaricatur eterno. deus illa
scetur in suo eterno. Nam licet peccandi
facultas illum dimittat. ipse tamen non
dimittit voluntatem peccandi. Scri-
ptum est enim. Superbia eorum qui te ode-
runt ascendit semper. non humiliabun-
tur reprobi iam desperati de venia.
sed malignitas odii tamen in illis ex-
crescet. ut vellent eum omnino non esse per
quem sciunt se tam infelices esse. Ma-
ledicent altissimum et blasphema-
bunt excelsum conquerentes eum
esse malignum. qui cavit illos ad penas
et numquam inclinatur ad veniam.
Audi iohannem in apocalipsi dicen-
tem Grando magna descendit de
celo in homines et blasphema-

venit homines deum propter plagam gran
dinis, quoniam magna facta est vehem
enter. Voluntas ergo dampnatis licet di
miserit potestatis effectum, etiam
ipsa erit in inferno supplicium, quod fiat in
merito peccatum licet forsan et in peccatum sit
sed non minuit penas. Impius ergo qui semper
habebit in se reatum et culpam, semper
sentiet contra se cruciatum et penam, quia
quod ipse per penitentiam non diluit, deus
per indulgentiam non remittit. Ad ma
gnam ergo pertinet iustitiam iudicantis
ut numquam careant in gehenna suppli
cio, qui numquam voluerunt in vita care
re peccato. Voluissent utique, ut, si potu
issent, sine fine peccare. Si potuissent
sine fine vivere, ostendunt enim qui in
peccato semper vivere cupiunt, quia non desi
nunt peccare dum vivunt.

De suppliciis eternalibus

Quis inquit ysayas poterit ha
bitare de vobis cum ardoribus sem
piternis. Ignis succensus est in furore
meo, ignis ardens tota die et noc
te et die non extinguetur, sed ascendet
fumus eius in sempiternum. Jeremias: Da
bo vos in obprobrium sempiternum et igno
miniam sempiternam, que numquam oblivione
delebitur. Daniel: Qui dormiunt in
terre pulvere evigilabunt, alii in vitam
eternam, alii in obprobrium ut videant
semper. Salomon: Mortuo homine im
pio, nulla spes erit de eo. Hinc
exemplo veniet perditio sua et subi
to conteretur nec habebit ultra medicinam.
Johannes apostolus: Si quis adoraverit bestiam
et ymaginem eius et acceperit caracterem in
fronte sua aut in manu sua, hic bi
bet de vino ire dei et cruciabitur ig

ne et sulphure et fumus tormentorum
eorum ascendet in secula seculorum, nec habebit requiem
die ac nocte qui adoraverit bestiam et
ymaginem eius. Confirmat hoc veritas
que dampnatos in iudicio sententialiter
reprobavit: Ite maledicti in ignem eternum
qui paratus est dyabolo et angelis eius. Si se
cundum iudicium divinum in ore duorum ca. xlvii
vel trium testium stat omne verbum, quanto
magis in ore tot vel tantorum virorum de
composita veritate constabit.

De die iudicii

Ecce ergo dies domini veniet crudelis
et indignationis plenus et ire et
furoris, ad ponendum terram in solitudi
nem, et peccatores eius conterendos de ea, quoniam
stelle celi et splendor earum non expan
dent lumen suum. Obtenebratus erit sol
in ortu suo et luna non splendebit in
lumine suo. Et visitabo super orbem
mala, et contra impios iniquitatem eorum. Et
quiescere faciam superbiam infidelium, et arrog
antiam fortium humiliabo. Propter hoc
omnes manus dissolventur, et omne cor hominis
tabescet et conteretur. Torsiones et dolores
tenebunt, quasi parturientes dolebunt. Unus
quisque ad proximum suum stupebit, facies
combuste vultus eorum. Dies ire, dies illa,
dies tribulationis et angustie, dies cala
mitatis et miserie, dies tenebrarum et caligi
nis, dies nebule et turbinis, dies tube
et clangoris. Quia consummationem cum festi
natione faciet dominus cunctis habitantibus
terram. Et superveniet repentina dies illa
tamquam laqueus in omnes qui sedent super faciem
terre. Nam sicut fulgur exit ab oriente et
paret usque ad occidentem, ita erit et ad ca. xxiii
ventus filii hominis. Dies domini sicut fur in
nocte ita veniet. Cum dixerint pax et se
curitas, tunc repentinus eis veniet in

teritus

sic dolor in utero habenti et non effugient.
De precedenti tribulacione
Mt. xxiiij. Precedet autem tribulacio magna
qualis numquam fuit ab inicio mundi usque
modo neque fiet. Et nisi fuissent brevi
ati dies illi non fieret salva omnis ca
Mt. xix ro. Surget gens contra gentem et reg
num adversus regnum. et terre motus magni
erunt. p. l. pe. f. et. c. et tempestates
Luc. xxi Et erunt signa in sole et luna et ste
llis et in terris pressura gencium pre confusi
one sonitus maris et fluctuum. arescen
tibus hominibus pre timore et expec
tacione que supervenient universo orbi. Su
Mt. xxiiij. rgent seudo christi et pseudo prophete et dab
unt signa magna et prodigia ita ut
in errorem inducantur si fieri potest eciam
ij ad Tessal. ij c. electi. Tunc revelabitur homo peccati filius
perdicionis qui adversatur et extollitur super
omne quod dicitur deus aut colitur. ita ut in
templo dei sedeat. ostendens se tamquam sit
deus. quem dominus ihesus interficiet spiritu oris
Mallachias c. iiij sui. Mittet autem helyas propheta prius
quam veniet dies domini magnus et horri
bilis. convertet cor patrum ad filios et cor
filiorum ad patres. cum quo veniet et enoch
Apocalipsis. xi. et prophetabunt diebus mille ducentis se
Greg. v. c. xaginta amicti saccis. Et cum finient
testimonium suum. bestia que ascendit de
abisso faciet contra illos bellum et vincet eos
et occidet et corpora eorum iacebunt in plate
is civitatis magne ubi dominus illorum cr
ucifixus est. et post tres dies et dimidium
spiritus vite intrabit in eos De die iudicii in matheo
Statim autem post tribulacionem dierum illorum
Mt. xxiiij. sol obscurabitur et luna non dabit
lumen suum et stelle cadent de celo.
Eo die celum et universa movebuntur et
Luc. xxi. tunc apparebit filius hominis in celo. c. p. m.

Tunc reges et principes et tribuni et divi
tes et fortes et omnis servus et liber abscon
dent se in speluncis et petris montium
et dicent montibus et petris cadite super
nos et abscondite nos a facie se
dentis in throno et ab ira agni. Quoniam ve Mt. xxiiij
niet dies magnus irarum. ire. quis pot
erit stare. Et mittet angelos suos
cum tuba et voce magna congregabunt
electos eius a quatuor ventis celi a summ
is celorum usque ad terminos eorum. Tu
nc ipse dominus in iussu et in voce archan
geli et in tuba dei. descendet de celo et
omnes qui in monumentis sunt audient
vocem eius filii dei. et procedent boni in
resurrectionem vite mali vero in resurr
ectionem iudicii. Mors et infernus dabunt Apoc. xx
mortuos suos qui in ipsis erunt. et vi
debit omnis oculus et qui eum pupugerunt Mt. xxiiij
filium hominis venientem in nubibus celi
cum virtute magna et magestate
Veniet autem dominus ad iudicium non
solum cum angelis. set cum senatoribus
populi sui in portis nobilis et videbunt
eum consedentem cum senatoribus terre. Se
debunt enim et ipsi super sedes xij. iu
dicantes. xij. tribus israel. Aspiciebam
inquit donec throni positi sunt et antiquus
dierum sedit. Vestimentum eius quasi nix
candidum et capilli eius quasi lana mun
da. Thronus eius flamme ignis. rote eius
ignis accensus. Fluvius igneus rapi
dusque egrediebatur a facie eius. Milia
millium ministrabant ei et decies
centena milia. assistebant ei. Deus
noster manifeste veniet. deus noster et non
silebit. Ignis in conspectu eius exardescet
c. t. i. c. e. t. ua. Nubes et caligo in
circuitu. e. i. et i. cor. sedis. eius. Et ad

vocabit celum desursum et terram discernere populum suum. Propheta: mt. xxv congregabuntur ante eum omnes gentes et separabit eos ab invicem, sicut pastor segregat oves ab hedis, et statuet quidem oves ad dextris, hedos autem ad sinistris. De pena et iustitia

Quantus tunc erit timor et tremor, quantus erit fletus et gemitus. Propheta: si columpne Iob. xxvi celi contremiscent et pavebunt ad nutum eius, et angeli pacis amare flebunt, peccatores autem quid facient? Si iustus vix salvabitur, impius et peccator ubi parebunt? Propterea clamabit propheta: Non intres in iudicium cum servo tuo quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis vivens. Si enim iniquitates observaveris domine, domine quis sustinebit? Quis enim iudicem potentissimum, sapientissimum, iustissimum non timeat? Potentissimum quem nemo potest effugere. Sapientissimum quem nemo potest latere. Iustissimum quem nemo potest corrumpere. Iob ix Si fortitudo queritur, robustissimus est, sapiens corde et fortis robore. Si equitas iudicii, nemo audet pro me testimonium reddere. Si iustificare me voluero, os meum condempnabit me. Si innocentem, pravum me comprobabit, etiam si simplex fuero. Ipse dixit et facta sunt, ipse mandavit et creata sunt. Qui vocat stellas et dicunt: adsumus. Qui facit suos angelos spiritus et ministros suos ignem urentem. Cuius voluntati nichil omnino resistit. Cui nullum verbum est impossibile. Cui flec- ad phe. i titur omne genu celestium, terrestrium et infernorum. Hunc ergo nemo potest effugere sicut dicit propheta: Si ascendero in celum tu illic es, si descendero in infernum ades. Ipse scrutatur renes et corda, cuius oculis omnia nuda et aperta sunt, qui pluvie guttas et arenas maris dinumerat. Deus secretorum, Deus prescius omnium et conscius singulorum, occultorum omnium indagator. Hunc ergo nemo potest latere, ut dicit apostolus: Non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius. Ipse est iudex iustus, fortis et longanimis, qui non prece, non precio, nec amore, non odio declinat a semita rectitudinis, sed via regia semper incedens. Nullum malum impunitum, nullum bonum irremuneratum relinquit. Hunc ergo nemo potest corrumpere iuxta quod inquit psalmista: Tu reddes unicuique iuxta opera sua.

De iudicio divino

Quis autem non timeat illud examen in quo idem et accusator et advocatus et iudex. Accusabit, quia cum dicet: Esurivi et non dedistis mihi manducare, sitivi et non dedistis mihi bibere. Advocabit, cum dicet: Quamdiu non fecistis uni de minimis meis, nec mihi fecistis. Iudicabit, cum dicet: Discedite a me maledicti in ignem eternum. Non erunt testes in illo iudicio necessarii, quia tunc manifesta erunt abscondita tenebrarum. Nichil enim occultum quod non revelabitur. Tunc libri erunt aperti et iudicabuntur mortui ex hiis que scripta sunt in libris secundum opera eorum. Quantus erit pudor peccatoribus, quando tam confusio cum eorum nefandissima crimina cunctis erunt liquido manifesta. Beati quorum remisse sunt iniquitates et quorum tecta sunt peccata. Ab illa sententia numquam poterit provocari, quia pater omne iudicium dabit filio, qui claudit et nemo aperit, aperit et nemo claudit. Os enim domini locutum est.

Quod nichil poterit dampnatis

Tunc non poterunt opes, non defendent honores, non suffragabuntur amicicia. Scriptum est enim: Argentum eorum et aurum eorum non valebit liberare eos in die furoris domini. Flebunt et plangent

reges terre commedebunt fumum incendii propter timorem tormentorum eius. Quid ergo facietis in die visitationis et calamitatis de longe venientis? Ad cuius fugietis auxilium? Unusquisque onus suum portabit. Anima que peccaverit ipsa morietur. Districtum iudicium, in quo non solum de factis, sed de omni verbo otioso quodcumque locuti fuerint homines reddituri sunt rationem. In quo usque ad novissimum quadrantem exigetur debitum cum usura. Quis ergo fugere poterit ab ira ventura? Mittet enim filius hominis angelos suos et colligent de regno eius omnia scandala et eos qui faciunt iniquitatem et alligabunt fasciculos ad comburendum et mittent eos in caminum ignis ardentis. Ibi erit fletus et gemitus ... et ululatus, luctus et cruciatus, stridor et clamor, timor et tremor, dolor et labor, ardor et fetor, obscuritas et anxietas, acerbitas et asperitas, calamitas et egestas, angustia et tristicia, oblivio et confusio, tortiones et punctiones, amaritudines et terrores, fames et sitis, frigus et chauma, sulphur et ignis ardens in secula seculorum.

De quatuor doloribus mortis

Tales sicut doctores quatuor dolores ponunt in morte. Primus dolor est angustia corporea tanta et tam gravis, quanta vel qualis nec fuit nec est in presenti vita ante dissolutionem illam, quia apparet in quibusdam et si non apparet in omnibus quod pre nimio dolore desperantibus se ipsos fortiter. Est alia molestia incorporea, quam nec illi et possibiles non ... inter corpus et animam disrumpuntur. Unde propheta lamentando ait: Circumdederunt me dolores mortis. Non. Circumdederunt. non est membrum nec est articulus in corpore qui non involvatur inexplicabili illo dolore. Secundus dolor est quando plene de fatigato corpore et suis viribus exausto anima nil liberius videt quam in momento currere omnia opera bona vel mala que fecit. Quod omnia reducuntur ante oculos interiores. Dolor iste tantus et tam gravis, ista recordatio est, quia anima plurimum turbata cogitur quasi se ipsam odisse. Unde dicitur: Torrentes iniquitatis conturbaverunt me. Nota. Torrentes cum multo impetu veniunt et inducunt diruere omnia. Ita in morte moriens malo subito omnia que ante fecit opera bona vel mala. Tercius dolor est quando anima iam incipit tamquam iuste iudicari et secundum pro iniquitatibus suis singulis debita gehenne tormenta videt imminere. Quartus dolor est quando in corpore adhuc posita videt spiritus malignos ad rapiendum se paratos, ubi tantus dolor est timor quod miki ... licet de corpore exeat quamdiu poterit resurget et tempus sue captivitatis redimit ante quam de corpore exeat.

De penis inferni

Pene infernales secundum diversa peccata sunt diverse. Prima est ignis. Secunda est frigus. Unde dicit dominus. De hiis dicitur: ignis, stridor dencium propter frigus. Tercia pena erit fetor. De hiis tribus dicitur: Ignis, sulphur et spiritus procellarum. Quarta pena erit vermes indeficientes. Unde dicitur in Ysaya: Vermis eorum non morietur et ignis non extinguetur. Quinta pena est flagella percucientium. Unde dicitur: Parata sunt iudicia blasphemis et percucientia malleis stultorum corporibus. Sexta pena est tenebre interiores et exteriores. Unde terra miserie et tenebrarum, ubi umbra

mortis .c. Et alibi. Vadā ad terrā
tenebrosam. Et q̄ illā in eternū nō
videbit lumē. Impij in tenebris con
ticescent. Septima ē confusio pec
catorū. Tunc enī ut legit̄ erit
librū apertū. Al' erit lib' apertus .i.
cōsciencie hoīm. Hoībꝫ erunt ma
nifesta. Octaua orribilis visio
demonū. q̄s videbūt in excucōe
scintillarū de igne ascendenciū. Nona
na. ignee cathene quibꝫ ipi sin
gul' mēbris afligunt̄. Prima cath
ena ē concupiscenciū. Scdā ē ma
lefactorū. Tercia luminosorū. Quar
ta multorū ⁊ hodiū habenciū. Quin
ta eorū qui in hoc sclō p flagella nō
noluerunt castigari. Que exacerbaue
runt deū peiores secundū multitu
dinē ire sue nō queret. Sexta eorū
qui in tenebris ambulantes ad vnū
lumē. Et venire contēpserunt. Septi
ma confitenciū pctā sua ⁊ contēpnen
ciū penitenciā. Octaua eorū qui illi
ter faciunt ⁊ indecent mala. Nona
eorū qui p singula uicia sunt deflu
xi. qui ambulant in desiderijs suis
⁊ erunt p concupiscencias suas. Vide
ecciā tā bonā quā malo anteq̄ eg
diat' aīa de corpore xpm̄ i cruce
positū. Bonī quidē ad exultacōnē
Malo uero ad confusionē ut erubes
cat se nō ee redēptū sanguine xpi
culpa sua exigente. Vnde de ma
lis dr̄. Videbunt in quē pupuge
runt. quod intelligit̄ de aduentu
ad iudiciū ⁊ de aduentu ad diē
mortis. Hoc habemus ex verbis apli
qui ait. Usq; in diē mortis. q̄ appa
rebit tā bonis quā mal' in cruce posit. et
ipē sic de iohe euangelista ait. Sic

eū volo manere donec veniā. Quatuor
namq; legunt̄ aduent' xpi. Duo vi
sibiles. primus in carne. secundus in iudiciū
Duo invisibiles. primus in mente pec
catoris. Vnde ad eū veniem' ⁊ mansionē
apud eū faciem'. Secundus in obitu cui
uscumq; fidelis. Johannes. Veni dñe ie
su. Vnde dicitur. obitui obuiā venit
ei xps.

Explicit tractatus de uita hu
mane condicionis. quem scripsit
fr. alfonso de tomiio.

V

Incipit uita sci brandani abbatis

[V]t adiectis eorum oprobrium. quorum professio erat non mentiri. et ut in annalibus libris scriptum inuenimus. qui in temporibus patrum nostrorum. erat uir quidam brandanus nomine ex regali natus stirpe in hibernorum natione. corpore prestans. moribus prestantior. qui cum esset in puerili etate. sapientium facta cogitabat distinctione. Et ut mos est nobilium. uicia composuit. uirtutibus omnino adhesit. et uana mundi blandimenta. falsaque patrimonia. pro uera celestium et eterna hereditate abiecit. Tandem est monachus factus. monachi uigilauit mactus. et habitum monachalem non uilior esset in hoc seculo sibi assumpsit. Postea non multo tempore. propter mores eius bonos in abbatis sede se renuente sublimatus est. eiusque bonitatis exemplo multi ad ordinem illum accesserunt. qui ulla necessitate compulsi propterea non recesserunt. Et nimio tamen nullum monachorum prouincias cellulas sub se constituerat. quorum prima gina eius uirtute secundum documenta ipsius uiuebant. Hic autem uelud homo magne industrie. talia cepit excogitare. quod sine cessatione cum helemosina et ieiunio uigilanter oraret pro se. et pro cuncta eius progenie. et pro defunctis et pro uiuis. Se sepius apud deum orabat. ut ille sibi hereditatem maternam. scilicet paradisum monstraret. unde adam primus parens noster erat eiectus. Nam sicut in uera historia dicebatur. magnam ibi putabat esse gloriam. Et simul cupit uidere locum bonorum. et infirmum. scilicet locum malorum. Tandem istud excelso scire cupit. si desiderium suum complere possit. Sed quod dicitur scriptura. omnia cum consilio fac. et non penitebis. a quodam uiro religioso. barint nomine petiit consilium. et sibi confitetur secreta cordis. Iste si quidem barint. uir fuit uite uenerabilis. et in heremo cum trecentis monachis sub se constitutis habitabat. Multa brandano exempla multa. et scripta exposuit. Nimirum cum ipse iam antea terras. ac maria undique circuiuerat. querendo filiolum suum. menoc nomine. qui iam monachali habitu sub se erat subiugatus. Sed in iuuenili etate existens. ut mos est iuuenum incognita cognoscere exardebat. Barint uero filiolum suum querendo ad quandam applicuerat insulam. ubi solo odore fructus paradisi pascebat. Ibique nulla infirmitas. neque aura corrumpens aderat. ibique cantum angelorum audiebat. Postquam brandanus barint talia narrantem audierat. tanto melius suo credidit consilio. et iter suum preparauit. sibique xiiij ex electis mo

nachis associauit. eisque suum
propositum aperuit. ut si sapienter
ageret ab eis audiret. Et po
stquam brandani effectum mona
chi audierunt. bini bini adin
uicem loquebantur. Et uno aff
ectu omnes insimul responderunt.
ut illud uiriliter perageret. et
ut illos uelut filios pater fide
liter secum duceret. Respondit
que brandanus illis et dixit. Ecce
uobis hoc propalam. ut antequam uos
hinc ducam. a uobis fidelitatem
accipiam ne penitendo postea
remeetis. Mox ille promiserunt
securitatem sibi. nec illorum cau
sa fit mora. Et hinc postquam
audierat dicta eorum. in capit
olium ducebat. sicque affatur
eis. O amici mei. rei excogi
tare nescimus grauitatem. Sed
precemur ut deus nobis manifestet.
et illuc peruiam suam cum alacritate
nos ducat. Et ieiunemus in
honore sancti spiritus .xl. diebus. scilicet tribus
diebus in quibus septimana. His
dictis. que sibi iniungebantur. quibus
properabat perficere. Nec etiam ipse
abbas die noctuque cessat ora
re: donec deus misit angelum
suum qui in corde suo inspira
bat qualiter erat facturus per totum
iter suum. Ex quo hoc audit
bene cognouit. quod deus uol
uit iter suum. Non mora af
fratribus suis quibus ille erat pater
dulcis. licenciam accepit. Et
omnibus monachis suis proposi

tum suum propalauit. Postea priori
illius loci illos commendat sci docet
qualiter illos seruare debeat. eisque
illi obedire ut abbati precepit et ser
uire. Tandem osculis adinuicem
datis. iter brandano cum xiiij.
monachis incepit. Et brand
anus recto itinere apud occeanum
deo ducente processit. Nec etiam
iam alicuius parentis iter suum flec
tebat. quia ad meliorem locum ire
tendebat. Prexitque donec uenit
ad promontorium quoddam quod rustici
uocant saltum brandani. Sub i
llo promontorio erat quidam por
tus in quodam saxo excisus. Sed
ut dicitur nunquam antea aliquis des
cenderat illuc. ubi ille fecit ach
ere ligna. unde nauem suam compos
uit. intus ex lignis leuigatis. fo
ras ex bouino corio illam consuebat.
Deinde ut labilior esset. eam extra
ungebat. Instrumenta que ibi portare
poterunt. intus posuerunt. et cibaria que
illuc asportauerant simul inposuit.
que sibi potuerunt sufficere cum usque
xl. dies. His ita peractis precepit
brandanus fratribus nauem intrare quia
deo gratias uentum prosperum nobis
contulit ipse. Postquam intrauerunt omnes
et ipse simul. ecce alii tres monachi
qui festinato cursu brandani sunt
secuti. atque alta uoce ad brandanum
clamauerunt. Domine pater ex mona
sterio tuo moti sumus. et usque huc
te sumus secuti. dimitte nos tecum
maria perlustrare. Ille uero eos recipi
ebat. et tamen quid inde uenturum

erat. bene cognoscebat. Sed quod ab
bas divino spiritu sciebat. eis celare
noluit. et dixit. Unus ex vobis ha
bebit sathan cum abiron et cum
dathan. tercius a diabolo valde erit temp
tatus. sed a deo erit sustentatus. His
dictis. brendanus levavit abbas manus
suas. et rogabat apud deum pro
ut fideles a periculo conservaret. sua
dextra omnes benedixit. Finita be
nedictione. malum in altum levant.
vela tenderunt. veloces fideles dei per
mare peragunt cursu. Ecce aura
orientalis illos cogebat. apud occi
dentalem tendere partem. Tandem
relicta terra nichil videntes nisi mare
et nubes. Et quamvis ventum habuissent
contrarium. tamen navigare non cessa
bant. quia magno desiderio ardeba
nt suum propositum adimplere. prospero
vento per xv. dies maria sulcabant.
et tunc ventus deficiebat. deficiente
vento monachi illi valde timuerunt
Sed abbas talibus dictis illos ammo
nuit dicens. fratres nolite timere.
Sed in manum dei confidite. Et cum
ventus affuerit. ventum sulcate. cum si
defuerit. tunc navigate. Tunc re
mis manus omnes apposuerunt. et mise
ricordiam dei invocaverunt. quia nescie
runt quo pergere. nec quales cordas tendere.
Sic uno mense integro navigave
runt omnes. remota dedignatione
Sed quamdiu habuerunt vitale. potue
runt laborare. vires perdunt et vita
le. quare timuerunt valde. Deus autem
suis fidelibus in necessitate semper
subvenit. Ideo nullo qui manum domini

incipit debet desperare. Secundum
suum posse faciat. deus sibi necess
aria omnia inveniet. Jam deo dona
nte terram vident. ventus sine de
fectu eis oritur. Qui antea na
vigando erant fessi. illuc sine la
bore venerunt. Sed nullum ibi inve
nerunt introitum. ubi navis intrare
posset. Nam undique erat saxo
inclusa. ita quod nullo accedebat illuc
ascensus. Montes sunt ibi nubes
excedentes. et inferius ex eorum
montium mare redundabat. ita
quod maximum ibi operabatur periculum
Tribus diebus circuierunt. portum que
rendo. Tandem portam excisam
in saxo uno navis capacem in
venerunt. ibi navem suam applic
uerunt. Ligata nave exierunt omnes.
et eis utilem viam invenerunt. que eos ad
munitissimum et speciosissimum duxit
castellum. Et videbatur locus reg
alis. et hereditas imperialis. Deinde
intrant muros. qui ex cristallo duri
ssimo erant compositi. Intus pala
cia marmorei. sine aliqua alia ma
teria composita. Gemme parieti
bus inserte. ad similitudinem solis
radios emiserunt. quod maximam dant
claritatem. Sed inter tanta mira
bilia. unum sibi videbatur mirabilius.
quod in tota civitate nullum inveniebant.
unde nimis dolebant. Exhinc
palatium laudant. et aspiciunt. et
in nomine patris subintrant. Ex quo
brendanus palatium illud intraverat.
super scamnum quoddam sedit. et circum
quaque aspexit. sed nullum nisi suos

ibi uidit. incepit loqui et dixit eis
Ite et querite per mansiones istas
si id inuenire possitis quod nobis sit
necessarium. Et illi sic fecere. Et
inuenerunt illud quod magis desid
erabant. scilicet potus abundantiam
et uasa aurea et argentea omni
pulcritudine plena. Et quicquid
uoluerunt ad sufficientiam inuenerunt
in cella ubi intrauerant. Tunc
abbas brandanus precepit illis
ut inde acciperent. sed non ultra modum
Et quisquis pro se apud deum
cum lacrimis preces fundat. ne
fidem suam mentiatur. Quod ideo
dixit abbas. quia bene preuidit ue
nturum. Illi uero cibaria ad sufficienti
am acceperunt. et cum sobrietate
refecti sunt. adeo ut libitum:
Deinde gratias et laudes deo red
diderunt. eius nomen inuocant. hospi
tandi ausum acceperunt. tempusque
requiescendi requieti membra dede
runt. Cum uero omnes sopiti sunt affu
it sathan. qui unum eorum seduxit
atque ei suggessit ut furtum de
auro ibi coadunato acciperet. Sed
abbas interim uigilabat et diabo
lum illum tenentem uidebat. et
fratrem ciphum aureum quo in thesa
uro illo nullus melior erat. non
sentiebat. Frater uero illum accepit. et
furtum in suo reposuit sacculo.
Qui postquam furtum perfecerat. ad
lectum suum reuertebat. Sed ab
bas pingil omnia uidit et qualiter
fur falso nomine frater per noctem errabat
Tenebrarum spiritu non reman
sit. qui sine lumine bene acta ui
det. quia ex quo deus ei hoc mon
strauerat. non erat opus candele illu
minatione. Tribus diebus ibi requie
uerunt. et iiii iter suum inceperunt.
Tunc brandanus fratribus talia fatur: Fratres
mei per obedientiam precipio uobis. ne
aliquas res istius terre hinc portetis
Nec cibum nec potum. nulla fama co
stetit tangatis: faciemque lacrimis
habundanter flendo rigans ait. Ui
dete omnes. quia hic diaboli suggestione
in latrocinio est deceptus. Ille quidem
perpessus quod abbas sciuit de latrocinio
suo perfecto. omnibus peccata sua confite
batur. et ad pedes abbatis ueniam expe
ctat. Tunc abbas ita fratribus loqui
tur. Preces pro eo apud deum
fundite. quia hodie morietur. His
dictis. ante eos uisibiliter malig
nus aethiops exiuit clamando sic.
Heu ua me domini. quod ratione me amica
eiecisti mansione. Abbas uero fratrem
quem noluit exposuit. postea illum ab
soluebat. Qui postquam communicauit.
ab hac uita discessit. illis omnibus
uidentibus. spiritus eius ad paradisum ab
angelis delatus est. ubi requiescit in
pace. Corpusque sepelierunt. et inter
cetera commendauerunt. Hic erat
unus trium. quos postremo in nauem
recepit pater eorum. Talibus peractis
ad portum in litore accesserunt. et
ecce quidam iuuenis eis affuit. qui

panem et potum eis attulit. et
illos rogauit ut acciperent. Et
dixit illis. quodquid uideritis nichil
timeatis. quia deus bonam uobis
dabit fortunam. Et illud quod queri
tis magna dei uirtute uidebitis.
Et ne timeatis. quin cibaria hic
ad sufficientiam habeatis. Non de
ficiet donec ueneritis. ubi magis
accipietis. humiliter inclinauit
usque ad terram. et illud eis tradidit.
non plus ei dixit. sed recessit. Iam bene
uiderunt illi fratres. x. quod per dei precep
tum incedunt. atque bene cogno
scunt. quod deus eos reficit. Quare
nullus cessat deum laudare. Sul
cabant uento ueloci cursu. quia dominus
dux est eorum. per mare currunt ma
gna parte anni ubi multa mirab
ilia uidebant. et laborem magnum
patiebantur. Terram sibi uidebantur
uidere. quanto longius eis potuit a
pparere. Sine mora illac tendunt
uelo extenso. brachiis nauigando
Quo postquam peruenerunt. nauem
in litore ligant. atque illi terram in
trant. In qua terra oues quam plurimas et
omnes cum albis uelleribus uiderunt.
atque in magnitudine boues exsup
erant. Tunc ita alloquitur albas. hic
oportet uos esse per tres dies. quia
hodie cena domini est. qualiter ipse pa
bat pro nobis ad penam ut nos re
dimeret a pena. Ipse quidem nobis
est dulcis et propinquus amicus. qui
propter nobis dat qualiter festum suum

possimus celebrare. accipite unam
ex istis omnibus et ad diem paschalem
apparate. quoniam aliud non inuenitis
deo placitum. inde accipite.
Precepto quidem albatis obedie
runt. et tribus diebus ibi moram fecerunt.
In die sabati eis quidam aduenit
nuntius. qui ex parte dei illos salutat.
capillos habuit canos oculos
iuueniles. multum uixerat sine
omni periculo. panem de patria sua
eis apportabat. scilicet magnos et
albissimos gastellos azimos.
et ait illis. quod quicquid indigebant
ad sufficientiam eis dabit. Deinde
albas de loco illo querebat. nuntius
non pauca eis dixit. forsitan non
audebat plura dicere. Dixit quidem
quod ad sufficientiam habebimus. quicquid
cogitare possimus. Et dixit albas.
In tota uita mea non uidi tam
magnas oues sicuti hic. Resp
ondit ei nuntius Non est mirum.
quia numquam senescunt. et numquam ex infir
mitate moriuntur aliqui. Sed oportet
ut hinc recedatis. et ad insulam
quam in mari uidetis eatis. In insula
illa hac nocte eritis. et cras ibi
festum celebrabitis. Festo celebrato
cito huc peruenietis. quod re bene uide
bitis. Postea non sine periculo per
fines huius terre uenietis. et dein
de ibitis alibi ubi modo uado.
et uobis obuius ero. Valde prope
huius terre inuenimus nos. et illuc
necessaria ad sufficientiam nobis

apportabo. Brandan[us] u[er]o uela
onerabat uento. et ad insulam
q[ua]m sibi monstrauerat p[ro]cur[rit]. Veni[n]t[us]
q[ua]dem illis p[ro]spere fauebat. ma
xi[m]e illuc aduenit. Sz cu[m] ma
gnam p[ar]tem maris sulcauerunt.
et qr deus dux est eor[um]: ad ter
ram illam sine p[er]iculo applicuerunt
Om[n]es nauem exeunt. p[re]ter ab
batem qui int[us] remanebat. :
Pulcre q[ui]dem nocte dieq[ue] festu[m]
celebrant. Post[qua]m offitium copl
erant in naui uelut in ecc[les]ia.
abbas in naui remansit. alij
ligna inde cibum suu[m] coq[ue]re[n]t
attraxerunt. Cum u[er]o cibus erat
coctus: tu[n]c p[re]cep[it] abbas illis
sedere. Hoc dicto. om[n]es una
mit[er] exclamant. O pat[er] abbas
expecta filios tuos. q[ui] sine fil
ijs p[er]peras. Nam ul[tra] t[er]ra ista
an[te] nauim fugit: uel nauis a t[er]ra mo
uet[ur]. Bene ad spatium .x. leuca
rum locus co[m]miscebat ubi igne[m]
fecerant. Tunc b[ra]ndan[us] eos ta
libus consolat[ur] u[er]bis. F[rat]res. scit[is]
q[ua]re timebatis? Non est t[er]ra
sz bestia q[u]edam. ubi festum cele
brauim[us]. s[cilicet] marin[us] piscis ex ma
ioribus. et no[n] debetis exinde m[ir]
ari. qr ideo uoluit deus huc
nos duc[er]e. ut nos sapie[n]tiores
redderet. Nam cu[m] sua mira
facta q[uan]to uidebitis. tanto me
lius in eum c[re]detis. et timebitis.
et sua p[re]cepta meli[us] obs[er]uabit

is. Primit[us] deus fecit illum delfinu[m]
super om[n]is pisces marinos. Du[m]
talia dixerat b[ra]ndan[us]: magna[m] mari[s]
p[ar]tem t[ra]nsieru[n]t. atq[ue] sedem dic[t]a
f[rat]ris. alt[er]ius t[er]re t[er]ram uident omni
amenitate plenam. et claritate. Illuc
cito p[er]uenerunt. et in[de] di moram no[n]
fecerunt. Et remota om[n]i dubitati
one. nauem ad t[er]ram t[ra]xerunt. Atq[ue]
p[ri]mu[m] q[ua]nda[m] nauigabant. usq[ue] ad
eius initium p[er]uenerunt. ibiq[ue] inuen
erunt q[ua]ndam arborem niue candidi
orem. q[uae] in latitudine folio[rum] om[n]is
excellebat arbores. Quedam co[rum]
erat alba. quida[m] rubea. In altitu
dine q[ua]ntum potuit uidi. ita q[uod]
nubes p[re]minebat. Tota erat o
rnata albis auib[us]. q[ui]b[us] nu[m]q[ua]m pulc[h]
ores. u[e]l tam pl[ur]es uiderat. Abba[s]
u[er]o ualde inde mirabat[ur]. et adeo p[re]ca
bat[ur]. ut ille sibi indicet. q[ui]d hoc eet.
q[uod] tot ibi pl[ur]es aues coadunate
sunt. Et u[er]o ille sua magna u[ir]tute
sibi demonstret. q[ui]s locus sit ubi
p[er]uenit. Cui post[qua]m orone[m] suam
finierat. q[ui]dam ex illis auib[us] desce[n]
debat ex arbore. Cui[us] uox dulci
orem reddebat sonu[m]. q[ua]libet tintina
bulo. Que post[qua]m sup[er] nauem sedebat.
b[ra]ndan[us] cepit ita loq[ui]. Si tu es dei
creatura te dictis meis curato. Primo
m[ihi] dic q[ui]d sitis. et in hoc loco q[ui]d
facitis. Tunc auis respondit di
cens. Angeli sumus. et in celo olim
fuim[us]. et cecidim[us] de summo ad inf
imu[m]. cu[m] illo nimio supbo. p[ro]p[ter] sup

biam

quod apud deum reuelaui. Ipse fuit
magister noster. et debuit nos de uirt-
ute nutrire. et quia erat magne
scientie. oportuit nos illum habere in
magistrum. Sed ille fuit iniquus per super-
biam. uerba dei in dedignatione re-
cepit. Ideo sumus exules de regno
ueritatis. Sed quia ei in hoc non consen-
simus. tamen habemus per uirtutem dei. quia non
habemus tantam penam. quantam qui sibi
in superbia consenserunt. Non patimur
malum. nisi quod maiestatem domini non
uidemus. Si nomen scire desideras. hee
sunt aues paradisiace. Ex hoc tempore
usque .vi. annis completis. per mare
laborabitis donec ueniatis ad paradi-
sum. Multa mala et penas patie-
mini per oceanum nauigando. Et
quolibet anno celebrabitis festum pas-
chale super bestiam illam. Postquam hoc
dixerat ad arborem reuertebatur. Quando
dies uespere cedebat. inceperunt canta-
re dulci uoce. et sonora et cantando
gratias reddiderunt deo. quia uiderant in suo
exilio humanum genus unde consolaba-
ntur. eo quod numquam antea homines uide-
rant. Tunc abbas suis dixit ita
Audistis qualiter angeli illi gaudent pro
nostro aduentu. laudate ideo deum
quia plus nos diligit quam putatis. Di-
miserunt nauem in litore et ad siccam
ascenderunt. et postea completorium
cum magna psalmodia compleuerunt.
Deinde membra dant requiei. et
dormiunt uelut fessi. Sed cum in ga-
li cantu matutinos cantant. et

uox auium semper eis responde-
bat. quod deo sit cum illis. In pri-
mo mane sole clarescente. qui eis
necessaria solitus erat apportare
aduenit. Qui ita eos alloquitur.
Cibaria ad sufficientiam uobis dabo
et sine precio. usque ad octauas
pentecostes. Post laborem oportet
uos requiescere. duobus mensibus opo-
rtet uos hic remanere. Licentia
accepta inde recessit. et tercio die
reuertebatur. Duabus uicibus in ebdo-
mada illos uisitauit. Sicut ille
dixerat ita fecerunt. et in suo dec-
uneto permanserunt. Tempore re-
cedendi adueniente. nauem suam
apparabant. de bouino corio illam
suebant. quia aliud deficiebat.
Postea hospes eorum dat cibum
et potum quantum uoluerunt capere. scilicet quantum
eis sufficiebat per .vi. menses. quia
nauis non potuit plus portare
Osculis itaque adinuicem datis. et
licentia eundi accepta. iter suum
inceperunt. Ille uero cum lacrimis eis
monstrabat quod per cursum suum
tendere debuissent. Et ecce una au-
ium super malum sedebat. que bra-
ndano ut permissum percepit. quod m-
agnus cursus ei restabat. et multa
mala pateretur. Sex mensibus per
mare curretis. antequam pacem in-
ueniatis. et antequam ad insulam
albei ueniatis. ubi in natale domini
eritis. Finitis dictis. brandanus
sine mora per maria pergebat :—

Multotiens

Multotiens vento ultra modum navem suam titubare fecit. quare periculum valde timuerunt. Quinto mense terram invenerunt. sed erat introitus difficilis. Sed tamen ad ultimum VI. mense illuc navem applicuerunt. tamen portum non invenerunt. XL. diebus circuierunt. portum querendo. quia terra alta illis erat obvia. undique saxis inclusa. Denique invenerunt portum quem fecerat rivus quidam. qui eis multum profuit. per rivum illum navem suam sursum duxerunt. et veluti fessi corpora sua dant requiei. Postea ait abbas. exeamus et quod opus sit queramus. Exierunt omnes et invenerunt duos fontes. quorum unus erat clarus. et alter turbidus. Illi vero quasi sitientes ad fontes cucurrerunt. Quibus abbas se retinere precepit. ne inde biberent. donec loquerentur cum hominibus. quia nescimus inquit cuius nature sint fontes isti quos invenimus. Illi vero constricti siti. et dictis abbatis. tamen plus timuerunt abbatem. Dum hec agerent. ecce quidam senex magne staturae. veloci cursu accurrebat. et non esset ei habitus valde timerent. quia monachus erat. et nichil loquebatur. Postea viderunt illum flectere genua sua coram brandano. quem sublevavit ambabus manibus. Inclinavit profunde et humiliter. et omnibus dedit oscula pacis. Deinde dextris coniunctis brandanum duxit ad suum tabernaculum. scilicet locum valde sanctum. Dum prexerunt: ingrediebatur brandanus quis locus esset ubi sunt iam hospitati. Sed alius tacuit. nec eis responsum dedit. tamen gaudio gaudebat pro illis magno. Tantum mirati sunt quod locum illum quo tendebant viderunt. videlicet abbatiam omni bonitate et pulchritudine decoratam. qua sanctior sub celo non invenitur. Abbas vero loci illius fecit foras apportare suas reliquias. et thesaurum. cruces. et textus bene gemmatos examinatissimis auro et lapidibus preciosis apparatos. cum aureis incensariis gemmis infixis. Vestimenta quibus induebantur aurea. et argenteis et sardinibus topaziis. et iaspidibus valde lucentibus erant infecta. Omnes monachi illius loci cum albis vestimentis eis obviam exierunt. et maximo gaudio et dulcedine processionem fecerunt. Et cum osculati sunt adinvicem manibus coniunctis deduxerunt brandanum cum sua societate ad abbatiam. Officium ecclesiasticum faciunt leve. ne illos aggravarent. Postea vadunt ad refectorium. ubi omnes sub silentio sunt preter lectorem. Panem albissimum habuerunt. dulcissimi saporis. et valde sanum. Radices de loco deliciarum receperunt. quas super omnes delicias comedebant. Potum habent aquam. dulciorem nectare. Quando vero sunt refecti. tunc surrexerunt et ante se et usque ad altos venerunt cantando. miserere. preter illos qui fuerunt in refectorio. et reficiebant post horam decimam. Abbas illius loci duxit illos foras. et indicavit illis [illegible] de loco et de se qui sunt. et qualiter et ex quo ibi sunt. et quale adiutorium ibi habent

hic inde historia nobilis mon. et monachorum

Nos sum⁹ hic xxiiij. q̇ colim⁹
deū in hoc atrio. lxxx. anni sunt
ex q̄ obijt q̄dam pegrin⁹ albeus
noīe. diuicijs et p̄dijs habun-
dans. totū terelinq̄t ꝑpt locū
istum. Cum p̄geret q̄ndam in peg-
natione. apparuit illi quidam
nūci⁹ dei. q̇ huc illū adduxit et
hic inuenit cenobiū istum. Qua-
do autem uim⁹ in diuisis locis. q hic
erat pius albeus. except dei huc cō-
gati sum⁹. pro eo q eū multū dile-
xim⁹. Quādiu uixit hic fuim⁹
et in ei⁹ obediencia fuim⁹. Postq̄
ordinem nob̄ dederat. et infirma
fide stabilierat. ab hoc sec̄lo mi-
grauit ad dominum. Ex eo t̄pore ita
deus sustinuit nos. q nullū malū
sum⁹ passi. n̄ corporis infirmitatē.
Cibum unde uiuim⁹ adeo habem⁹.
Qualibȝ die laborandi inuenim⁹ p̄ump-
te int̄ duos unū panē integrū.
in die festiuali: habeo tot⁹ meum
integ̃. et q̄libȝ suum. Et duos fontes
q̊s uidisti. unde accipe uoluistis.
clarus est frigid⁹. unde bibim⁹. tur-
bidus ů est calidus: unde lauam⁹. Et
q̄ hora nos surgim⁹: in lampadib̄ n̄ris
lumē inuenim⁹. Ignis n̄ ille. n̄ cerā
n̄ oleum ꝯsumit. p se extinguitur.
et p se accenditur. Nullus fr̄m inde
fuit. hic uiuim⁹ sine molestia: null-
am uitā habem⁹ durā. Anteq̄ ad-
uentū urm̄ sciuim⁹. uoluit deus q
nob̄ cibum darem⁹. Ille plus q̄ solit⁹
nob̄ erat misit. bene scitis q uos
recipe uoluit. Post octauas epi-
phie hinc recedetis. Tunc ait br-
andan⁹. nom est locus in toto mūdo

ubi tā libent̄ mansissem. Respo-
ndit abbas. illud g̃re. q̄ de causa
exiuistis de t̄ra uēa. Postea ad
patriā tuam reuertēris. et ibi mo-
rieris ubi nat⁹ es. Tempore
recedendi adueniente. et licētia
accepta: abbas illi⁹ loci cū mon-
achis suis. brindanū cū suis ad
litt⁹ pduxerūt. Mare intrant-
uent⁹ deo donante eis ꝓspē fa-
uebat. Nauigant p mare lon-
go tēpore: anteq̄ t̄rā aliq̄ in-
uenirent. defecit eis uēt⁹ sim-
ul et cib⁹. Acutā patiebant
famem. et ardentē sitim. et ma-
re erat pacificū. q̄re laboriosū
habuerūt cursum. Spissum erat
ad modū paludis. tales erāt ibi
inter q̇ nom spant salutē. sȝ deus
eis uentū misit. t̄ram uiderūt
et portū. Tunc famelici illi sciūt
q a deo ualde diligūt: talemq̄
inuenīunt insulā. uelut eis ēēt
fatatū. Quendam fontē piscib⁹
habundantē inuenīūt: ex q̇b⁹ q̄tū
placuit acceperunt. Tūc brādan⁹
p̄cep̄ illis ne biberent. et ne inde ult̄
modū acciperēt. sȝ illi ult̄ mod̄
acceperunt. n̄ abbti fidem exhibu-
erunt. Tantū acceperunt furtim.
q̄re stulti postea uocant. Nam
ex illis q̇ plus sumpserūt. q̄dam dor-
miebant duob⁹ dieb⁹. q̇dam
trib⁹. Brādan⁹ n̄ p̄cabat oīs mo-
nachos suos. ut orarent pro
eis. donē in suo sensu reuiterent.
q̇ postea pro stultis sunt reput-
ati. Et ait abbas. Fugiam⁹ hi-
ne rursum in obliuionē incidam⁹

Meliꝰ est honestā famem pati.
q̄ obliuisci deum. Per mare illinc
fugierūt usq̃ ad t̄p̄s cene dn̄i
celebrāde. Tūc reuisꝰ est brend
anꝰ ad t̄ram. ubi alio anno ce-
nam dn̄i celebrauit. Et ecce hos-
pes eoꝝ ille canꝰ senex. q̄ ad po
rtū q̄ndam tentoriū eis tendebat.
Brendanꝰ ū fecit fessos ibi nouis
indumentis uestiri: feceruntq̃ ce-
nam ꝛ madatū. sic in sc̄ptura p̄cept̄
est: et fuit ibi. usq̃ ad t̄ciū die.
et in die sabbati illinc recesserunt.
Qui perrexerūt ad piscē. Sicut p̄cep̄
abbas foras exire. Iebetē q̄ alio
anno posuerūt. In eum inuenerūt.
q̄ piscis bene eam obsuauerat. iā
sup eū inuenerūt eam. Et celebrabāt
ibi honestissime festū paschale.
nō cessabant festiuare p totā nocte
usq̃ ad mane. nomē domini non
erat obliuioni t̄ditū. Usq̃ ad om
eū diē ibi morā fecerunt. deinde su-
auit̄ ꝛ honeste naues intrauerunt.
et perrexerūt cito ad aues ubi antea
fuerūt. Et bene cognouerūt albā
arborē. ꝛ aues sup ramos seden-
tes. longe in mari audierūt. q̄lit̄
aues ille gaudebant pro suo ad
uentu. nō cessabant cantare. donū
adlietꝰ puenerūt mariuagi. Nauē
suam ad portū. ubi alio anno fue
rūt adplicuerūt. Et ecce hos-
pes ille senex. q̄ tentoriū q̄ndam
eis tendebat. ꝛ necessaria omnia
eis ad sufficientiā attulit. Dein
de ait illis. Hic remanebitis usq̃
ad octauas pentecostem. Cū uestra
licentia redeat. et q̄ocumq̃ alicuiꝰ

rei necessitatē habueritis. uobis
mox subueniaꝫ in omnibꝰ. Ut p̄cepit
ille ita fecerūt. Sed adueniente tē
pore recedendi. una illaꝝ auium
ab arbore ad nauē descendebat.
Brendanꝰ sciuit illam loq̄ uelle.
omnibꝰ ut tacerent imperauit. Post
ita alloq̄t̄ auis. Dulcissimi do
mini. ad hūc locū p. vii. annos
hoc tēpore remeabitis. ꝛ q̄libꝫ
anno in insula albei eritis in na
tiuitate dn̄i. Cenā ꝛ mandatum
facietis. ubi p̄ceptū nob̄ est ab ho
spite urō. ꝛ omī anno festū pas
chale super piscē celebrabitis.
Finitis dictis ad arborē reuisa est.
Iam nauis in mari erat. ꝛ q̄libꝫ
hospitem uenientē desiderabat.
Qui sine mora ueniebat. ꝛ nauē
suam oneratam cibo ducebat. quē
illis tdebat. Postea inuocat filiū
marie uirginis. ut cōsueuit illaꝝ socie
tatem. Illis recedentibꝰ lacrimas
fuderūt. Ventꝰ eis cito aderat
occidentalis. q̄ orientales illos
fecit regiones uisitare. Sed ma
re eis erat turbidū ꝛ spissū: q̄re
citum non habuerūt cursum.
Postq̄ p. vi. ebdomadas mare
sulcauerant: frigꝰ eos ualde cōst̄
rinxit. Atq̃ timor maximꝰ eos tre
mebundos reddit. q̄ nauis eoꝝ
ualde titubauit: et parū resta
bat: q̄n in mari p̄fundo cū naui
cecidissent. Sed nichil est. ad cōp
ationē timoris subsequentis. Quia
cōt̄ eos uenit q̄dam marinꝰ fures.
qui illos insequitur. citiꝰ uento:
ignem ex ore. ꝛ naribꝰ maiorem

q̄ ex ore naree emisit. Et flamma est
magna. et magni caloris. q̄re ipsi ti
ment mortē. In corporis magni
tudine modū excedit. rugitū al
tiorē. xx. tauris emittit. Si al
iud piclm. n̄ tentib⁹ timet̄. cū mł
ta milia hominū eū fugēnt. Tor
mentū unguiū erat inenarrabile. Et
cū appinq̄bat apud eos ait bnda
nus. O filij mei ne dubitetis. et
cauete. ne stulte timendo. deū pota
tis et bonū nomē. Nam q̄ deū hēt
ductorem. nō debet time bestiam
mugibilē. Postq̄ hoc dixat. ad
dm̄ orauit. et q̄ orauat: ei cito ꝯce
ssum fuit. Aliam bestiam uidet ue
nire: q̄ ei bene potuit resistē. Vel ut
admodū sagitte. ad nauē tendit.
Altā q̄n̄do hoc uidit. uoces magnas
emisit. et quia cognouit suū pugnato
rem dimisit nauē. et cū alia ꝯmi
sit ꝓlium. Ille due int̄ se pugna
nto. capita ualde subleuant mal
tum. Ignis n̄ ex nar ib⁹ ꝓcedens. usq̄
ad niues malti eleuat̄. Ex rostris
sibi ict⁹ ad inuicē inferūt. Dētib⁹
gladio acutiorib⁹ uulnā sibi dant.
ita q̄ sanguis inte manās. sanguino
lentas reddidit undas. Bellū illd̄
erat ualde timorosū. q̄ maris
undas impellas mouebat. Et
in fine rei. ultima ꝑorem morti
dedit. et dentib⁹ in tres ptes illā
diuisit. Hec postq̄ ita fecerat: ad
suam reuertebat̄ mansionē. Ideo
nemo in tribulatiōib⁹ posit⁹. de dei ad
iutorio debet desꝑare. S; mirari deū
in factis suis. q̄ de⁹ ꝓpt eis dāt
inciti. et uelitu. et in tātis piculis

eos facit euadere mortē. Albas
ait. certis ꝓpositis: talē deū com
inū fuire. Illi respondēt. vere illi
soli a nob̄ fuiendū est. q̄ caros
ut filios nos dilig̃. Hijs inte
rim actis. mane facto t̄ram uidēt
ut̄ ēdūt acc̄ēe. Cito ꝑpeāt. illū
accedūt. ex naui intrā ꝓsiluūt.
ut corpora fessa dent reqei. Sup
hbam suū dētorium tendūt. et
nauē ad siccum ꝑtrahūt. Cū n̄
inērā sūt positi: tempestas ualida
per mare oritr̄. Cognouit n̄ bren
dan⁹ maere. q̄ tēp⁹ ualde erat
piculosum. et uent⁹ erat eis ꝯtr̄
ri⁹. et cib⁹ deficiebat eis. S; illi
nō timent pro aliq̄ ꝑiculo alteris
passo. Nam albas tū eis fimo
cinauat. et deo ubiq̄ ad sufficiētiā
dederat. q̄ nō possūt desꝑare de
aliq̄ in toto itinere suo. Deniq̄
cito inuent t̄ram ꝑtē piscis: q̄
eis antea erat inimica. Vnda
namq̄ ita disttererat q̄ ad t̄rā po
uēat. ut eis eēt proficuū. Tūc
ait brandan⁹. O frēs mei. uidetis
q̄ q̄ antea inimic⁹ nob̄ erat. nū
subuenit dei grā. Ne dubitetis. ipē
nob̄ erit pastꝰ quīq̄: q̄ fames nob̄
antea ꝑtendebat. Tantū inte acci
pite: ne faciat defectū ante tres
menses. Secūdū ei⁹ ꝑceptū fece
rūt. et p tm̄ tp̄o se muniernt. De
aqua fontiū uasa sua impleūt. et
se de lignis muniūt. Et postq̄ bonā
hūt auram. mare intrāt. Mirac
ula dei nō cessant. Aliud piculū
eis appinq̄t. Primū piculū isti ce
debat magnitudine. S; nō timēt

ppt cogitationē. q͞ h̄nt in deū
suum defensorem. Alius q͞dam
g͞ph᷒ noīe descendit de aere. q̄
extēdit ungues ut illos accip-
iat. Hic ex ore flāmas emittit
et ungues habet muc͞ne acuti-
ores. Non est ibi tabula nauis
tante magnitudinis. q͞ nō una
ungue frāg͞e illā poss̄. Solūm
ppt aerem motū. et uenti sonitū.
parū distat q̄n nauis ad pfūdū
maris pmouet͞. Sz dum ita
illos insequebat͞ p mare. aduenit
q͞dā draco flāmeus et clar᷒. qui
leuauit allas et collum extēdit
et apud g͞phū suū erexit uolatū
Bellū int͞ eos fit in aere. ita ignis
in infimis ualde clarescit. Ictus fl
ammas morsus et pulsus. ante eos
om̄s dant sibi adinuicē. Griph᷒
q͞tem magn᷒ est. tā draco maior.
fortior et acior. Mortuus est g͞ph᷒
et cecidit in mari. et ita ab illo sc͞
uindicati. Draco recessit cū uict
oria. et illi gl͞iam deo reddiderunt.
Quia benigno spū erant inspi
rati. It͞ ceptū pp͞rabāt. Erat q͞te
festū beati petri. q̄ in prato neroni͞
ēmentiū subiuit. q͞ ad celebrādū
susciperūt. Sz dum abbas missā
celebrabat. et uoce nimiū alta
cantabat. tūc om̄s fr̄es insimul
clamore magno apud eū clamāt
Pater bene. tanta uoce submi
ssion. ne incurram᷒ maximū pi
culū. Nam ubi pfundior mare
est. ibi est tam liq͞da unda. q͞
nos uidem᷒ usq͞ ad fundū. et pu

gnant int͞ se pisces. Et tam crudel
es uidem᷒ pisces. q͞ nūq͞ ab aliquo
eis similes uisi sunt. Si sonū n͞r
illos cōmouit. sciatis nos sine m
ora mori. Abbas u͞ subrrisit. et ill
os increpauit. et pro stultis reput
auit. O filij mei ut q͞d dubitatis
de aliq͞o. Maiora iam passi estis pi
cula. et in oib᷒ deū h̄uistis defen
ssorem. Et ille incepit alti᷒ et clari᷒
cantare. Tunc psiliūt pisces rob
usti᷒ et uisu deformes et timorosi.
q̄ circūierunt undiq͞ nauē. et gaud
ent ualde pro festo diei. Postq͞
brendan᷒ missā celebrauit. recess
erūt pisces. Illis ita nauigantib᷒
apparuit in altiori occeano quedā
clarissima et maxima colūpna. q̄
natalit͞ est iaguntia. de alia mat
eria in ea non cōtinebat͞. et iagūt
ia erat. cui᷒ dominū uidet͞ ē ditior
omib᷒. Nubes in altitudine tr̄scē
debat. et descendebat usq͞ ad fundū
maris. Et q͞dam tentoriū eum de
undabat. q͞ a nubib᷒ usq͞ ad mare
descendit. De auro artificiose
erat opatū. ad q͞ faciendū toto
mūdo non suficeret. Brandan᷒ uero
illuc tendebat. maria sulcabant
tentoriū pp͞rabant intrare. Et post
q͞ intrierat. smaragdinū uidet alt
are. cui᷒ colūpne in mare descenderūt.
Sacrariū u͞ erat ex sardonib᷒ cōpactū.
pauimentū ex calcedonib᷒. Et uidet
in colūpna maiori. tres minores
colūpnas illud totū sustinentes
Lampades sūt de berillo. q͞re nullū
timent piculū. Ibi fecerunt morā

usq; ad t'tiu3 diem. missas celebr
ant ad inuicē3. Brendan⁹ u' secum
meditat' q' dei secta nō debet in
q'rere. Et monachis suis. Credi
te m'. utile est nobis hinc recede.
Abbas q'dē calicē c'stalinū ualde
festiuale illinc tulit. bene sciens
q' deus non irasceret'. q' accepit fine
uin inde suscipit'. Magnū cursu3
iam fecerūnt. s3 adhuc finē nesci
uit. Et tū non fingunt se. s3 q'to
plus nauigāt. tāto plus laborant pce
dere. n' etia3 cessabant laborare don
desideriu3 suū possent uide. Tam
de3 apparuit eis t'ra t'bida. nig' ca
ligine. c'tūdata fumo. pice nigore
cirapprante. Fetorē q'dē emittebat
fetidissimu3. Ex magna nig'dine
fuit inclusa nauis. unde magnā
ibi noluerūt face moram. Et ex
magno spacio audierant. q' nullū
ibi existebat g'audiū. Vt' opt'ē uic
tunt' alibi tendere cursu3 ssimum
S3 illac eos oportuit ire. q' uent⁹
illos inuitos illac ducebat. q' bū
p'scitit abbas et ait. O amici mei
sciatis bene. q' ppe infinu3 estis de
ducti. Nu'q' tm̄ indigebatis dei
auxilio q'tū m'. Deinde sup eos si
gnū sancte c'cis imposuit. q' bene sc
it se appinq'e ad puteu3 infni. Et
q'to ppri9 erant. tanto plura mala
et ualles obscuriores uiderūt. Ex
ouallib⁹. s. ant's p'fundissim⁹. anime
ardentes uident euolare. Ex follib⁹
flantib⁹ uent⁹ runt. cui⁹ sonitū ton
itum excipat. Anime u' admodu3
scintillar3 ardentes in flāma ad

aera subleuant'. q' tam spisse et
alte tm̄ subleuant'. q' splendorē
solis eis obrūbat. Cū aūt in
montē q'ndā3 nauigarēt. uide
rūt q'ndā3 diabolū unde ualde
timuerūt. Qui magn⁹ erat sine
m'. et tūc de infno ardentissim9
exierat. Et in manu sua maleū
ferreum portabat. q' suficeret ad
pontē maximū pficiendū. Qui
occulis suis ardentissimis illos
uidit. tarde sibi uidet' q' t'mētū
suū habeat pmptū. pciendo
flāmas exguture suo. cito sali
endo in suam cucurrit fabricā.
Post pauca mox reuisus est. cū
lamine suo. flāma ardentiore. So
r'fices u' q'b⁹ illud tenebat. demon
strarent boues. Quod subleuās
ad nubes. et apud illos illos pro
iecit. Quo piecto: fulmine ce
cidit uelocius. S3 deo semp suis
subueniente. nō illos tange. s3 pt
erire fecit. Et ubi in mare ceci
dit. admodū piscis ardebat. atq3
diu mare ardebat accensum. S3
psp'ior eis accessit uent⁹. cui⁹ fla
tu illinc fugerūt. et ueloci cur
su recesserūt. S3 sepe illac aspici
ebant. et totā insulam illa3 uidet
accensam. et fumo nigerrimo co
opta3. et multa millia demonu3.
Et clamorē dapnator3. et flectū.
et fetorem dentiū audiūt. Maxi
mū hueūt timore3: pro fumo
pacia incedente: tm̄ illud patie
bant. ut melius potuerūt. et se
inde cauebant q'tū melius scieb

80

antiquus. Sanctus uero quanto plus pa-
tiebatur labores, famem, sitim, frigus et
calorem, tristitias et timores, tan-
to magis apud deum crescit ipsius
corona. Ita de illis est, qui uide-
runt ubi dampnati sunt recepti,
sitem suam in deo firmant, ne umquam
cadant in desperationem. Audacter
nunc procedunt, nec de aliquo dubit-
ant. Absque mora uident imma-
ne locum sibi ualde uicinum in-
telligunt montem nebula coopertum,
quo eos cogebat tendere uentus. Ad
cuius litus cito peruenerunt. Sed in al-
titudine ualde preminebat. Nul-
lus eorum potuit descernere eius alti-
tudinem. Non plus descendebat ad
ripam quam ubi plus eleuabatur. Et
terra illius montis erat nigrima.
talem non uiderunt in toto itinere
suo. Quidam autem nescierunt qui unus eorum
foras prosiluit, quem numquam postea
habuerunt. Omnes bene audierant
quod eis dixerat. Sed solus abbas eum
uidit. Consortes mei a uobis sum
separatus pro peccatis meis. Et abbas ui-
dit. Certe diabolos illum trahentes, qui
illum rugire fecerunt. Illi in timore
perculsi alias cursum arripiebant.
Fumo quidem mons ille erat coo-
pertus atque illac in fine patebat. Et
flameas animas usque ad nubes
pertiebat cum pice et sulfure ardente.
Quas iterum ut recipiebat suas.
Visu visis Brendanus suos sancte crucis
signo signauit et marina processi
cursu siluauit. Atque illis appar-
uit non longe ad similitudinem

saxi eminentis in medio mari.
Et ait abbas illac cum non nostrum ten-
damus ut cognoscamus rei ueritatem.
Illuc peruenientes quod non existimabant
inuenire inuenerunt. Nam super
saxum illum uiderunt quendam homi-
nem nudum sedentem. Qui miserabiliter
erat distentus et laceratus, et faciem
suam uno panno coopertam habe-
bat. Et sustinebat se per columpnam
quandam omnibus uiribus suis lapidi ad-
herens, ne unda illinc eum expe-
lleret. Marinis siquidem undis flag-
itiose percutitur. Heu sibi quod mori ei
est impossibile. Undique enim contun-
datur undis. Quidem una ante, altera retro
eum impellit, altera sursum, altera deo-
rsum illum cogit tendere. Ualde ad-
ceti etiam fluctibus et non minus assi-
due procellosis undis fatigatur. Ille
miser ex quo unda illum impellerit cala-
mitose cum suspirio se miserum exclam-
at et dicit. Hay ihesu si audis cerim-
dium magnam in uocare misericordiam.
O hay rex maiestatis. si pena mea est ante
uel finem. O ihesu quod omnia mones, tua
misericordia est inenarrabilis. O ihesu qui
pius es et misericors. erit ne tempus aliquod
in quo periculum istud possem euadere. O ihesu
qui es filius marie. nescio si misericordiam tuam
inuocem. nequeo. non audeo. quod in te m-
peccaui. qui iam ad penam iudicatus sum.
Brendanus ubi ex quo audiuit illum ita pla-
ngentem, numquam tanto dolore animi ei
percutiebatur. Illic appropinquare nitebatur.
Et cum ita loqueretur, non mare non uentus
illum commouebat. Et ait illi Brendanus.
O miser et infelix, dic mihi quare tam graue

hic attende [illegible]
inde [illegible]

tormentum pateris. et pro quibus iniqui-
tatibus proprio ore. ut illud mihi dicas.
atque omni falsitate remota. revela
mihi peccatum proprium quod hic dampnatus es.
Lacrimis intuentibus brandanus ulterius
loqui non potuit. sed tacuit. Ille vero
voce summissa respondit. quia raucam
et fessam ex diutino clamore habe-
bat vocem. Ego sum ille qui domin-
um meum vendidi. et postea dolore
non penitentia laqueo me suspendi.
Osculo amorem fingebam. sed in pa-
cis osculo discordavi. Ego quidem cu-
stodiebam res suas. sed furto illas
distraxi. Et omnes oblationes quas ab ho-
minibus ei offerebantur pauperibus me exi-
stente dispensatore erogabat. sed
elemosinas in loculis meis abscon-
debam. propterea mihi tot pene excrevere sunt.
Et putabam illi absconditum esse. qui
omnia videt. et omnia scit. pauperibus vero nil
erogavi. quare mihi mendicus sum. et
miser. et illi divitiis abundant. Ego
quidem sum. quem deus odio habebat.
qui dominum nostrum ihesum christum iudeis
tradidi. Ergo quando vidi quod manibus pilati erat
traditus. tunc facie incipiebam turbari.
Et cum vidi quod deridendo illum probab-
ant. et capiti suo spineam coronam
imponebant. ubi cum ducebant
sciatis me nimis inde dolere. Postquam
vidi ad occidendum duci. et sanguinem
et aquam ex latere suo emanare. Postquam
vidi quod in cruce erat suspensus. et a me
venditus. sine mora. xxx. denarios
illos quos accepi. iudeis reddidi
sed noluerunt illos recipere. Impenitendo
non eram prudens. sed inde me susp-
endi. Et quia me peccasse non confite-
bar. dampnatus sum ad mortem
horribilem. Sed penam quam ego in mi-
serio patior non vides. Hic vero mihi
requies datur ab hora nona sabbati
usque ad finem diei dominice. et per
xv. dies in nativitate domini. et
ad festivitates beate marie. et
ad festum pasche. et pentecostes. non pa-
tior penarum nisi quantum vides. sed in
alio festo aliquo non mihi datur
requies laboris mei. Die dominica
ad vesperam ab hac requie ad pe-
nas trudor infernales. Tunc ait
brandanus. Dic mihi requies ista quare ti-
bi conceditur. et quas penas et qualiter pate-
ris. et ubi. Cui respondit iudas.
Hic prope est quidam locus. cuius he-
redes sunt diaboli. gehenne infini-
te iuxta sunt. quarum penas pati est
inenarrabilis miseria. Maior est
valde horribilis illarum quibus maio-
res pene debentur. Et qui ibi etiam sunt
nullam existimant penam similem
pene eorum. sed nullo me excepto.
scio quod earum sit gravior ad patiendum.
quia nullus patitur nisi unam earum. sed
ego miser ambas patior. Una su-
perior. altera inferior. quas mare tem-
pestuosum dividit. Sed mirum est.
quod totum ignem inferni non accendit.
Superior quidem maiorem infert penam.
inferior vero maiorem horrorem in-
cutit peccatoribus. quia propinquior est
aquis. calore et feditate viget. que
vero mari affinior est. frigore et fe-
tore est horribilis. Penas quidem
istarum patior ad invicem. quia uno

die in superiori crucior inferno. al-
tero in inferiori. uno ascendo. altero die
descendo. Ad requiem in infernum non
descendo. sed ad grauiorem penam. In
die lune. cum nocte sua in rota cir-
cumeundo deducor. et ego miserrimus om-
nium circuico uelocius uento. quia uentus
rotam illam per terram deducit. et redu-
cit sine cessatione. Postea in
die martis. uelut ille qui totus est in-
flamatus. consimilare sum proiectus in ali-
um infernum. ubi inenarrabilia pa-
tior tormenta. ibi ferro omnia membra
mea ligantur. et diaboli non cessant
super me horribiliter uociferare. et lec-
tum in sartaginem ferreum. plumbeum ri-
dant cum saxis coopertorium. Atque cor-
pus meum acumine ferri. sic perfor-
atur ut uides. In die mercurii ad
superiorem ortum eitior. ubi mala mea in-
nouantur. Illo die toto in pice et sul-
phure fuco. ubi corpus meum. ita ni-
gredine afficitur ut uobis apparet. De-
inde ad assandum inter duo ligna po-
stea ligatum. me ponunt. quod postis non
nisi mei de causa ibi figitur. quod etiam
tanto rubore afficitur. quod si mille
annis in igne permansissem. propter picem
in qua antea feruebam ignis tactus
et ardentius ad penam meam aggrauandam
accenditur. ita quod marmoream duritiem
excederet. quod tali ardore non annichilaretur.
sed ego in tali ita sum positus. quod corde
meo illud manifestare nequeo. talem
quoque penam die noctuque patior. De-
inde in die iouis. ad infernum inferi-
orem deducor. ubi bis contraria patior
mala. quod ponunt me in frigidissimum

locum tenebris et caligine plenum.
Locus autem ille tanto urgetur frigore.
quod tarde in uidetur. dum missus sum ap-
ud ignem inextinguibilem. Et tunc in-
uidetur quod frigus illud. omnia excedit tor-
menta alia. Et de quolibet sic intuetur
quod illo grauius non inuenio cum inde de-
positus sum. In die ueneris sursum
ascendo ubi mille patior mortes.
Tunc corpus meum excoriatur. ita quod de pe-
lle ibi nichil dimittitur. Iuxta uiuo cum
sale mixto me sine pelle deponunt.
et ibi sine mora aliud crescit corium
ad illud tormentum nouum. Decies
in die ita exuor pelle. et saltem intrare
me cogunt. Et postea plumbum fer-
uens et liquidum me cogunt bibere. In die
uero sabbati. inferius me detrudunt. ubi
mala mea innouantur. Et postea me
ingredi faciunt carcerem. quo peior et
fetidior in inferno non inueniebatur.
Ad cuius fundum sine scala precipitando
descendo. ibi inferius iaceo die illa in
tenebris et fetore. atque ibi tantum patior
fetorem. quod mirum est quare non euomo
spiritum. sed non possum prouocari ad uomi-
tum: propter plumbum quod ante potatum.
Et hinc tumet uenter. et corium exten-
ditur. mirum est quod non deficio. Talem calo-
rem talemque frigus cum fetore et dolore
patior in totas. Heri uero in die sabbati inter
horam nonam et ui. ad locum istum perue-
ni. ut hic requiescendo sederem. sed in hac
nocte malam obtinebo sedem. Mille
diaboli in hac nocte uenient. inter quos
manus nullam habebo requiem. Tu uero
sibi uiuus mereris apud deum. in hac
nocte me requiescere facias. Bene scio

quia pius et sanctus es. dum sine periculo
adhuc venisti locum. Brendanus vero
abundantissimis lacrimis faciem
suam irrigabat: propter dolores quos
patiebatur. Atque illi precepit. ut sibi
diceret. quid proficiebat pannus ille un-
de facies sua operiebatur. et lapis super
quem sedebat. Ille vero respondebat. quia
in vita sua multa mala et parum boni fecerat
Sed bonum et malum modo mihi apparet.
De helemosina michi credita ad dispen-
sandum: cuidam pauperi pannum quendam
ad induendum emi. ideo mihi conceditur
pannus iste coram facie mea contra irru-
entes fluctus. quia ex quo unda man-
tioni parte me percutit. aliquid mihi proficit
Sed in inferno nichil mihi proficit: quia de meo
corpore non fuit. Similiter ad aquam quan-
dam ubi multi perierunt: sed postea bene
transierunt. pontem quendam feci. propterea mihi
datur hic refrigerium de mea magna
miseria. Cum vero nox appropinquat: et
vidit Brendanus quod venturum erat. quia ei dixerat
Iudas. quia mille diabolos. cum periculis
et tormentis vidit appropinquare. et re-
cto itinere. ad infernum illum tendunt
quare unus illum accipere properavit. Brendanus
quoque ait illis. Sinite illum hic requies-
cere usque in mane. Sed ipsi dicunt. et
illum ut suum vendicant. quia aliquid mihi non
dimiserunt. Abbas vero ait. Precipio
vobis et obsecro vos per dominum Ihesum Christum verum
divinitatis. Tunc illi quamvis inviti
eum dimiserunt. Brendanus autem nocte
illa ibi remansit. diabolus nichil ei no-
cuit. sed longe recedunt dicentes voce
turbida et horribili. quia in mane duplicem
patietur penam. Et respondit eis Bren-
danus. non sibi dabitur pena. nisi quantum
ex iudicio debetur. Die vero clares-
cente. cum Iuda ad infernum regressi
sunt. Brendanus autem securus de dei
auxilio: iter propositum arripuit.
Et monachi in deum secure posuerunt
spem suam: quia illum habent ducto-
rem. Gratiasque agunt deo de vita
sua: et de periculis tam magnis to-
tiens evasis. Cum se adinvicem
numerabant socii: in numero unus de-
fecit. quem quo devenerat nesciunt.
De aliis duobus non erant incerti
quo devenerant: sed de isto in dubio sunt.
Sed abbas divinitus inspiratus omnia
sciuit. et ait illis. Secundum dei arbitri-
um agitur cum illo. et non dubitetis de
illo. sed munimine vestro firmiter tene-
te: quia ille vel ad regem. vel ad penam
iam iudicatus est. Illis navigantibus
apparuit eis mons altissimus in me-
dio mari. Ad quem cito pervenerunt
sed ripa eius erat ardua et difficilis
navigantibus. Abbas ait. Egrediar
navem. sed preter me nullus vestrum egre-
diatur. Ille vero montem ascendit: sed
antequam aliquid inveniret. longe processit
sed ad ultimum. quidam homo sanctus ei
apparuit. Qui Brendanum nomine advo-
cavit. quia ex spiritu sancto nomen suum
percepit. Postea vero illo osculato.
precepit ei ut omnes socios suos ad-
vocaret. Brendanus vero eius precepto obtem-
peravit. et ligata navi alios adve-
nire fecit. Ille autem nominatim
singulos ad osculum pacis invi-
tavit. Illis vero osculatis ad suam
mansionem eos perduxit. et de-

vita sua illos instruxit. Ipsi vero eum sequuntur. Sed de ipso et de habitu suo valde mirantur. Quia non induitur aliquo indumento, nisi tantum suis capillis, unde cooperitur sicut velo. Respectum habebat angelicum et totum corpus celestiale. Candor capillorum niveam albedinem superabat. Et ait illi Brendanus: O pater karissime, quis es tu michi declara. Et ille ait libentissime: Ego dicor Paulus heremita. Ab omni dolore hic maneo immunis. Hic iam magno tempore permansi et dei nutu huc adveni. In seculo diu fui. Vitam heremitarum in silvis elegi et secundum paruitatem sensus mei, uti scivi, deo serviebam. Sed deus bonitate sua famulatum meum recepit et michi pro magno imposuit. Ipse vero precepit michi ut huc venissem, ubi gloriam meam expectassem. Sed si vis scire quomodo michi huc adveni: nutu dei navem in mari inveni quam intravi et huc me adduxit, que postea per se recessit. Iam xc anni sunt ex quo huc adveni, et hic dei visionem et eius precepta expecto, et in corpore et anima permaneo sine omni dolore sanus integreque. Sed cum venerit dies iudicii separabitur anima a corpore, et cum iustis resurgam, propter vitam quam secutus sum. Quendam famulum xxx annis habui quem in exordio animo conveniens exhibebat fructum. Sed bestia erat lutrus nomine, que michi piscem cottidie adduxit et semper tres pisces, unde plenarie saciatus sum michi apportabat, et in collo saccum ligatum habuit plenum sicca

marina alga, unde pisces meos potui assare. Ut vero talia fecit, vidi esse dominum dicentium, i. deum. In primis annis quibus huc veni usque ad xxx bene piscibus nutritus fui, sed potu non indigebam. Expletis vero xxx annis voluit deus ut ab extraneis partibus michi victum apportaret. Nutu dei fons michi hic omni dulcedine plenus exortus, cuius liquore si quis potasset, omnibus deliciis se saturatum esse videret. Et sic annis lx ex aqua nutritus sum, ex pisce xxx, qui coniuncti insimul xc annos complent. In seculo l annis fluctuavi. Etas mea est cxl anni. O frater Brendane, ita est de me ut vobis propalavi. Tu vero ad paradisum ibis, quem iam fere vii annis querendo laborasti. Sed adhuc oportet te redire ad hospitem bonum, qui vobis tanta bona contulit. Ipse ducet te, et tu sequere eum ad paradisum, ubi pii habent. Et de aqua ista sume tecum ut inde famem et sitim vestram extinguas. Osculis datis ad invicem et licentia eundi gratia profectus reddita illinc recesserunt et ad hospitem suum iter suum tetenderunt. Sed diu permorabantur mare sulcando antequam possent illuc pervenire. Prius rectum habuerunt cursum et magno labore in die pasce illuc applicuerunt. Ibi vero secundum morem soliti permanserunt usque quo illinc deberent recedere. In die sabbati ad piscem navigant, ubi suum morem festum celebrabant. Et bene sciunt quia iam piscis vii annis eis fuerant, interque laudes reddunt deo. Et illinc inveniunt ad terram avium pergunt, ubi duobus mensibus moram fecerunt. Ibi cum

magno gaudio et regem ductorem suum
expectant hospitem. scilicet qui cum eis iter tam
illud tam pulcrum perficiat. Illi vero interim
que sibi necessaria erant providebant. quia
sciunt se iter longum habere. Mare intrant
cum hospite suo. sed numquam illac sunt amplius
reversuri. Apud orientem cursum tendunt
non deviare possunt. quia qui intus est recto
illos ducit itinere. xl. diebus in mari
alto sulcabant. nec eis aliquid nisi mare
et celum cum stellis apparuit. Sed dem-
mo multum iam appropinquabant caliginem.
unde paradisus claudebatur. Et nubes tene-
brosa visus eorum obscurabat. quod nemo
transire poterat. nisi extrema providentia ei
concessum esset. Tunc eos alloquitur hospes.
absque mora velum ordinare vento. Cum vero
preceptum esset. dividebatur nubes quasi in vicinius
per medium apparuit. Illi vero per mediam
caliginem. viam arripuerunt. et per calig-
inem diu navigabant. Tribus diebus ple-
narie cursum peragunt. quod eis mirabile ap-
paruit. In quarto die exeunt de caligine
illa. quare magnum deducitur gaudium. Et quando
vero de nebula exierant. paradisum
viderunt. Primo eis quidam murus usque ad
celum pertingens apparuit. Nullus
eorum potuit scire. de quo compositus sit ma-
teria. quia omnem humanis candorem superabat
cuius factor fuit ipse rex regum. Integer
erat sine aliqua incisura. et sine omni
labore erat compositus. Gemme quidem
muro inserte valde resplendebant. et ex
omni genere lapidis preciosi erat murus
ille insertus. Jaspide cum iacinctis. cristallo
cum berillo. amathiste cum sardonibus. sm-
aragdo cum topazibus. que omnes ad invicem

sibi splendorem prebent. Illi vero ad por-
tam paradisi recto cursu tendunt. cuius
introitum pendens versatilis gladius. qui
vetat aditum hominibus. qui et durit-
iam ferri. et saxi insolubilitatem
dissolvit. Deinde pulcherrimum
quendam veniunt eis obviam iuve-
nem. qui illos ex dei precepto ad-
ditum accedere fecit. Illi vero ad portam
applicant naves. quos iuvenis no-
minatim singulos recepit. Post
oscula adinvicem data. illos par-
adisi amena deduxit. Viderunt
siquidem terram fecundissimam. silvis
et fluminibus decoratam. et omni genere
lignorum et floribus ornatam. que semper
preferunt fructum. nec calore estatis.
nec hyemali frigore cessant. Est
ibi semper estas temperata. et ver eter-
num. fructus arborum. et odor florum
semper est ibi recens. Nemus diver-
sa venatione repletum. flumina pi-
scibus universis abundantia. et lacte
fluentia. et mel ibi prore fluebat
et aurei montes ibi prominebant
Qui vero ibi permansit. nullum malum
sibi eveniet. nec famem. nec sitim. nec
calorem. nec hyemis intemperiem. nec
ullam indigentiam patietur. sed omnia
sibi favebunt prospere. Cum enim bien-
nium talia ibi perspexerunt gaudia: de
bonitate dici nimium voluit. quia
longam ibi cupiebat facere moram.
Deinde ad quendam excellentissi-
mum locum pervenerunt. ibique inenarra-
bilia viderunt mirabilia. quia visibi-
liter eis apparuerunt angeli qui

pro eorum adventu maximum deo intererant gaudium. quorum cantus et dulcedinem humane aures non patiuntur. sed etiam natura eorum est incapax tante glorie. Et ait ductor eorum. oportet nos hinc recedere. quia ultius non licet nos procedere. Et ait Brendano. O pastor optime. iam illud quod a deo postulasti. videlicet visum paradisi obtines. Sed gloriam maximam. non licet vobis intrare intus. Modo vero nil amplius hic videbis. donec alia vice huc venias. quia nunc corporaliter venisti. sed cito spiritualiter venies. Hinc recede: quia cito redibis et hic diem iudicii expectabis. De lapidibus preciosis istius loci tecum porta: ut sint tibi in signum et consolationem. Postquam ita dixerat secundum eius dicta. facta Brendanus sequitur. Licentia a deo. et omnibus sanctis in paradiso habitantibus recedendi accepta. iuvenis ille duxit eos ad navem. quam intraverunt fratres cum Brendano. Postquam signaculo sancte crucis sunt signati. velo extenso. veloci cursu maria sulcabant:—

Hospes vero eorum ibi remansit. quia paradisus eius erat hereditas. Virtute dei ad hyberniam. sine impedimento tribus mensibus pervenerunt. Fama velox divulgata est per regiones hybernie de reditu Brendani de paradiso: de cuius reditu. non solum parentes. et affines gaudent: verum etiam omnes communiter de regione illa maximum gaudium duxerunt. Atque singula omnis leti sunt fratres eius de adventu patris eorum. Ipse vero multotiens recitabat illis prospera. similiter et adversa que ei in itinere contingebant. Et eis insuper narravit. quod propter deus illis omnia necessaria misit. et ad ultimum intrare paradisum concessit. Cuius vero narratu et sermone. et miraculorum exhibitione. dum in hoc mundo vixit. multi bene vivendo ad consortium sanctorum pervenerunt. Cum vero Brendanus abbas seculo migravit. ubi a deo sibi prestinatum fuit pervenit. Ipse quidem a deo regnum pervenit. et per eius virtutem multa milia hominum illuc pervenerunt:—

Deo gratias

De india. et de eius mirabilibus

Presbiter iohannes potentia et virtute dei. et domini nostri ihesu christi. rex regum terrenorum. et dominus dominantium. Hemanueli constantinopolitano imperatori salutem gaudere. et gratia ditatoris transire ad ulteriora. Nuntiabatur apud maiestatem nostram. quod diligebas excellentiam nostram. et mentio celsitudinis nostre erat apud te. Sed et per apocrisarium nostrum cognovimus. quod quedam ludicra. et iocunda volebas nobis transmittere. unde delectaretur iustitia nostra. Et certe si homo sum. ulterius pro bono habeor. et de nostris per apocrisarium nostrum tibi aliquid transmittimus. quia scire volumus et desideramus. si nobiscum rectam fidem habes. et si per omnia credis in domino nostro ihesu christo. Cum enim nos te esse hominem

.i. thesaurarium vel legatum

ꝯgirouim⁹. te ḡtuli tui teū ēē exi-
stimant. ꝑ sanctū uirtutes impa-
torem. cum te m̄talem. ⁊ humane
corruptōni subiacere cognoscamus.
De ꝯsueta largitatis nr̄e muni-
ficentia. si aliq̄d q̄ ad gaudia ꝑ-
tinent habem⁹. indigentiam papo-
c̄sarium tuū. ⁊ ꝑ cedulam dilectō-
nis tue nos certifica. impetrabis. Ac-
cipe tetracam nōie nr̄o. ⁊ ute c̄
q̄r libent̄ utimur lechito tuo. ut sic
corroborem⁹. ⁊ ꝯfortem⁹ uirtutes nr̄as
adinuicem. Tigna q̄z nr̄m respice.
et ꝯsidera. q̄ si adinuitatōnem nr̄am
uenire uolueris. maiorem ⁊ digniorē
dom⁹ nr̄e te ꝯstituem⁹. et potīs fr-
ui habūdantia nr̄a. ex hijs q̄ apud
nos habūdant. ⁊ si redire uolueris
locupletat⁹ redibis. Memorare
nouissima tua. ⁊ in et̄num nō pecca-
bis. Si u̾ de sacr̄a magnitudine
nostri. ⁊ excellentie celsitudinis nr̄e
ammiraris. ⁊ in q̄b⁹ t̄ris dn̄et̄ po-
tentia nr̄a. intellige et sine dubit-
atione crede. q̄r ego iohīs dn̄s dn̄a-
ntium. ꝑcello in oīb⁹ diuitijs q̄ sub
celo sunt. uirtute ⁊ potestate oīs re-
ges uniuerse t̄re. Lxx duo reges nob
tributarij sunt. Deuot⁹ sū xp̄ianus. et
ubiq̄ pauperes xp̄ianos. q̄s clementie
nr̄e regit imperium. defendim⁹. ⁊ ele-
mosinis sustentam⁹. In uoto habe-
m⁹ uisitare seplc̄m dn̄i cū magno
exercitu. prout decet gliam maiest-
atis nr̄e. humiliare ⁊ debellare ini-
micos crucis. xp̄i. et nomē ei⁹ bn̄dicere
exaltare. In trib⁹ indijs dn̄at̄ mag-

ficentia nr̄a. ⁊ t̄ra nr̄a t̄nsit
abulteriori india. in q̄ corp⁹ beati
thome requiescit. ⁊ ꝑ desertū ꝓg-
dit⁹ ad soll' ortū. et redit ꝑ de-
cliuium in babilonem desertam iuxta
turrim babel. Mille lxx due ꝓui-
tie seruiūt nob. In t̄ra nr̄a oriūt̄
et nutriunt⁹ elephantes. drome-
darij. cameli. ipotamij. cocodrili
metagalinarij. chamaterinis.
tinsirete. panthere. leones. on-
agri. leones albi. ⁊ rubei. ursi al-
bi. merule albe. cicades mute.
griffones. tigres. lamie. hyene.
boues agrestes. sagittarij hoīes
agrestes. cornuti fauni. satiri. et
mulieres eiusdem generis. pigmei.
cenophali. gigantes de genere ne-
roth. q̄rum altitudo est lx cubitorum.
monoculi. ciclopes. ⁊ auis q̄ uo-
cat⁹ fenix. ⁊ fere om̄e gen⁹ anim-
alium q̄ sub celo sunt. Terra nr̄a
melle fluit. ⁊ lacte habūdat. In
alia t̄ra nr̄a. nulla uenena nocent.
n̄ garrula rana coaxat. Scorpio
nullus ibi. n̄ serpens serpit in herba. Ve-
nenata aīalia. n̄ possunt habitare
in eo loco. n̄ aliquē ledere. Inter paga-
nos. ꝑ quandam ꝓuinciam nr̄am transit
fluui⁹ q̄ uocat⁹ ydon⁹. Fluui⁹ iste
de paradiso ꝓgrediens expandit
sin⁹ ꝑ uniuersam ꝓuinciam illā diu-
sis meatib⁹. ⁊ ibi inueniunt⁹ lapi-
des ꝓciosi. smaragdi. saphiri. ca-
rbunculi. topazij. crisoliti. onichi-
ni. berilli. ametisti. sardini. et pl'-
res ꝓciosi lapides. Ibi nascit⁹ herba

q̄ uocat͛ assidios. cui͛ radicem
sup se si q̄s portauit: acutū spm
effugat. & cogit dic͛e q̄s sit. ul'
unde sit. et nomē ei͛. & q̄re in-
mundi sp̄s in illa t̄ra ueniūt. au-
tem muat͛e. In alia q̄dam p̄ui(n)-
cia. uniu̇sitr pip nascit͛. & colligit͛.
q̄d in manonam ǫmutat͛. et conu-
ei pannos. Est autē t̄ra illa
nemorosa admodū salicti. plenā
s̄pentib͛ p oia. S; cū pip mat͛-
escit. ueniunt uniu̇si populi tep-
ximis regioib͛. secū ferentes p-
aleas. stipulas. & ligna aridissi-
ma. q̄b͛ cingūt tot͛ nem͛ undiq;
Et cū uehemēs uent͛ flauerit.
uehement͛ ponūt ignē. int͛ ne-
m͛ & ext͛. ne aliq̄s s̄pens possit
exire ext͛ nem͛. & sic oīs s̄pen-
tes in igne fortit͛ accenso mori-
unt͛. p̄t͛ illos q̄ suas int͛ cau-
(er)nas. Et hoc igne ǫsūpto. uiri
et mulieres. parui & magni por-
tantes in maib͛ suis furcas. in-
t̄rāt nem͛. & oīs s̄p̄tes arsos
furcis ext͛ nem͛ eiciūt. & ex eis
tessissimos aruos ǫponūt. uelut
in area paleis g̃nis; excussis.
Sic siccat͛ piper. & de arbustulis
obustis colligit͛ et coq̄t͛. Scd;
aliū coq̄t͛. nullo ext͛neo scire p-
mittet͛. Ad nem͛ sitū est ad ra-
dicē mōtis olimpi. Ex hoc aūt
fons p̄spicu͛ exit͛. & oīum in se
speciē & saporē retinens. Uari-
autē sapor p singulas horas
diei et noctis. & p̄gdit͛ itinēe

dierū triū. nō longe a padiso ūte
adam fuit expulsus. Si q̄s ex fonte
illo ter ieiun(us) gustauit: nullam
infirmitatē ex illa die patiet͛. sem-
p̄q; erit q̄si in etate xxx. annorū
q̄diu uixit. Ibi sunt lapilli q̄ uocat͛
midiosi. q̄s frequēt͛ aq̄le solent ad p-
artes uras deferre. p q̄s reuiues-
cūt. et lumen recupant. Si q̄s
illū in digito portauit: ei lumē nō
deficit. & si est minutū restituit͛.
et cū plo inspicit͛. magis lumen
acuit.

Int͛ cet͛a q̄ intra uīa inmabi-
lit͛ ǫtingūt. est mare q̄d dicit͛ m-
are arenosum sine aqua. & arena
tumescit in undas adsimilitudinē
omis maris. & nūq̄ est tranqllum.
Hoc mare neq; nauigio. n̄ alio m̄
q̄s t̄nsire pōt. Ideo cui͛ modi t̄ra sit
ult͛ sciri nō pōt. Et q̄uis oīo car-
cat aq̄. inueniunt͛ tū iuxt͛ ripam
diusa gen(er)a pisciū. ad comedendū
g̃tissima. & sapidissima. aliēn nūq̄
alibi uisa. Trib͛ dieb͛ non longe
a mari sūt montes q̄dam. ex q̄b͛ des-
cendit. fluui͛ magnus. et pns la-
pides. & fluunt secum ligna usq;
ad mare harenosum. & p̄q̄ mare
int͛t fluui͛ lapides euanescūt. neq;
ulterius apparēt. Et q̄diu fluit. aliq̄s
eum t̄nsire nō pōt. Aliis q̄tuor
dieb͛ patz t̄nsire. Iuxta desertum
int͛ [illegible] habitabiles. sub-
[illegible] fluuius [illegible] eque;

non patet transitus nisi ex casu fortuitu
vel eventu. Aperitur enim terra aliquando.
et si quis tunc intra transierit. tunc potest intrare
et velociter exire. ne forte terra clau-
datur. Et quicquid de harena rapitur la-
pides preciosi sunt et gemme. Quia hare-
na et sabulum nichil aliud sunt
nisi lapides preciosi et gemme. Rivu-
lus iste intrat aliud flumen ampli-
oris magnitudinis. in quo homines terre
illius intrant. et magnam habundantiam
preciosorum lapidum inde trahunt. nec
audent illos vendere. nisi prius excellen-
tie nostre illos monstrent. et si eos
in thesauris nostris. vel ad usum po-
tentie nostre volumus retinere. data precii
medietate accipimus. Sin autem libere
ipsos possunt vendere. Nutriuntur autem
pueri in terra illa in aqua. ita quod propter
lapides inveniendos. ut aliquando tri-
bus vel iiii mensibus sub aqua vivant.
Ultra flumen lapidum sunt x tribus
iudeorum. qui quamvis fingant sibi reg-
es. tamen servi nostri sunt. et tributarii ex-
cellentie nostre. In alia provincia nostra
iuxta torridam zonam: sunt vermes
qui lingua nostra dicuntur salaman-
dre. Isti vermes non possunt vivere nisi
in igne. et faciunt pelliculas quasdam
circa se. sicut vermes qui digerunt sericum.
Hec pellicule a dominabus nostri palatii
studiose operantur. Et inde habemus pa-
nnos et vestes ad omnes usus excel-
lentie nostre. Isti panni non nisi in igne
fortiter accenso lavantur. In auro
et argento. in lapidibus preciosis.
elephantibus dromedariis. camelis

et canibus habundat serenitas
nostra. Nullus pauper habitat inter
nos. Nullus adulator habet ibi locum.
neque avaritia. Omnes extraneos
recipit curia nostra. Fur autem predo
non invenitur in terra nostra. Nulla est
divisio inter nos. Homines nostri
habundant in omnibus divitiis. Equos
paucos habemus et viles. Neminem
credimus nobis parem in divitiis.
neque in numero gentium. Quando enim
ad bella contra inimicos nostros pro-
cedimus. xiii cruces magnas et pre-
celsas factas ex auro et lapidibus
preciosis in singulis plaustris ve-
xillorum. ante faciem nostram portari fa-
cimus. et unicuique ipsarum x milia
militum. et c milia peditum arm-
atorum. exceptis aliis qui sarci-
nis et curribus et inducendis vic-
tualibus exercitus deputati sunt. Quando
vero simpliciter equitamus. ante maiest-
atem nostram precedit crux lignea. n-
ulla pictura. neque auro. aut gemmis
est ornata. ut semper simus memo-
res passionis domini nostri Iesu Christi.
et vas unum aureum plenum terra.
ut cognoscamus quod etiam caro nostra
in propriam originem id est in terram rever-
tetur. Et aliud argenteum vas
plenum auro portatur ante nos.
ut omnes intelligant nos domina-
torem esse dominatorum. Omnibus di-
vitiis que sunt in mundo superabun-
dat et precellit magnificentia
nostra. Inter nos nullus mentitur. nec
aliquis mentiri potest. Et si quis ibi

rem ceperit: statim moritur. i. quasi mortuus reputatur. nec eius mentio fit apud nos. i. nullum honorem apud nos ultra consequitur. Omnes sequuntur ueritatem: et diligunt nos inuicem. Adulterium non est inter nos. Nullum uitium regnat apud nos. Singulis annis uisitamus corpus sancti danielis prophete. cum exercitu magno in babilonem desertam. et omnes sunt armati propter thiros. et alios serpentes qui nocantur temeteros. quibus habundat babilonia. Apud nos capiuntur pisces. quorum sanguine tingitur purpura. In alia terra nostra. munitiones habemus multas. gentes ferocissimas et deformes. Dominamur amazonibus mulieribus. et bragmanis. Palatium quod inhabitat sublimitas nostra. ad instar et similitudinem palatii est. quod beatus apostolus thomas construxit gundoforo regi indorum. In ostiis et reliquis structuris. per omnia simile est illi. Laquaria et tigna et sipula sunt de lignis cedri. Coopertura autem palatii est de ebeno. ne aliquo casu possit comburi. In extremitatibus uero super culmen palatii: sunt duo poma aurea. et in unoquoque sunt duo carbunculi. ut aurum splendeat de die. et carbunculi luceant de nocte. Maiores porte palatii sunt de sardonico inmixte cornu cerastei. ne aliquis cum ueneno possit latenter intrare. cetere sunt de ebeno. Fenestre omnes sunt de cristallo.

Mense ubi curia nostra solet comedere. alie sunt ex auro. alie ex ametisto. Leuiores uero ex lignis cedri constat esse compactam. Columpne que mensas sustinent: omnes sunt ex ebore. Ante palatium nostrum est platea quedam. in qua solet iustitia nostra spectare luctantes in duello. Pauimentum uero est de onichino. ut ex uirtute lapidum animus luctantium reuiuescat. In predicto palatio non accenditur lumen de nocte. nisi quod nutritur balsamo. Camera in qua requiescit sublimitas nostra. mirabili opere auro et gemmis preciosis omnibus est ornata. Si uero alicubi propter ornatum sit onichinus. circa ipsum circiter quantitatis sunt quatuor cornele. ut ex uirtute earum iniquitas onichini temperetur. Balsamum semper incendit. camera autem. Lectus noster est de saphiro. propter uirtutem castitatis. Mulieres speciosissimas habemus. sed non ascendunt ad nos. nisi quater in anno. causa procreande sobolis. et sic sanctificate a nobis. ut bersabee a dauid. redit unaquaque ad locum suum. Semel in die comedit curia nostra. In mensa nostra comedunt omni die .xxx. milia hominum. preter ingredientes et exeuntes. Hii omnes accipiunt expensas singulis diebus de camera nostra. tam in equis quam in aliis expensis. Hec mensa est de precioso smaragdo. quam sustinent due columpne de ametisto. Huius lapidis uirtus neminem sedentem ad mensam permittit inebriari. Ante fores palatii nostri. iuxta locum ubi pugnantes in duello agonizant. est speculum precelse altitudinis. ad quod per .c.xx.v. gradus ascenditur. Gradus

vero sunt de pasiretico, partim serpentino, alabastro a tertia parte inferius. Hinc usque ad tertiam partem sunt de cristallo, iaspide et sardonico. Superior vero pars tertia est de ametistho, albestro et iaspide panthera.

Speculum vero una sola columna innititur. Super ipsam vero basis iacens, super basim columpne due, super quas item alia basis, et super ipsam viii columpne. Super quas item alia basis, et super ipsam columpne xxvi. Super quas item alia basis, et super ipsam columpne xxxii. Super quas item alia basis, et super ipsam columpne xc iiii. Super quas item alia basis, super quam columpne lxxiiii. Super quas item alia basis, et super ipsam columpne xx due. Et sic descendendo minuuntur columpne, sicut ascendendo crescunt usque ad unam. Columpne autem eiusdem generis lapidum sunt, cuius et gradus per quos ad eas ascendunt. In summitate vero summe columpne est speculum tali arte consecratum, quod omnes machinationes et omnia que pro nobis vel contra nos fiunt, vel in adiacentibus et subiectis nobis provinciis fiunt, a genuentibus liquidissime videri possunt et cognosci. Custoditur autem a decem milibus armatorum tam die quam nocte, ne forte aliquo casu frangi possit aut deici. Singulis mensibus serviunt nobis reges vii, unusquisque illorum in suo ordine, duces l, comites ccclxv in mensa nostra, exceptis illis qui diversis officiis deputati sunt in curia nostra. In mensa nostra comedunt iuxta latus nostrum xii archiepiscopi in dextra parte, in sinistra parte episcopi xx, preter patriarcham sancti Thome et protopapatem sancti Maguntini et archiprotopapatem de Susis, ubi thronus et solium glorie nostre residet, et palatium imperii nostri. Quorum unusquisque singulis mensibus redeunt per vices suas et.

Abbates vero secundum numerum dierum anni serviunt nobis in capella nostra. Singulis mensibus redeunt ad propria completo mensis numero, et alii totidem singulis kalendis ad idem officium capelle revertuntur. Quare sublimitas nostra digniori vel excellentiori nomine quam presbiteratus se nominari permittit, non debet prudentia tua admirari. Plures enim in curia nostra ministeriales habemus qui digniori nomine et officio quantum ad ecclesiasticas dignitates spectat, et in maiori quam nos in divinis officiis preditti sunt. Dapifer noster est primas et rex. Pincerna archiepiscopus et rex. Camerarius noster episcopus et rex. Marescalcus noster rex et archimandrita. Princeps cocorum rex est et abbas. Ideo altitudo nostra non est passa hiis nominibus aut ordinibus insigniri, quibus curia sua plena esse videtur. Et ideo maiori nomine et inferiori gradu propter humilitatem magis elegit nuncupari. Extenditur nostra terra usque in partem iam fere ad iiii menses in latitudine. In altera vero parte nemo potest scire quantum protendatur dominium nostrum. Si potes dinumerare stellas celi et harenas maris, dinumera dominium

nitum. Habemus aliud palatium
non minoris longitudinis. sed ma-
ioris altitudinis et pulcritudi-
nis. quod factum est per revelationem
quam antequam nasceremur apparuit pater
noster. qui obstetricem et iustitiam
quam mirabiliter vigebant in eo. quasi
deus vocabatur. Dictum namque est
ei in sompnijs. Fac palatium filio
tuo qui nasciturus est tibi. qui erit
rex regum terrenorum. dominus dominan-
tium. et habebit illud palatium
adeo talem gratiam sibi collatam
quod nullus ibi esuriet. nullus ibi in-
firmabitur. nullus etiam inibi exi-
stens. poterit in illa die qua intr-
avit mori. Et si validissimam
famem quis habuit et infirmatus
ad mortem fuit si intravit palati-
um istud et stetit ibi per aliquam
morulam. exit satur ac si de centum
ferculis comedisset. et ita sanus
quasi nullam infirmitatem in vita
sua passus fuit. Hanc facto quasi
deus pater meus primus surrexit. de tertia
visione precepit palatium fieri. in
cuius compositione non fuit nisi preciosi
lapides. Celum eius id est tectum
est de lucidissimis saphiris. et
clarissimis topazijs. ut saph-
iri luceant et vincant ad similitu-
dinem celi. Et topazij in modum
stellarum. totum illuminent palat-
ium. Pavimentum totum de lapi-
dibus cristallinis. Inter caminam et
palatium nulla est divisio. V
ingente columpne de auro purissi-
mo admodum acus sunt forma-
te. et iuxta palatium sunt disposi-
te. In primo quoque angulo est una. re-
liqua iuxta ipsas locate sunt. Longit-
udo uniuscuiusque columpne. est lx. cu-
bitorum. Grossitudo est. quantum duo
homines suis ulnis cingere possunt.
Et unaquaque in suo cacumine habet
unum carbunculum magnum. ut est
magna amphora. quibus illuminatur
palatium. ut mundus a sole. quare co-
lumpne sunt admodum acus. hac de
causa. intelligendum quod si essent grosse superi-
us inferius. pavimentum. et totum pa-
latium. non ita illuminaretur splendore
carbunculorum. Tanta namque est clari-
tas ibi. ut nil tam subtile possit
excogitari si in pavimento esset. quin
possit a qualibet intueri. Nulla fenestra
nec aliquod foramen est ibi. nec claritas
carbunculorum et aliorum lapidum cla-
ritate serenissimi celi. et solis aliquo
modo posset annichilari. In die nativit-
atis domini. et quotiens coronamur in-
travimus palatium istud et tamen diu-
sumus intus. non potuissemus ibi come-
disse. Et exinde eximus saturi. ac
si de omni genere ciborum essemus repleti.
Finit. Deo gratias. De regimine
domus

Gratioso et felici militi Reymundo
domino castri ambrosij. Bernardus in senium
deductus salutem. Doceri petisti a nobis
de cura et modo rei familiaris utilius gubernande.
Et qualiter pater familias debeat se habere. Ad quod tibi
respondemus. quod licet omnium rerum mundanarum status et exitus
negotiorum sub fortuna laborent. tamen modus regule
non est dimittendus. Audi igitur et attende. quod si in
tua domo sumptus et reditus sunt equales. casus in-
opinatus poterit destruere statum eius. Status hominis ne-
gligentis. domus est ruinosa. Que est negligentia
gubernantis domum: ignis in domo validus et
accensus. Discute diligenter. cor diligentiam
et propositum qui tua ministrant. Labenti non diu
lapso facultatibus. minus est nocendum absti-
nere quam cadere. Sepius revidere que sua sunt. et que
non sunt. magna prudentia est. Considera itaque
de potu et cibo animalium tuorum: quando ex-
iuniter non petit. Nuptie sumptuose. da-
mpnum sine honore conferunt. Sumptus pro mi-
litia. honorabilis est. Sumptus pro manda-
to amicos. rationabilis est. Sumptus pro

uiuendo prodigos. prodit est. Familiam
grosso et non delicato cibo. nutries. Ne
gulosus effectus est: nisi aliter quam morte
mores mutauit. Gulositas uilis ho
minis et negligentis: putredo est:-
Gulositas soliciti et diligentis. solat
ium est. Diebus paschalibus habundanter
nō delicate pasce familiam. Fac gul
am ligare cū bursa. Et caueas cui
aduocatus tristis. Inter gulam et
bursam qualem sententiam feras. nam
gula probat affectionibus testibus nō iura
tis. Bursa euidentius probat archa et cell
ario uacuato. uel bursa quam uacuandis
Tunc male iudicas contra gulam: quando au
aritia ligat bursam. Nunquam recte inter
gulam et bursam auaritia iudicabit.
Quid est auaritia. fur homicida. Quid est
auaritia. paupertatem timere: semper in p
aupertate uiuendo. Recte enim uiuit au
arus. mise nō perdens diuitias: sed aliis
reseruando. Melius est enim aliis reserua
re: quam mise perdere. Si habundas blado.
nō diligas caristiam. quia diligens ca
ristiam. cupit esse pauperum homicida.
Vende bladum. dum satis ualet. nō
quando pauperem emere nō potest. Vicinis
minori pretio uende. etiam inimicis. quia
nō semper gladio. sed sepe fustio uincitur
inimicus. Superbia contra uicinum. uel amici
balteum est expectans eminus cum sa
gitta. Habes inimicum: conuersationem nō
habeas cum moris. Semper cogita in
imici minas. Debilitas inimici. nō est
locus pacis. sed treuga ad tempus. Si te se
curus. nō cogitare inimicum. quem tu
cogitas. periculo te exponis. De femi
nis tuis suspectis quod agant: ignoran
tiam. nō scientiam quaeras. Postquam scius
eris male uxoris. nullo medico cu-

rabeis. Dolorem male uxoris tunc
mitigabis: quando audieris de uxoribus
alienis. Cor nobile et altum: nō inquirat
de opibus mulierum. Uxorem iuuēcũ(?) tu si
potius quam baculo castigabis. Femina
senex et inerte: si lex permitteret. uiua se
pelienda esset. De uestibus nota: quod ue
stis sumptuosa. probatio est pauci sensus.
Vestis nimis apparens: inuidiis cito
tedium parit. Studete bonitate placere.
nō ueste. Mulieris preciosis sumptibus uestes.
et uestes quaerentis. nō indicant finita
tem. De amicis. teneas illum qui magis
est amicus. et potius cum qui te diligit. quam qui
se offert. De uerbis. magna est copia a
micorum. Amicum non reputes eum: qui te
presentem laudauit. Si consulis amico
tuo: nō quaeras placere ei. sed rōm(?). Dicas
amico tuo in consulendo: sic in uiuentur.
nō pertinere sic agendum est. quam de malo
exitu consilij. facilius redargutio sequitur.
quam de bono laus. Studium quod uisitant
te ioculatores. attende quid sequitur. Iocul
atoribus intentus: cito betem hebitatem(?)
nomine erit paupertas. Sed quis erit eius
filius: derisio. Placent tibi uerba ioculato
ris: finge te nō audire. et aliud cog
itare. nam ridens. et gaudens de uerbis
ioculatoris: iam pignus sibi dedit. Io
culatores impetrantes: digni sunt suspen
dio. Quid est ioculator: mala impetrans:
animam homicide secum impetrans. Iocula
toris insinuatio: deo nō placuit. Audi
de famulis. Famulum alti cordis: repe
lle ut fictum inimicum. Famulum suis mo
ribus blandientem: repelle. Famulo te in
uano laudanti resistas. alias te cogitat
decepisse. Famulum te facilius uerecundantem
dilige ut filium natalem. Si uis edi
ficare domum: inducat te necessitas

nō uolūtas. Cupiditas hedifici-
andi: hedificando nō tollit. Nimia
et inordinata cupiditas hedificā-
di: parit et expectat hedifitiorꝫ re-
uenditōnē. Turris ꝯpleta. et ar-
cha uacuata: fatuū facit. ſꝫ ualde
hoīnem ſapientē. Uis aliqͩ uitā-
caue ne partē hereditatis uēdas. et
potentiori. ſꝫ poti⁹ te minori. et mi-
nori ꝑtio. Totū autē uende pl9 ꝯ-
ferenti. Melius est pati famē: q̄ pa-
trimonii uenditionē. Sꝫ melius est uē-
dere: q̄ uſuris ſubiacē. Uerū est uſ-
ura: uenenū patrimonii. qr est lega
lis latro ꝓdicans qͦd intendit. Ni-
hil enim as inoſortem. i. in ꝯſortium ꝓ
tentiorē. Parium ꝯſortem patienter
ſuſtineas. nec fortes t. fortiorem.
Quesiuisti de uſu uini. Qui induiſi
tate uxorē. et ſupahabundatia ſob9
est. ille est deo ēterno. Ebetas nil
recte facit: ut cū cadit in luto. Se
ntis unū: fuge ꝯſortium. q̄re ſop-
nū poti⁹ q̄ coloquiū. Ebriū q ſe ub
excuſat: ebrietatē ſuam apte accuſat
Male ſecerit iuuene: iuuia cognoscē
Fuge medicū ebriū: et caue a me
dico nolite in te ſperiri. q̄lit alios
de ſimili morbo curabit. Canes ua
lde parnos: dimitte clericis et regi-
nis. Canes custodes utiles ſunt.
Canes aduenandū: plo custant q̄
ꝯferunt. Habes filium: filium diſ-
penſatorē bonorꝫ tuorꝫ nō constitua
Sꝫ tu dices. ſi adūſet fortuna. qͦd
proderit uiuendi doctrina. Audi qͦd te
de hoc uidi. Uidi stultos et omi
ttentes ꝯtingentia: et tandē ſe
excuſantes ſub fortuna. Sꝫ ſuas
doctrinam: raro accuſabit fortunā
Ra o. n. diligentiā: cū infortunio

ſotiabis. ſꝫ raro infortuniūm a ꝓ-
gētia ſepabis. Expectat piger ſ. ubi ſu-
bueniat deo: q in mūdo isto uigilare
precepit. Tu g̃ uigila: et leuitatem
expendendi. cū ꝯtate lucrādi con
penſa. Appinq̄t ſenectus: ꝯſillo q̄
deo potius q̄ t..o filio te ꝯmittas
Disponis l. gata. ꝯſillo q ꝑmo ēdi
tor: 3. et. fratrib⁹ ſoli mantes. Di
ligentib⁹ pſonā tuam: nō ꝯmittas
animā tuam. Sꝫ comitte animam
tuā: diligentib⁹ animā ſuam. Diſpo
nere debes ante morbū. Sepe qͥs ef
ficit infirmitatis fug. Et fug teſtari
nō pot. Liber g̃ teſteris: antequ fug
efficiaris. Sufficit t. q̃ de te dictū
est. De filiis audi: mortuo patre q̄
q̄uit diuiſionē filii. Si nobiles ſūt:
melior est ſepe corꝫ p mūdū diſpſio.
q̄ hereditatis diuiſio. nam ſepe est
generis corꝫ diſſolutio. huiꝰ hereditatis
diuiſio. Si laborantes ſūt. fatuūq ui
lunt. Si mercatores ſūt. tutior est
diuiſio. q̄ coniūctio. ne unus infortū
aliis imputet. Mater forte remaēt
q̄uit. Stulte agit. ſꝫ facit ut peta
ſua deploret. Uiuat ipā ſenex
cipiat iuuenē. qui nō ipām. ſꝫ q̄ i
ſūt abitiat. q̄b abiectis bibat c
eo doloris calicem quem optauit
eo quem eam ꝑducat. ſua dep
bilis ſenectus amen. Deo gr̄as.

Este liuro he da liuraria dalcobaça //

de india et de [illegible]